

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Sociologijos ir socialinio darbo institutas

Gabrielė Žlibinaitė

Sociologijos studijų programa

Magistro darbas

Kūrybinių industrijų Lietuvoje sociologinė analizė

Darbo vadovas: prof. hab. dr. Arūnas Poviliūnas

Vilnius 2021

TURINYS

1. SANTRAUKA	3
2. SUMMARY	5
3. ĮVADAS.....	7
4. TEORIJS, NAGRINĖJANČIOS KŪRYBINES INDUSTRIJAS.....	9
4.1. KŪRYBINIŲ INDUSTRIJŲ IŠTAKOS	9
4.1.1. <i>Ištakos Lietuvoje.....</i>	9
4.2. P. BOURDIEU LAUKO TEORIJA	12
4.2.1. <i>P. Bourdieu sociologijos samprata ir metodologiniai principai.....</i>	12
4.2.2. <i>P. Bourdieu lauko teorijos sąvokos.....</i>	13
4.2.2.1. Laukas	13
4.2.2.2. Kapitalų rūšys.....	14
4.2.2.3. Habitus	15
4.2.3. <i>Kūrybinių industrijų lauko specifika</i>	16
4.2.3.1. Kūrybinių industrijų pozicija galios lauke	16
4.2.3.2. Vidinė kūrybinių industrijų lauko struktūra.....	18
4.3. KŪRYBINĖS INDUSTRIJOS KRITINIŲ POŽIŪRIU.....	23
5. LIETUVOS KŪRYBINIŲ INDUSTRIJŲ LAUKĄ ATSKLEIDŽIANTIS TYRIMAS	25
5.1. TYRIMO METODIKA	25
5.2. TYRIMO REZULTATAI.....	28
5.2.1. <i>Jaunųjų ekspertų požiūris į kūrybinių industrijų lauko agentų įtaką kūrybininko įsitvirtinime Lietuvos kūrybinių industrijų lauke</i>	28
5.2.1.1. Dėstytojai.....	30
5.2.1.2. Vyresni draugai.....	32
5.2.1.3. Kultūrinis kapitalas	32
5.2.1.4. Socialinis kapitalas.....	36
5.2.1.5. Ekonominis kapitalas	40
5.2.2. <i>Ekspertų gero kūrybininko samprata</i>	42
5.2.2.1. „Kaip apibūdinsi, taip teisinga“.....	42
5.2.2.2. „Kuklumas išaugo, jie neturėjo kur dingti“.....	43
5.2.2.3. „Ir turėjau komandą, kas man padaro“.....	44
5.2.1. <i>Jaunojo kūrybininko įsitvirtinimas Lietuvos kūrybinių industrijų lauke per kūrybinio produkto įvertinimą</i>	46
5.2.1.1. Įvertinimas per pripažinimą.....	46
5.2.1.2. Ekspertinis pripažinimas	46
5.2.1.3. „Ką paliečia, to įvertinimas ir svarbiausias“	47
6. IŠVADOS	49
7. LITERATŪRA	52
8. PRIEDAI	55
8.1. KLAUSIMYNAS	55
8.2. INTERVIU IŠRAŠAI.....	56

1. SANTRAUKA

Kūrybinių industrijų Lietuvoje Sociologinė analizė

Pagrindinis šio darbo tikslas – rekonstruoti Lietuvos kūrybinių industrijų lauko raidą bei savitą struktūrą ir atskleisti gero kūrybininko ypatumus lauko požiūriu remiantis P. Bourdieu lauko teorija. Pagrindinė tyrimo problema – kaip jaunoji kūrybininkų karta, savo kūrybinę veiklą pradėjusi jau šiame amžiuje, būdama dar pakankamai eksperimentinės ir iki galo nesusigulėjusios studijų programos liudininke, suvokia savo poziciją Lietuvos kūrybinių industrijų lauke, vidinę lauko struktūrą ir santykius su kitais kūrybinių industrijų agentais? Kaip, jaunųjų kūrybininkų nuomone, tampama kūrybininku? Kas sprendžia reguliuoja patekimą į kūrybinių industrijų lauką? Kas kūrybininkus *padaro* kūrybininkais ir kas sprendžia apie jų kūrybinių projektų bei produktų vertę?

Pirmojoje darbo dalyje apsvaustomos kūrybinių industrijų ištakos Europoje ir Lietuvoje. Čia remiamasi J. Černevičiūtės ir V. Žilinskaitės – reikšmingų laukui agenčių – kūrybinių industrijų samprata bei ištakos Lietuvoje. Aptariama, kaip kūrybinėms industrijoms Lietuvoje postūmį turėjo Kūrybinių industrijų skatinimo ir plėtros strategijos patvirtinimas. Piešiamas kūrybinių industrijų statistinis paveikslas. Išsamiai aptariama P. Bourdieu lauko teorija. Toliau gilinamasi į vidinę kūrybinių industrijų lauko struktūrą, pateikiami įvairūs kūrybinių industrijų klasifikavimo būdai, reikšmingų sąvokų paaiškinimai. Galiausiai, prieš pradėdant aptarinėti tyrimo rezultatus, pateikiamas kritinis požiūris į kūrybines industrijas pagal Frankfurto mokyklos atstovus, H. Marcuse ir G. Mažeikį.

Antrojoje darbo dalyje pristatoma kokybinio tyrimo metodika ir rezultatai. Tyrimu buvo siekiama išsiaiškinti, kaip tapimą kūrybininku interpretuoja jaunosios kartos kūrybininkai. Jaunosios kartos kūrybininkai suinteresuoti kultūrinio kapitalo transformavimu į įvertinimą ir pripažinimą. Vienais reikšmingiausių lauko agentų, kurie leidžia jaunajam kūrybininkui įsitvirtinti lauke, laikomi pripažinti ir veiklūs vyresniosios kartos kūrybininkai. Į visuomenės pripažinimą žiūrima nevienareikšmiškai: iš vienos pusės, norima būti pastebėtam kitų kūrybininkų, o iš kitos – visuomenės pripažinimas laikomas svarbesniu. Santykiai su kitais kūrybininkais, idėjų generavimas dar universitete, renginių ir iniciatyvų organizavimas yra parankūs socialinio kapitalo kaupimo, kūrybinės veiklos tobulinimo atžvilgiu ir prisideda prie *illusio* palaikymo (tikėjimo „žaidimu“). Skiriamos dvi vyresniųjų kūrybininkų šakos. Viena jų, tai vyresni dėstytojai, kurie dėsto teorinius dalykus, o kiti – dėstytojai, kurie ne tik dėsto, tačiau ir dirba tose srityse. Pastarieji socialinio kapitalo kaupimo atžvilgiu yra kiek labiau

reikšmingesni nei pirmieji. Įsitraukimas į darbines ar praktines veiklas dar universitete laikomas svarbiu atributu norint įsitvirtinti kūrybinių industrijų lauke, nes tai lengviausias kelias užmegzti reikšmingas pažintis ir kaupti patirtį, kuri bus taip reikalinga modeliuojant savo ateities profesiją. Būtent savo paties darbo vietos susikūrimas laikomas kaip vienas iš kūrybininką apibūdinančių savybių. Kūrybininkas – tai *freelance'eris*. Socialinis kapitalas kūrybinių industrijų lauke jaunesiems kūrybininkams padeda jų įgytą kultūrinį kapitalą transformuoti į ekonominį kapitalą.

2. SUMMARY

Sociological Analysis of Creative Industries in Lithuania

The aim of thesis is to reconstruct the Creative Industries field development and unique structure of Lithuanian Creative Industries, and to reveal the peculiarities of a good creative artist from the field point of view based on P. Bourdieu's field theory. The main problem of the research is how the young generation of creators, who started their creative work already in this century, witnessing a sufficiently experimental and incomplete study program, perceives their position in the field of Lithuanian Creative Industries, internal field structure and relationship with other agents of creative industries? How do young creators think they become creators? Who decides to regulate access to the field of Creative Industries? What *makes* creator a creator, and who decides on the value of their creative projects and products?

The first part of the work considers the origins of creative industries in Europe and Lithuania. The concept and origins of the creative industries of J. Černevičiūtė and V. Žilinskaitė - significant agents in the field - in Lithuania are based here. It is discussed how the approval of the Strategy for the Promotion and Development of Creative Industries had given a boost to the creative industries in Lithuania. A statistical picture of the creative industries is drawn. P. Bourdieu's field theory is discussed in detail. The internal structure of the field of creative industries is further explored, various methods of classification of creative industries and explanations of significant concepts are presented. Finally, before discussing the results of the study, a critical approach to the creative industries is presented by representatives of the Frankfurt School, H. Marcuse and G. Mažeikis.

The second part of the work presents the methodology and results of qualitative research. The study aimed to find out how becoming a creator is interpreted by the younger generation of creators. The younger generation of creators are interested in transforming cultural capital into appreciation and recognition. Recognized and active artists of the older generation are considered to be one of the most significant field agents that allow a young creator to establish himself in the field. Public recognition is seen ambiguously: on the one hand, one wants to be noticed by other creators, and on the other hand, public recognition is considered more important. Relationships with other creators, generation of ideas while still at university, organization of events and initiatives are beneficial in terms of accumulating social capital, development of creative activity and contribute to the *illusio* support (belief in the "game"). There are two branches of senior creators. One of them is senior teacher who teach

theoretical subjects, and the other are teachers who not only teach but also work in those fields. The latter are slightly more significant than the former in terms of social capital accumulation. Engaging in work or practical activities is still considered an important attribute at university to establish oneself in the field of creative industries, as it is the easiest way to make meaningful acquaintances and gain the experience that will be so needed in modelling future profession. It is the creation of one's own workplace that is considered to be one of the characteristics of a creator. The creator is a freelancer. Social capital in the field of creative industries helps young creators to transform the cultural capital they have acquired into economic capital.

3. ĮVADAS

Sociologinių tyrimų, susijusių su kūrybinėmis industrijomis Lietuvoje trūksta. Šią sritį Lietuvoje plačiai tyrinėja ir prie plėtros prisideda prof. dr. Jūratė Černevičiūtė. Kultūros ir kūrybinių industrijų klausimus nagrinėja ir Vytauto Didžiojo universiteto mokslininkai prof. dr. Gintautas Mažeikis ir prof. dr. Kristina Juraitė jungtinėje monografijoje „Komunikuoti kultūrą: institucijos, strategijos, auditorijos“, taip pat, prof. dr. Tomas Kačerauskas.

Pačios kultūros studijos radosi iš kritinės teorijos sklaidos. Tokie kritinės teorijos atstovai kaip Walteris Benjaminas, Jurgenas Habermasas, Theodoras Adorno, Herbertas Marcuse plėtojo meno ir rinkos analizę ir tuo paskatino tiek kritinės teorijos sklaidą, tiek kultūros studijas. Michaelis Foucault, Jacques'as Derrida, Jacques'as Ranciere'as ir kiti rodo kultūros manipuliatyvumą, sąsajas su kapitalo ir nuomonių gamybos mašinomis, jautrumo ir patirties eksperimentavimu, valdymu ir inžinerija. O kultūros politikai ir administratoriai, kuriems šiame darbe bus skiriamas didžiausias dėmesys, yra nusiteikę pozityviai ir dažniausiai siekia pasitraukti iš aktyvios kritinės politikos lauko į siaurą administravimo sritį, išvengti strateginio valdymo atsakomybės ir nuolatinių debatų. Lietuvos filosofas, kultūros teoretikas, antropologas, filosofijos profesorius Gintautas Mažeikis sako, kad panaši situacija susiklostė ir Lietuvoje, kur Skaidros Trilupaitytės žvilgsniu, kritinės diskusijos kultūros politikos klausimais stoka yra su kaupu kompensuojama administraciniu darbu įgyvendinant projektus ir atsiliepiant į kvietimus (Mažeikis 2015).

Pokario metais kultūrinės ir kūrybinės industrijos (toliau – KKI) buvo apmąstomos kaip vaizdų ir mąstymo gamybos procesai. Tačiau tuo metu jos nebuvo plėtojamoms kaip naujas Europos ar JAV modernizavimo projektas, turintis globalią reikšmę. Gintautas Mažeikis teigia, kad dabar yra priešingai. KKI šiandien yra visai kitokioje sąmoningumo pakopoje: inžinerija, paskirstymas, tinklai, kapitalo akumuliacija, vartotojų gebėjimų lavinimas tapo sąmoningai planuojamomis KKI veiklomis. Gintautas Mažeikis teigia, kad KKI tikslai, vizijos ir misijos yra nežinia kaip priimti. Tačiau esti pasikeitęs požiūris į kultūros politiką ir jos ideologiją, kuri jau nebeturi ir nebegali savęs teisinti kasdieniu užimtumu. G. Mažeikis sako, kad turime dvi KKI istorijas: kritinės teorijos, nukreiptos prieš manipuliaciją ir vaizdų gamybą, ir KKI ideologijos bei susijusių programų, kurios skatina šiuos vaizdus gaminti. Kritinė teorija siekia išlaisvinti patirtis, KKI – pateikti paslaugas, kurti gerovę (Mažeikis, 2015).

Lietuvoje KKI pasirodo apie 2002-2005 m., kaip politinis, pirmiausia Didžiosios Britanijos universitetų ir vyriausybės projektas, siekiantis įteisinti KKI sektorių Lietuvoje (Mažeikis, 2015).

Kūrybininkų veikla nėra susijusi tik su nuolatiniu idėjų generavimu, inovacijų įvedimu ir veiklumu visuomenėje. Čia reiškiasi socialiniai santykiai: vyresniųjų kūrybininkų su jaunesiais kūrybininkais, su įvairiomis institucijomis, valstybe, todėl čia aktualus sociologinis žvilgsnis. Remiantis P. Bourdieu lauko teorija, į kūrybinių industrijų lauką galima pažvelgti kaip į socialinių santykių sistemą, veikiančią pagal specifinę logiką ir taisykles. Tokia sociologinė pastanga yra aktuali, nes tyrimų, kuriuose būtų bando atskleisti Lietuvos kūrybinių industrijų lauką, trūksta.

Atsižvelgiant į tai, **magistriniame darbe keliamas tikslas**: rekonstruoti Lietuvos kūrybinių industrijų lauko raidą bei savitą struktūrą ir atskleisti gero kūrybininko ypatumus Lietuvos kūrybinių industrijų lauko požiūriu.

Darbo tikslui įgyvendinti keliami šie **uždaviniai**:

1. Pristatyti teorijas, nagrinėjančias kūrybines industrijas, apibrėžti kūrybinių industrijų ištakas;
2. Pristatyti P. Bourdieu lauko teoriją ir išskirti pagrindinius kūrybinių industrijų lauko analizės principus;
3. Išanalizuoti Lietuvos kūrybinių industrijų lauko struktūrą, raidą ir dinamiką;
4. Remiantis P. Bourdieu lauko teorija, išanalizuoti kūrybinių industrijų lauko ypatumus per skirtingus kapitalus, per tai dekonstruoti santykių sistemas ir apibrėžti, kaip *gerą* kūrybininku interpretuoja jaunieji kūrybininkai.

Darbo struktūra

Darbą sudaro dvi pagrindinės dalys: teorinė ir empirinė. Teorinėje darbo dalyje aptariamos sąvokos „kūrybinės ir kultūrinės industrijos“, „kūrybos ekonomika“, išsamiai pristatoma P. Bourdieu lauko teorija, kuria yra remiamasi šiame darbe, kritinės kultūros studijos teorijos, kūrybinių industrijų klasifikacijos būdai. Galiausiai aptariami lietuvių sociologų atlikti tyrimai ir kūrybininkų straipsniai, padedantys rekonstruoti kūrybinių industrijų lauką Lietuvoje.

Empirinėje dalyje pristatoma tyrimo metodika ir kokybinio tyrimo, atlikto su septyniomis kūrybinių industrijų absolventėmis, rezultatai.

4. TEORIJS, NAGRINĖJANČIOS KŪRYBINES INDUSTRIJAS

4.1. Kūrybinių industrijų ištakos

Kūrybinės industrijos, kurios šiuolaikinėje visuomenėje laikomos kūrybos arba kuriančios ekonomikos katalizatoriumi, šį statusą pasiekė ne iš karto. Kūrybinių industrijų plėtrai didelį postūmį turėjo 1997 metais Jungtinėje Karalystėje, vyriausybės ir Kultūros, Medijų ir Sporto departamento (angl. Department of Media, Culture, and Sports – DMCS) įkurtas kūrybinių industrijų ypatingosios paskirties komitetas (Levickaitė 2011). Dėl šios priežasties kito ne tik kūrybinių industrijų samprata, bet tuo pačiu ji atitrūko nuo meno sferos ir priartėjo prie ekonomikos mokslo kontekste analizuojamų sričių (Luobikienė). Anot Rimkutės (2009), humanitarinių mokslų atstovams artima Horkheimerio ir Adorno (1947) (plačiau apie tai 4.3. skyrelyje „Kūrybinės industrijos kritiniu požiūriu“) pateikiama šios sąvokos samprata, kai kultūros industrija suvokiama kaip standartizuotus kultūros objektus dideliais kiekiais gaminanti sistema, atstovaujanti monopolinio kapitalizmo interesus. Tuomet ir kinas bei radijas nėra pateikiami kaip menas, o naudojami verslo interesams (Luobikienė).

4.1.1. Ištakos Lietuvoje

Lietuvoje istoriškai susiklostė, kad „aukštasis menas“ tapo viena svarbiausių priemonių kuriant bei įtvirtinant nacionalinę kultūrą ir nacionalinį tapatumą (Žilinskaitė, Černevičiūtė 2009). Lietuvos kultūros politikos nuostatose skelbiama, kad nacionalinės kultūros „dvasios“ išsaugojimas bei parama profesionaliems menams yra pirmaeilis Lietuvos valstybės uždavinys (Lietuvos kultūros politikos nuostatos 2001). Lietuvos kultūros politikos dokumentuose ir viešajame diskurse minima nacionalinė kultūra dažniausiai yra suprantama kaip „aukštoji kultūra“, profesionalusis menas ar nacionalinė etninė kultūra, apie kūrybinių industrijų šakas ir atšakas ten nėra kalbama (Žilinskaitė, Černevičiūtė 2009), arba jos suprantamos kaip tos pačios „aukštosios kultūros“ dalis.

Nacionalinės kultūros politikos šaknys yra Lietuvos valstybingumo istorijoje: nacionalinės valstybės ideologija intelektualų buvo kuriama ant lietuvių kalbos pamatų – kai Lietuva XVIII a. pabaigoje prarado nepriklausomybę, politinio elito vietą užėmė kultūrinis (poetai, rašytojai, menininkai ir t. t.) (Žilinskaitė, Černevičiūtė 2009). Naujasis kultūros elitas rašė

lietuvių kalba, kad įrodytų šios kalbos tinkamumą poezijai ir prozai (iš Žilinskaitė, Černevičiūtė 2009; Genzelis 2001: 149–152).

Lietuviškas nacionalizmas siekė kurti nacionalinę kalbą, literatūrą, įvairias menų formas – teatrą, operą, klasikinę muziką, vizualius menus. Siekta įrodyti, kad svarbios idėjos ir didelės emocijos gali būti perteiktos lietuvių kalba. Valstybės remiamas profesionalusis menas Lietuvoje siekė sužadinti nacionalinio tapatumo jausmus ir formuoti daugumos gyventojų skonį, kad šis sutaptų su tuometinės Europos intelektualų vyraujančiu skoniu, ir naujai atsiradusi valstybė atrodytų „normali“ tarp kitų Europos tautų (Žilinskaitė, Černevičiūtė 2009). Paprastai daugelio naujai atsiradusių nacionalinių valstybių didžiausias rūpestis yra užtikrinti, kad jos turi visus Europoje susistemintus menų žanrus. Teikdama pirmenybę nacionalinės kultūros kaip Europos meno formoms, kurios atitinka tarptautinius standartus, Lietuva siekė perteikti pasaulio bendruomenei modernų savo šalies, kuri gali varžytis su bet kuria kita šalimi tarptautinėje arenoje, įvaizdį. Tą pačią žinutę buvo stengiamasi perduoti ir šalies poliečiams (Žilinskaitė, Černevičiūtė 2009).

Kūrybinėms industrijoms Lietuvoje postūmį turėjo Kūrybinių industrijų skatinimo ir plėtros strategijos patvirtinimas (Žin., 2007, Nr. 39-1460; Žin., 2009, Nr 93 -3999). Strategijos tikslas – prisidėti siekiant, kad kūrybinės industrijos, kaip perspektyvi ir inovatyvi sritis, taptų svaria ir strategine šalies ūkio ir visuomenės gyvenimo plėtros dalimi, kad šalies kūrybinių industrijų produktai ir paslaugos sėkmingai konkuruotų Lietuvoje ir užsienyje. Kūrybinių industrijų skatinimo ir plėtros strategijoje pateikta informacija apie kūrybinių industrijų sektoriaus verslus 2002 metais: šiame sektoriuje sukurta 2,0 proc. Lietuvos BVP, sukurtos produkcijos vertė 2,1 mlrd. Lt, jose dirbo 57 tūkst. darbuotojų, arba 4 proc. šalies dirbančiųjų. Kūrybinės veiklos sektoriui priskirta 7126 įmonių ir biudžetinių įstaigų. 2010 metais KI sektoriuje visoje ES veikė 955 844 įmonės (4.4% visų veikusių įmonių). Šis sektorius pasižymi neproporcingai dideliu itin mažų bei mažų ir vidutinių įmonių skaičiumi – maždaug pusė sektoriaus įmonių turi nuo 1 iki 3 darbuotojų. Kita vertus, tik 1-4% visų KI sektoriaus įmonių turi daugiau nei 50 darbuotojų, ir visgi būtent šios įmonės sukuria maždaug 50% visos savo veiklos srities (KI subsektoriaus) apyvartos.

Beveik 2/3 visų KI sektoriaus įmonių užsiima kūryba, o 20% - gamyba arba leidyba, kitos sritys (KI subsektoriai) dalinasi mažesnes rinkos dalis. Strategijoje konstatuota, kad nesant ekonominių bei socialinių rodiklių pagrįstos kūrybinių industrijų stebėsenos sistemos, sunku įvertinti kūrybinių industrijų sektoriaus dinamiką. KI sektoriuje dirba daug savarankiškų ir laisvai samdomų darbuotojų – remiantis 2009 metų duomenimis, ES tokių darbuotojų buvo apie 520,5 tūkst. Remiantis Europos Komisijos užsakyto tyrimo rezultatais,

2010 metais maždaug 1 milijonas KI įmonių visoje Europoje sugeneravo 402.2 mlrd. EUR apyvartą, kurios 38%, 153.7 mln. EUR (Nacionalinė kūrybinių ir kultūrinių industrijų asociacija 2014).

Kitas kūrybinių industrijų plėtrai Lietuvoje svarbus dokumentas yra Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės skirtos būtent kūrybinių industrijų klausimams. Kūrybinių industrijų plėtrai 2014-2020 metų įsakyme buvo numatyta įgyvendinti:

1. Lietuvos inovacijų plėtros 2014-2020 metų programą;
2. Prioritetinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros ir inovacijų raidos (sumanios specializacijos) krypčių ir jų prioriteto įgyvendinimo programą;
3. Prioritetinės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros ir inovacijų raidos (sumanios specializacijos) krypties „Įtrauki ir kūrybinga visuomenė“ prioritetų veiksmų planus;

Prisidėti prie įgyvendinimo:

1. Prioritetinės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros ir inovacijų raidos (sumanios specializacijos) krypties „Nauji gamybos procesai, medžiagos ir technologijos“ prioriteto „Lanksčios produktų kūrimo ir gamybos technologinės sistemos“ veiksmų plano;
2. Prioritetinės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros ir inovacijų raidos (sumanios specializacijos) krypties „Transportas, logistika ir informacinių ryšių technologijos“ prioriteto „Pažangus elektroninis turinys, technologijos jam kurti ir informacinė sąveika“ veiksmų plano;
3. Prioritetinės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros ir inovacijų raidos (sumanios specializacijos) krypties „Sveikatos technologijos ir biotechnologijos“ prioriteto „Pažangios taikomosios technologijos asmens ir visuomenės sveikatai“ veiksmų plano.

Kadangi 2020 metais pasaulį sukaustė pandemija, kultūros sektorius liko iš labiausiai nukentėjusių. 2021 metais Europos Komisija patvirtino pagal iniciatyvą REACT-EU skiriamas lėšas Lietuvai, tarp jų – ir finansavimą kultūros ir kūrybinėms industrijoms (KKI), kurioms numatyta 15,5 mln. eurų. REACT-EU – tai Europos Sąjungos ekonomikos gaivinimo pagalbos iniciatyva, trumpuoju 2021–2023 m. laikotarpiu numatanti investicijas, skatinančias ir stiprinančias tuos ekonomikos sektorius, kurie gali efektyviausiai prisidėti prie spartaus bendro Europos šalių atsigavimo po COVID-19 pandemijos ir jos sukeltų padarinių. Kaip sako

kultūros ministras Simonas Kairys: „Šis sprendimas kartu yra ir milžiniškas viso KKI sektoriaus įvertinimas. Europos Komisija pripažįsta didžiulį kultūros ir kūrybinių industrijų potencialą prisidedant prie bendro Europos ekonomikos atsigavimo, Lietuva šiuo aspektu – ne išimtis. Planuojamos investicijos KKI taps teigiamu postūmiu stiprinant tolesnį šio sektoriaus augimą, kuris reikšmingai prisidės prie aplinką tausojančio, skaitmeninio ir tvaraus ekonomikos atgaivinimo“.

Taigi kūrybinių industrijų ištakos seka dar XX a. pabaigą, kuomet buvo pradėtos institucionalizuoti ir vadintis kūrybinėmis industrijomis. Sektorius ženkliai prisideda prie šalių ekonomikos ir yra svarbus tvariai plėtrai.

4.2. P. Bourdieu lauko teorija

4.2.1. P. Bourdieu sociologijos samprata ir metodologiniai principai

Sociologui, kaip ir kiekvienam kitam asmeniui, yra būdingos tam tikros nuostatos, vertybės, požiūriai. Juos sąlygoja sociologo užimama pozicija jo veiklos lauke. Todėl sociologas, norėdamas suvokti jo požiūriui į socialinę tikrovę įtakos turinčius veiksnius, turi nuolatos reflektuoti save. Pasak L. J. D. Wacquant, P. Bourdieu dėmesys savirefleksijai neturi nieko bendro su egocentriškumu. P. Bourdieu yra reflektyviosios sociologijos atstovas. Jis kviečia praktikuoti sociologijos sociologiją, kitaip tariant, tyrimo metodus, taikomus socialinės tikrovės analizei ir nukreipti į pačią sociologiją (Bourdieu cit. pg. Swartz, 1997). Episteminis reflektyvumas skatina intelektualus „neutralizuoti specifinius, jų slapčiausias mintis sąlygojančius veiksnius“ (Wacquant, 2003: 72). P. Bourdieu intelektualinėje veikloje itin svarbus veiklas „Homo academicus“, kuriame sociologas atskleidžia Prancūzijos akademinį lauką. P. Bourdieu, analizuodamas šį lauką, kartu buvo ir jo dalyvis ir užėmė jame įtakingą poziciją (Poviliūnas, 2012). Į sociologinę Prancūzijos akademinio lauko analizę jis įtraukė ir save patį kaip „akademinį lauką analizuojantį personažą, kuris pats tam akademiniam laukui ir priklauso“ (ten pat: 25). Taigi jis vienu metu buvo ir analizuojantysis ir analizuojamasis (ten pat). Taip pat, P. Bourdieu sociologijoje sociologas pasisako už metodologinio individualizmo ir holizmo, individo ir struktūros priešpriešos panaikinimą, teigdamas, kad individą ir struktūrą reikia analizuoti vieno su kitu santykyje (Wacquant, 2003). Jis yra metodologinio reliacionizmo atstovas. P. Bourdieu nuomone, socialinės tikrovės esmė yra santykiai, kurie yra pirmesni už struktūras ir individus (Wacquant, 2003). Socialinis pasaulis – tai „ne agentų tarpusavio sąveikos arba individų tarpusavio ryšiai, o objektyvūs santykiai, egzistuojantys <...> nepriklausomai nuo individualios sąmonės ir valios“ (Bourdieu, Wacquant, 2003: 131).

4.2.2. P. Bourdieu lauko teorijos sąvokos

P. Bourdieu nėra pirmasis sociologas nagrinėjęs santykių struktūras, kurios sudaro visuomenę. Jis neatsiejamas nuo pokario metais Piaget, Jakobsono, Levi-Strausso ir Braudelio, Durkheimio bei Markso teorijose suklestėjusios struktūralistinės tradicijos (Bourdieu, Wacquant, 2003 [1992]: 36). Marksas savo veikale *Die Grundrisse* (1971: 77) nusako taip, kad visuomenę sudaro ne individai, o ji išreiškia ryšių ir santykių, kuriais individai patiria visumą (Bourdieu, Wacquant, 2003 [1992]: 37). Bourdieu išplečia šią sampratą. Kaip jis sako pats: „Perfrazuodamas garsų Hegelio posakį, galėčiau pasakyti, jog tai, kas tikra, reiškiasi santykiais: socialinis pasaulis yra santykiai – ne agentų tarpusavio sąveikos arba individų tarpusavio ryšiai, o objektyvūs santykiai, egzistuojantys, pasak Marxo, „nepriklausomai nuo individualios sąmonės ir valios“ (Bourdieu, Wacquant, 2003 [1992]: 131). Jo pagrindinės sąvokos – *habitus* ir *laukas* – žymi santykių visumą. Šalia egzistuoja ir trečioji – kapitalo – sąvoka. Toliau darbe aptariama kiekviena iš jų.

4.2.2.1. Laukas

Sąvoką „laukas“ Bourdieu apibrėžia „kaip objektyvių santykių tarp pozicijų tinklą arba išsidėstymą“ (Bourdieu, Wacquant, 2003 [1992]: 131). Itin diferencijuotose visuomenėse socialinį pasaulį sudaro autonomiškai mikropasauliai, t.y. objektyvios santykių sritys, turinčios savo specifinę ir neredukuojamą logiką ir determinizmą (Bourdieu, Wacquant, 2003 [1992]: 131). Remiantis P. Bourdieu teorija ir jo „lauko“ sąvoka, galima analizuoti skirtingų sričių laukus (pvz.: meno, religijos, ekonomikos ar bet kokį kitą). Meno laukas, anot Bourdieu, veikia pagal atvirkštinę ekonominę logiką atsisakydamas arba apversdamas materialinės naudos dėsni ir tai yra įdomu, nes po kūrybinių industrijų sąvoka patenka ir meno pasaulis, jame vyksta komercinių ir nekomercinių menų plėtra, rinkos ir menininkų bendradarbiavimas (Mažeikis, Juraitė 2015, 10). Kiekvienas laukas pasižymi tam tikromis taisyklėmis ir jame vykstančios veiklos reglamentavimo principais, o jo ribos, nors nėra nustatytos teisiškai, tačiau dažnai būna nužymėtos „daugmaž institucionalizuotų barjerų, kuriuos reikia įveikti, norint patekti į lauką“ (Wacquant, Bourdieu, 2003 [1992]: 135). Laukus struktūrizuoja galios pasidalinimai, dėl kurių, konkuruojama. (Poviliūnas, 2012: 20). Kiekvieno socialinio agento poziciją lauke nulemia disponavimas tam tikru kapitalu (socialiniu, ekonominiu, kultūriniu). Dėl galios lauke yra rungtyniaujama, o galią atspindi tame lauke sukauptas kapitalo rūšies dydis. P. Bourdieu lauke vykstančius socialinius procesus prilygina žaidimui, o žaidimas turi savo taisykles, jame galima turėti savo „kozirius“. Į žaidimą įsitraukiami tiek, kiek asmeniui yra svarbu ir kiek jis

pripažįsta taisykles. Suinteresuotumas (*illusio*) žaidimo taisyklėmis čia suprantamas kaip tai, kad tai, kas vyksta tame socialiniame žaidime, yra svarbu ir verta pastangų, ir čia siekiama laimėjimų (*enjeux*) (Wacquant, Bourdieu, 2003 [1992]: 153). Toks interesas būdingas kiekvienam laukui ir vairuoja priklausomai nuo žaidime užimamos pozicijos ir į ją veikėją vedusios trajektorijos (Wacquant, Bourdieu, 2003 [1992]: 153). Tačiau žaidimui lauke būdingas ne tik įsitraukimas, siekiant padidinti ar tiesiog išsaugoti turimo kapitalo kiekį, bet ir siekis pakeisti žaidimo taisykles, kad būtų sureikšmintos jų turimos kapitalo rūšys (Wacquant, Bourdieu, 2003 [1992]: 153). Taigi laukui būdinga kova, siekis išsaugoti lauko formą, tačiau ir bandymas tą lauką pertvarkyti.

4.2.2.2. Kapitalų rūšys

Agentų turimi išteklių vadinami kapitalu. P. Bourdieu teigia, kad: “kapitalas egzistuoja ir funkcionuoja tik per santykius su lauku ir niekaip kitaip” (Wacquant, Bourdieu, 2003 [1992]: 135). Turimi kapitalai suteikia galią valdyti lauką, materialius ar įdaiktintus gamybos arba reprodukcijos įrankius, kurių pasiskirstymas ir sudaro pačią lauko struktūrą, bei įprastinį lauko veikimą apibrėžiančius dėsningumus ir taisykles, o jų dėka ir galią valdyti jame sukuriama pelną (Wacquant, Bourdieu, 2003 [1992]: 135-136). Agentų strategijos priklauso nuo jų pozicijos lauke, t.y. nuo padėties, pasidalijant specifinį kapitalą ir nuo jų lauko suvokimo, kuris priklauso nuo jų vietos lauke nulemtu požiūriu į lauką (ten pat). P. Bourdieu išskiria tris pagrindines kapitalų rūšis: ekonominę, socialinę, kultūrinę.

Ekonominis kapitalas – tai kapitalas, kurį galima tuoj pat konvertuoti į pinigus ir institucionalizuoti nuosavybės teisėse (ten pat).

Socialinis kapitalas – visi faktiniai ir virtualūs išteklių, kurie atitenka individui ar grupei, priklausantiems daugiau ar mažiau institucionalizuotų tarpusavio pažinimo ir pripažinimo santykių tinklui (ten pat).

Kultūrinis kapitalas – tai apibendrintai – informacinis kapitalas, kuris yra trijų formų – įkūnytas, objektyvuotas ir institucionalizuotas (Wacquant, Bourdieu, 2003 [1992]: 156).

- 1) Įkūnytas kultūrinis kapitalas – tai dispozicijų visuma, kurias socialinis agentas įgauna švietimo metu (Maanen, 2009). Ši kapitalo forma nėra paprastai perduodama, nes priklauso konkrečiam asmeniui, yra integrali habitus dalis. Kultūrinio kapitalo įgijimas užtrunka ilgai, jis atitinka visą socializacijos periodą ir jo pagrindas yra šeimos ir socialinio tinklo sukauptas kultūrinis kapitalas (Bourdieu, 1986).

- 2) Objektyvuotas kultūrinis kapitalas – tai įkūnytas kultūrinis kapitalas, objektyvuotas tokiu materialiniu pavidalu, kaip knygos, paveikslai, muzikos instrumentai ir pan. Šis kapitalas gali būti paverčiamas į ekonominį kapitalą, tačiau suvokti to estetinę vertę reikia pasitelkti įkūnytą kultūrinį kapitalą (Maanen, 2009).
- 3) Institucinis kultūrinis kapitalas – tai tokios institucinio pripažinimo formos, kaip diplomai, moksliniai laipsniai, titulai ir kt. Tai tam tikrų institucijų įvertintas kultūrinis kapitalas, kuris gali būti lengvai išmainomas į ekonominį kapitalą, nes turint diplomą, laipsnį, titulą ar pan., nereikia įrodinėti turimo įkūnyto kultūrinio kapitalo. Turimas institucionalizuoto kapitalo atributas užtikrina patekimą į tam tikros profesinės veiklos rinkos erdvę, todėl jis įgyja ekonominę vertę (Maanen, 2009).

Tam tikros kapitalo rūšys yra svarbios ir tampa pagrindu patekti į lauką ((Wacquant, Bourdieu, 2003 [1992]). Kūrybinių industrijų atveju visi trys kapitalai žaidžia tarpusavyje. Jau pati studijų programa iš savęs apie save kalba, kad tai menas, mokslas ir verslas vienoje vietoje.

4.2.2.3.Habitus

P. Bourdieu teigia, kad norėdami suvokti tam tikro lauko specifiką, turime suvokti ir lauke veikiančių agentų *habitus*. *Habitus* – tai dispozicijų ir polinkių sistema, kurią agentas įgyja internalizavęs apibrėžtą socialinę ir ekonominę padėtį ir kuriai galima tam tikra šiame lauke palanki realizuoti trajektorija (Bourdieu, Wacquant, 2003 [1992], 140). „Kalbėti apie *habitus* reiškia teigti, kad tai, kas individualu ir netgi asmeniškai, subjektyvu, yra socialu, kolektyvu“ (ten pat, 164). Tai struktūruojantis mechanizmas, veikias iš veikiančiųjų vidaus, nors ir nėra griežtai individualus, nei pats visiškai lemiantis elgesį (Bourdieu, Wacquant, 2003 [1992]). *Habitus* verčia individus vienaip ar kitaip veikti ir reaguoti. Jį „sudaro į pavienius individus, mąstymo ir kūno suvokimo, supratimo ir veikimo schemų pavidalus „nusėdę“ istoriniai santykiai“ (Bourdieu, Wacquant, 2003 [1992], 37). *Habitus* parodo, kad socialiniai agentai nėra tiesiogiai sąlygojami išorinių struktūrų, tačiau kartu nėra veikiami ir sąmonės bei savo kuriamų subjektyvių (ten pat, 176), nes juose nusėda bendra istorija, specifinio lauko istorija ir jame sukaupta patirtis (ten pat). A. Tereškinas perfrazuodamas P. Bourdieu žodžius, *habitus* apibūdina kaip strategiją generuojantį principą, leidžiantį veikiantiesiems susidoroti su nenumatytomis ir nuolat kintančiomis aplinkybėmis; tai patvarių ir transponuojamų dispozicijų sistema, kuri sujungdama buvusius patyrimus kiekvieną akimirką funkcionuoja kaip suvokimų, supratimų ir veiksmų matrica ir leidžia pasiekti be galo įvairius tikslus. *Habitus* yra

internalizuotos išorės struktūros, „per ikūnijimą suindividualėjęs kolektyvumas arba per socializaciją sukolektyvėjęs biologinis individas“ (cit. Pagal A. Tereškiną 2011, 66, Bourdieu, Wacquant, 2003 [1992], 40). Taigi tai subjektyvizmo ir objektyvizmo derinimas. Habitus yra neatsiejamas nuo lauko, juos sieja dvejopas santykis. Viena vertus, laukas struktūruoja habitus, o antra vertus, habitus „padeda laukui būti reikšmingu, vertę ir prasmę turinčiu pasaulyje“ (ten pat, 165). Kūrybininko *habitus* reiškiasi per komunikacinius veiksmus. Tai įvairios bendravimo, kooperacijos ir vadovavimosi praktikos, kurios lemia kūrybinę, gamybinę, paslaugų ir kitas veiklas, sąlygoja gamybos ir vartojimo būdus, veikia kūrybines institucijas, auditorijas ir vartotojus. Kalbame apie 5vairialypius komunikacijos santykius ir jų procesus (Mažeikis, Juraitė 2015, 9). *Habitus* leidžia agentui spontaniškai orientuotis socialinėje erdvėje, jis tarsi „žaidimo pagava“, „praktinis pojūtis“, „<...> „pakuždantis“, kaip reikia elgtis“ (Jakonytė 2005, 63). *Habitus* yra tai, kas paverčia lauką tokiu, koks jis yra. Tai tam tikros „nusėdusios situacijos“, apimančios praeitį, dabartį ir ateitį, ir generujančios mąstymo, supratimo bei veikimo schemas, kuriomis socialiniai agentai vadovaujasi veikdami lauke dispozicijų rinkinys, lemiantis jų aplinkos suvokimą bei pasirinkimus (Bourdieu, Wacquant 2003, 36, 43). *Habitus* neteigia, kad tikrovės reiškiniai yra griežtai tarpusavyje susiję ir turi priežastinį sąlygotumą. Tai nėra „lemtis“. *Habitus* priklauso nuo patirties, vadinasi, nuolatos yra veikiami taip, kad jo struktūros arba tvirtėja, arba kinta (Bourdieu, Wacquant 2003, 172).

4.2.3. Kūrybinių industrijų lauko specifika

4.2.3.1. Kūrybinių industrijų pozicija galios lauke

“Kas yra kūrybinė klasė? Pasak R. Floridos (2002), kūrybinė klasė tai – žmonės, gaminantys ekonomines vertes savo kūrybine veikla. Kitaip sakant, tai – žmonės, kurie kurdami prisideda prie ekonominės gerovės, prie visuomenės ir valstybės ekonominio augimo. Taigi jų kūryba dvejoja: viena, jų veikla – kūrybinė, kita, šia veikla jie sukuria tam tikrą bendrąjį produktą, todėl dalyvauja ekonominiame gyvenime. Taigi pagal šį apibrėžimą kūrybinės klasės atstovai sukuria dvejoją vertę – kūrybinę (siaurąja prasme – meninę) ir ekonominę (siaurąja prasme – piniginę).

Kyla klausimas, kaip traktuotini tie žmonės, kurie kuria, bet neprisideda prie ekonominės plėtros. Tarkim, rašytojas dėl tam tikrų priežasčių (dėl savikritinio požiūrio ar nepavykus įtikinti leidėju) neišleidžia savo apsakymų ir romanų, o po savo mirties prisako juos sudeginti (F. Kafkos atvejis). Kitaip tariant, rašytojas rašo stalčiui ar židiniui. Priimtų ir atmestų

rankraščių santykis bet kurioje leidykloje rodo, kad absoliuti dauguma rankraščių skirti būtent stalčiui. (Kačerauskas, Tomas, 2014). Kitas pavyzdys – V. van Goghas, gyvas būdamas nepardavęs nė vieno savo paveikslo (išskyrus vieną savo broliui). Būtent tai, kad jis, būdamas našta savo artimiesiems, atkakliai kabinosi į savo kūrybinę veiklą, kaip tik ir išstūmė jį į ekonominio gyvenimo pakraštį, o drauge darė kūrybos marginalą (Kačerauskas, Tomas, 2014). Pagal minėtą apibrėžimą šie žmonės, nedalyvaudami ekonominiame gyvenime, nepriskirtini ir kūrybinei klasei. Čia priartėjame prie vienos iš problemų R. Floridos nagrinėjamų klausimų kontekste – kaip apibrėžtina kūrybinė klasė? Kitas problemiškas dalykas, slypintis šiame pavadinime, yra kūrybinė veikla” (Kačerauskas, Tomas, 2014). Įdomi ir įvairiapusė diskusija kūrybinių industrijų klausimais atskleidžiama kitų Lietuvos mokslininkų darbuose. Černevičiūtė ir Žilinskaitė (2009) pažymi, kad kūrybinės industrijos pirmiausia rutuliojasi kaip verslas, perduodantis auditorijai idėjas, įvaizdžius ir patyrimus, kurių ekonominę vertę lemia tai, kaip vyksta subjektyvios simbolinių gėrybių reikšmės interpretacijos.

Apie kūrybines industrijas Lietuvoje kalbama, kaip apie nuolat besikeičiančias, dinamiškas, daugiafunkces praktikas ir veiklas. Pabrėžiama, kad kultūros ir meno vystymąsi veikia komunikacinės praktikos, tokios kaip daugiaplatformiai tarpininkavimo veiksmai, interaktyvus dalyvavimas į jį įtraukiant auditorijas, estetiškumo ar jausmo paskirstymo technologijos, patirties inžinerija ir režisūra (Mažeikis, Juraitė 2015, 10). Kūrybinės industrijos sąlygoja laisvą bendruomenių raidą ir piliečių sąmoningumą, komercinių ir nekomercinių menų plėtrą, rinkos ir menininkų bendradarbiavimą (Mažeikis, Juraitė 2015, 10). Įdomu, ar autoriai kalbėdami apie „laisvą bendruomenių raidą“ čia turi omenyje, ką turi Herbertas Markuzė, keldamas savo laisvos ekonominės rinkos idėją, kad jei individas nebeprivalėtų veikti rinkoje kaip laisvas ekonominis subjektas, tai tokios laisvės išnykimas būtų vienas iš aukščiausių civilizacijos pasiekimų (Marcuse 2014 [1991], 22). Turbūt ne. H. Markuzė brandžiąją industrinę civilizaciją apibūdina kaip patogumo, sklandumo, racionalumo ir demokratiškos nelaisvės viešpatiją, ir tai yra techninio progreso ženklas (ten pat, 21). Ekonominė laisvė reikštų laisvę nuo ekonomikos – nuo buvimo kontroliuojamam ekonominių jėgų ir santykių (P. Bourdieu terminais – laisvė nuo ekonominio ir socialinio kapitalų), laisvę nuo kasdienės kovos už būvį, nuo būtinybės užsidirbti gyvenimui (ten pat, 24). Politinė laisvė reikštų išsilaisvinimą nuo politikos ir negalėjimo jos efektyviai kontroliuoti. Intelektinė laisvė reikštų individualaus mąstymo atkūrimą, kuris šiuo metu yra prarytas masinės komunikacijos ir indoktrinacijos, panaikinant „visuomenės nuomonę“ kartu su jos kūrėjais (ten pat). Savo mintis pats H. Markuzė įvertina kritiškai, nurodo jų utopiškumą. Bet ne dėl to, kad tai iš tikrųjų

nėra realu, o tam, kad parodytų, kokios stiprios jėgos veikia galios lauke ir trukdo tai įgyvendinti.

Šiuolaikinę kūrybinių industrijų struktūrą modeliuoja, valdo ir kitaip ją veikia įvairios institucijos ir kuria tai, ką kūrybinių industrijų lauke galima įvardinti P. Bourdieu sąvoka *doxa*. *Doxa* – tai lauke egzistuojančių diskursų, taisyklių, vertybių, konvencijų visuma, kurią agentai priima kaip savaime suprantamą, „natūralią“, „sveiko proto“ realybę. Užimantys dominuojančias pozicijas lauke palaiko vyraujančią diskursą, norėdami išlaikyti *status quo* būklę, tačiau jame visuomet atsiranda priešingų vertybių, naujų idėjų – heterodoksijų, kurių atstovai sukyla prieš ortodoksijos atstovus. Ortodoksai naujas idėjas traktuoja kaip „erezijas“ (Maanen, 2009: 63). Taigi tie vyraujantys galios laukai, anot Gintauto Mažeikio ir Kristinos Juraitės, yra kultūros ir švietimo ministerijos, tarybos, Europos Komisijos direktyvos, komunikatai ir kiti dokumentai, kurie buvo aptarti anksčiau. Jie apsprendžia kūrybinių industrijų veikimo visuomenėje ir plėtros galimybes.

4.2.3.2. Vidinė kūrybinių industrijų lauko struktūra

Apibrėžti kūrybinių industrijų sektorių nėra paprasta. Klasifikavimas padeda suprasti, kokios veiklos ir praktikos yra vadinamos kūrybinių industrijų praktikomis. Būtent dėl sąvokos kompleksiskumo ir atsiranda šis sunkumas. Iš tiesų, tai aibė dalykų, kurie įtraukiami į kūrybinių industrijų sampratą ir skirtingu laiku, skirtingose šalyse ir kultūrose, skirtingų mąstytojų yra įvardinamos skirtingai, nors iš esmės apima labai panašius dalykus, kurie vienu žodžiu tiesiog negali būti įvardinami ir suvokiami.

Lietuvos Respublikos Kultūros Ministerijos parengtame įsakyme: „Dėl kultūros ir kūrybinių industrijų politikos 2015–2020 metų plėtros kryptių patvirtinimo“ remiantis 2008 m. Jungtinių Tautų prekybos ir plėtros konferencijos (toliau – UNCTAD) apžvalga „Kūrybos ekonomika“ kultūros ir kūrybinės industrijos (toliau – KKI) apibūdinamos taip:

Kultūros ir kūrybinės industrijos (KKI) – tai intelektiniu kapitalu grindžiamos tarpsektorinės ekonominės veiklos, kuriančios materialius produktus ir nematerialias intelektines arba menines paslaugas, pasižyminčias kūrybine, kultūrine ir ekonomine verte. Toliau išskiriama, kas yra KKI subjektai:

Kultūros ir kūrybinių industrijų subjektai – viešieji ir privatūs juridiniai bei fiziniai asmenys, vykdantys kultūros ir kūrybinių industrijų veiklas.

Norint pilnai dekonstruoti šias sąvokas, vertėtų panagrinėti esminius sąvokų žodžius atskirai. Taigi, kaip aiškinama *kūryba*, *kultūra* ir *industrijos* atskirai:

Kultūra – tai Lietuvių kalbos žodyne apibūdinama kaip (1) socialinė sistema, garantuojanti materialinių ir dvasinių vertybių kūrimą, panaudojimą ir perteikimą; apibūdina visuomenės raidos lygį; pagrindiniai rodikliai – moksleivių, studentų, švietimo, mokslo įstaigų, leidžiamų laikraščių ir knygų skaičius bei jų lygis, kūrybinės iniciatyvos jėga, meninės kūrybos branda, filosofinių sistemų kūrimas ir kt.; (2) kurios nors srities žmonių išprusimas, tobulumo laipsnis, pasiektas moksle ar veikloje; (3) visa, ką sukūrė žmonija fiziniu bei protiniu darbu praeityje ir dabar.

Kūryba, anot Leonido Donskio, Lietuvos filosofo, eseisto, pedagogo, visuomenės veikėjo ir politiko – tai žmogaus gebėjimas transformuoti aplinkinį pasaulį, savo išgyvenimus, žinias ir patirtį į kitiems žmonėms suprantamą artefaktą arba intersubjektyvų tekstą. Tai priešprieša negatyviai, naikinamajai veiklai. Kūryba dažniausiai tapatinama su menu, bet daug jos elementų yra mokslo tiriamojame, teorinėje ir pedagoginėje veikloje, verslo, sporto ir kitose srityse. Yra individuali ir kolektyvinė kūryba. Profesionaliajame mene, moksle ir moderniojoje kultūroje vyrauja individuali, o tradicinėse visuomenėse, folklore, liaudies mene ir kultūroje svarbesnės yra kolektyvinės kūrybos formos. Kūryba dažniausiai reiškiasi naujo produkto (kūrinio) sukūrimu; be kūrybos elementų neįmanoma ir sukurto kūrinio interpretacija – teorinio teksto, mokslinio veikalo arba grožinės literatūros kūrinio aiškinimas, komentavimas ar vertimas į kitą kalbą, muzikos kūrinio atlikimas. Kūryba negali būti tapatinama tik su inovacija ir originalių kūrinų konstravimu, ji taip pat būtina tradicijai ir kanonui palaikyti bei interpretuoti. Žmogaus kūrybingumas nėra tik prigimtinių galių žaismas ir spontaniška talento galia, jis yra ugdomas. Kūrėjo sėkmė priklauso ne tik nuo jo profesionalumo, pasirengimo, kompetencijos ir dalykinės kvalifikacijos, bet ir nuo gebėjimo improvizuoti, kurti ir nesitenkinti įsitvirtinusiems meistrystės standartais. Kūryba yra būtina asmenybės savikūros ir psichinės, socialinės bei kultūrinės saviorganizacijos ir savirealizacijos sąlyga (Visuotinė lietuvių enciklopedija). Čia H. Markuzė paprieštarautų ir, greičiausiai remdamasis Abrahamo Maslow poreikių piramide, sakytų, kad vieninteliai poreikiai, kuriuos neginčijamai reikia patenkinti arba L. Donskio žodžiais, yra būtini, tai pagrindiniai gyvybiniai poreikiai: maistas, būstas drabužiai. H. Markuzė teigia, kad šie poreikiai yra pirminiai ir jie yra sąlyga bet kokiems kitiems poreikiams patenkinti (Marcuse 1991).

Industrija – Lietuvių kalbos žodyne pateikiama kaip pramonės sinonimas. Pramonė – visuotinėje lietuvių enciklopedijoje apibūdinama kaip fabrikinė gamyba su mašinų technika. Kai prie sąvokos prijungiamas žodis „kultūra“, tai tampa kultūros industrija, kurią visuotinė lietuvių enciklopedija su sociologu Vyliumi Leonavičiumi priešakyje aiškina taip:

Kultūros industrija – racionalizuotos ir biurokratizuotos institucijos bei priemonės, kontroliuojančios kultūros paskirstymą vartotojiškoje visuomenėje. Tai gali būti kultūros įstaigos (teatrai, kino teatrai, reklamos agentūros, sporto organizacijos ir kita), masinės informavimo priemonės, formuojančios populiarią kultūrą (televizija, radijas, knygos, laikraščiai, žurnalai, populiarios muzikos agentūros) (Visuotinė lietuvių enciklopedija).

Pasaulyje, aiškinant kūrybines industrijas, tyrimuose remiamasi keturiais modeliais: UK DCMS (United Kingdom Department for Digital, Culture, Media and Sport), simbolinių tekstų, koncentrinį ratų, WIPO autorių teisių (Levickaitė 2011). UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development) kūrybinių industrijų modelių esmė – loginis pagrindimas pagal įvairių šalių pramonės ar ekonominės klasifikacijos sistemas (ten pat). Toliau bus kalbama apie kiekvieną iš jų:

- 1) UK DCMS modelis kilo apie 1990m., Jungtinėje Karalystėje, kaip siekis šalies ekonomikos sampratą žmonių sąmonėje įtvirtinti kaip kūrybingą, inovacijomis grįstą ir konkurencingą ekonomiką globalioje aplinkoje (Creative Economy Report 2008). Kūrybinės industrijos apibrėžiamos kaip „pramonės“ šakos, reikalaujančios kūrybingumo, įgūdžių ir talento, turinčios pajėgumo kurti naujoves, naudotis intelektine nuosavybe (DCMS 2010). Pagal DCMS kūrybinės industrijos klasifikuojamos į 13 šakų:

i.	reklama
ii.	architektūra
iii.	menai ir antikvariatas
iv.	dirbiniai
v.	dizainas
vi.	mada
vii.	filmai ir videomenas
viii.	muzika
ix.	scenos menai
x.	leidyba
xi.	programinė įranga
xii.	televizija ir radijas
xiii.	vaizdo ir kompiuteriniai žaidimai

1 lentelė. UK DCMS modelis

- 2) Simbolinių tekstų modelis atstovauja kritinės teorijos grindžiamų kultūros studijų tradicijas, kurios egzistuoja Europoje ir ypač Jungtinėje Karalystėje (Hesmondhalgh 2007). Čia „aukštieji“ ir „rimtieji“ menai matomi kaip socialinių ir politinių viršūnių sfera, todėl dėmesys sutelkiamas į populiariąją kultūrą. Procesai, kuriais visuomenės kultūra formuojama ir perduodama simbolių tekstų modelyje vaizduojami kaip simbolių tekstų ar žinučių pramoninė gamyba, sklaida ir vartojimas (Creative Economy Report 2008). Pagal šį modelį kūrybinės industrijos skirstomos taip:

Eil. nr.	Sritis	Smulkesnis srities apibūdinimas
i.	reklama	
ii.	filmai internetas	
iii.	muzika	
iv.	televizija ir radijas	
v.	vaizdo ir kompiuteriniai žaidimai	
vi.	periferinės kultūrinės industrijos	Kas tai? - Kūrybiniai menai
vii.	tarpinės kultūrinės industrijos	Kas tai? - Plataus vartojimo elektronika, mada, programinė įranga, sportas

2 lentelė. Simbolinių tekstų modelis

- 3) Koncentrinių ratų modelis grindžiamas tuo, kad kultūrinių prekių kultūrinė vertė suteikia šioms pramonės šakoms aiškiausias jų skiriamąsias savybes. Kuo labiau išreikštas kultūrinės paslaugos turinys, tuo yra didesnis reikalavimas tą prekę ar paslaugą priskirti ją gaminančiai industrijai (Throsby 2010). Modelio šalininkai tvirtina, kad kūrybinės idėjos gimsta tokiuose pagrindiniuose menuose, kaip garsas, tekstas arba vaizdas, o dar smulkiau šis modelis yra skirstomas į šias kategorijas (Creative Economy Report 2008):

Eil. nr.	Sritis	Smulkesnis srities apibūdinimas
i.	pagrindiniai kūrybiniai menai	literatūra, muzika, scenos menai, vizualiniai menai
ii.	kitos pagrindinės kultūrinės industrijos	filmai, muziejai, bibliotekos
iii.	platesnio tipo kultūrinės industrijos	paveldo paslaugos, leidyba, įrašai, televizija ir radijas, vaizdo ir kompiuteriniai žaidimai
iv.	susijusios industrijos	reklama, architektūra, dizainas, mada

3 lentelė. Koncentrinių ratų modelis

- 4) WIPO autorių teisių modelis analizuoja šakas, kurios tiesiogiai ar netiesiogiai susijusios su autorių darbų kūryba, gamyba, statymu, rodymu ir platinimu (World Intellectual Property Organization 2003). Čia išskiriamos industrijos, kurios iš tikrųjų generuoja intelektinę nuosavybę ir tos, kurios yra priverstos teikti prekes ir paslaugas vartotojui (Creative Economy Report 2008) ir klasifikuojamos taip:

Eil. nr.	Sritis	Smulkesnis srities apibūdinimas
i.	pagrindinės autorių teisių industrijos	reklama, kolekcionierių veikla, filmai ir videomenas, muzika, scenos menai, leidyba, programinė įranga, televizija ir radijas, vizualiniai ir grafiniai menai
ii.	abipusiškai priklausomos industrijos	įrašų žaliava, plataus vartojimo elektronika, muzikos instrumentai, popierius, fotografijos įranga
iii.	susijusios industrijos	architektūra, drabužiai, avalynė, dizainas, mada, namų apyvokos daiktai, žaislai

4 lentelė. WIPO autorių teisių modelis

4.3. Kūrybinės industrijos kritiniu požiūriu

Pirmą kartą kultūros industrijos terminą ir sampratą, kritikuodami moderniosios visuomenės kultūrą, pavartojo ir aptarė Frankfurto mokyklos atstovai T. Adorno ir M. Horkheimeris veikalė Švietimo dialektika (*Dialektik der Aufklärung* 1947). Rankraštyje autorių vartotas terminas „masinė kultūra“ vėliau knygoje pakeistas kultūros industrijos sąvoka siekiant pabrėžti planingai formuojamą kultūros vartojimą. Moderniomis techninėmis, ekonominėmis ir administracinėmis priemonėmis kultūros industrija kryptingai primeta savo interesus vartotojams. Kultūros industrija manipuliuoja masių sąmone ir pasąmone, bet nei masės, nei komunikacijos priemonės nėra jos tikslas pats savaime. Kultūros gamintojai laikosi ekonominio pelno, nuostolių, išteklių ir kitų reikalavimų, todėl siekia patraukti masinį vartotoją (*Visuotinė lietuvių enciklopedija*). Čia galima įterpti H. Markuzės tikrųjų (*true*) bei klaidingųjų (*false*) poreikių sampratą. „Klaidingieji“ yra tie, kuriuos represuodami individą jam primetė socialiniai interesai: poreikiai, palaikantys triūsą, agresyvumą, skurdą ir neteisybę (Marcuse 1991). H. Makuzė rašo, kad tokių poreikių patenkinimas individui gali būti maloniausias, tačiau tai nereiškia, kad tai yra ta laimė, kurią reikėtų puoselėti. Ji kliudo vystytis gebėjimams atpažinti visumos ligą ir naikina galimybes tas ligas gydyti, „šitaip sukeliama euforija nelaimės akivaizdoje“ (Marcuse 1991). Klaidingų poreikių kategorijai priklauso poreikis atsipalaiduoti, patirti malonumą, elgtis ir vartoti taip, kaip moko reklamos, mylėti ir nekęsti to, ką myli ir nekenčia kiti. Individą kontroliuoja išorinės jėgos, kurių kontroliuoti pats jis galios neturi. Tie išorinių galių formuojami poreikiai turi visuomeninį turinį ir funkcijas, ir „kad ir kaip tie poreikiai taptų individo savastimi, reprodukuojama ir įtvirtinama jo egzistencijos sąlygų, kad ir kaip jis pats tapatintųsi su jais ir atrastų save, jie lieka vis tiek – produktai visuomenės, kurioje valdantieji interesai reikalauja represijų“ (Marcuse 1991). Industrijos sąvoka (toliau remiantis Vyčiaus Leonavičiaus kultūros industrijos aiškinimu) labiau susijusi su visuotine standartizacija ir platinimo technikos racionalizacija, produktų paskirstymu ir mechanine reprodukcija nei su pačiu kultūros kūrimo procesu. Taigi kultūros telkimas po industrijos sąvoka ir jos formavimas naujai kuriant tokį lauką laikomas kūrybinės klasės mobilizacija. Kultūros industrijos reprodukuojama masinė kultūra Frankfurto mokyklos atstovams kėlė abejonių dėl jos dirbtinumo, žmonių apgaudinėjimo ir netiesioginio kapitalistinės visuomenės gynimo (*Visuotinė lietuvių enciklopedija*). Verta paminėti, kad kritinės teorijos šalininkai, kaip Horkheimeris ir Adorno kultūros industrijas kritikavo pokario metais, kuomet KKI nebuvo plėtojamos kaip sąmoningas Europos ir JAV modernizavimo projektas, turintis globalią reikšmę. Pokario metais kritinės teorijos šalininkai „industriją“ laikė vaizdų ir mąstymo

gamybos, banalizacijos ir melagingos individualizacijos procesus, kaip melagingo švietimo dalį (Mažeikis 2015, 26). Šiuolaikinės kūrybinės industrijos pereina į sąmoningumo pakopą. Diskusijos apie KKI Lietuvą pasiekė vienu metu, kaip dvi skirtingos tendencijos. G. Mažeikis sako, kad Lietuva turi dvi KKI istorijas. Tai (1) jau anksčiau minėtos kritinės teorijos, nukreiptos prieš manipuliaciją ir vaizdų gamybą, kuri siekia išlaisvinti patirtis; ir (2) KKI, kaip skatinanti šiuos vaizdus gaminti, pateikti paslaugas, kurti gerovę (Mažeikis 2015, 26).

5. LIETUVOS KŪRYBINIŲ INDUSTRIJŲ LAUKĄ ATSKLEIDŽIANTIS TYRIMAS

5.1. Tyrimo metodika

Tyrimo tikslas: suprasti, kas yra kūrybininkas Lietuvoje, išnagrinėti jaunųjų ekspertų požiūrį į kūrybininko įsitvirtinimą Lietuvos kūrybinių industrijų lauke ir atskleisti jaunųjų ekspertų gero kūrybininko sampratą.

Uždaviniai:

1. Atskleisti, kokią įtaką kūrybininko įsitvirtinimui kūrybinių industrijų lauke turi skirtingi socialiniai agentai;
2. Ištirti, kaip skirtingi kapitalai sąlygoja kūrybininko poziciją kūrybinių industrijų lauke;
3. Ištirti, kokios galimybės yra sudarytos jauniems kūrybininkams įsitvirtinti kūrybinių industrijų lauke. Nors disciplina ir sąlyginai nauja, tačiau neatsirado iš niekur, tad siekiama ištirti ir koks yra jaunosios ir vyresniosios kartų kūrybininkų santykis.
4. Atskleisti ekspertų gero kūrybininko sampratą.

Tyrimo strategija – pasirinkta kokybinė strategija. Atsižvelgiant į tyrimų stygių ir srities naujumą, pasitelkiami ekspertai, kurie yra kūrybinių industrijų srities jaunieji profesionalai, galintys atskleisti visapusiškos informacijos, leidžiančios susidaryti bendrą kūrybinių industrijų vaizdą, ko nebūtų galima pasiekti atlikus kiekybinį tyrimą.

Duomenų rinkimo metodas – pasirinktas pusiau struktūruoto interviu metodas. Jis leidžia atskleisti išsamius požiūrius bei suteikia galimybę užduoti papildomų klausimų, kurie gali suteikti vertingos informacijos. Visi interviu dėl COVID-19 pandemijos buvo atlikti interaktyviu būdu, naudojant *Facebook messenger* platformą ir garsą įrašant mobiliuoju telefonu.

Interviu gairės – interviu klausimai suformuluoti remiantis tyrimo tikslu ir atlikta literatūros analize. Klausimyną sudarė 4 klausimų blokai, suformuoti pagal tyrimo uždavinius.

Informantų atranka – iš pradžių tyrimo atranka buvo vykdoma taikant atsitiktinę atranką ir atsitiktinę atranką pagal rekomendacijas. Socialinių tinklų paskyrose buvo paskelbtas skelbimas, jog ieškomi bet kokioje aukštojoje mokykloje mokęsi kūrybinių industrijų alumnai. Vieni kūrybininkai atsiliepė patys, kiti buvo parekomenduoti kitų žmonių, kurie žinojo, jog jie baigė kūrybines industrijas. Vėliau atrankoje taikytas sniego gniūžtės metodas, nes jau pakalbinti kūrybininkai (ekspertai) yra kūrybinių industrijų bendruomenės nariai ir iš savo pažinčių rato gali parekomenduoti kolegą, kuris, jų nuomone, suteiktų vertingos informacijos. Beje, pažįstamo rekomenduotam informantui veikia ir paskatinto dalyvavimo principas – jis

labiau linkęs būti pakalbintu. Taip pat, tyrimo metu buvo taikyta ir tikslinė atranka – buvo atsižvelgiama, ką informantai veikia studijų metu už universiteto ribų ir kokia veikla užsiima baigę studijas. Pagrindinis kriterijus buvo veikla kūrybinių industrijų rėmuose. Būtent kūrybinių industrijų alumnai pasirinkti irgi ne atsitiktinai. Studijavimas kūrybinių industrijų programą tyrime laikomas pagrindiniu atrankos principus, nes studijos – tai pirmieji vartai, už kurių atsiveria kūrybinių industrijų pasaulis.

Tiriamieji – pasirinkti skirtingų aukštojo mokslo įstaigų kūrybinių industrijų alumnai, kurių žinojimas leistų atskleisti procesus, vykstančius kūrybinių industrijų lauke. A. Schutzas skiria tris skirtingus socialinio žinojimo epistemologinius lygius: ekspertinį žinojimą, gerai informuoto piliečio žinojimą bei piliečio iš gatvės žinojimą (Schutz, 1946). Ekspertinis žinojimas nuo kitų žinojimo formų skiriasi tuo, kad jis yra ribotos, aiškiai apibrėžtos srities išskirtinis, visapusiškas žinojimas (ten pat). Todėl ekspertas gali geriausiai atsakyti į klausimus, susijusius su jo veikimo sfera. Ekspertais darbe pasirinkti kūrybinių industrijų alumnai, kurie baigė studijas kūrybinių industrijų studijas skirtingose aukštosiose mokyklose, kurios ruošia tokius specialistus.

Tyrimo dalyvavo 7 informantės (žr. 5 lentelė) , visos moterys. Jauniausiai tyrimo dalyvei yra 22 metai, vyriausiai –26. Tyrimo dalyvavo sąlyginai jaunos merginos, kurių profesinė veikla yra skirtinga. Taigi merginų profesinė veikla atliepia į kūrybinių industrijų kaip disciplinos kompleksumą. Tyrimo dalyvavusios merginos mokėsi skirtingose aukštojo mokslo institucijose ir veikia bei dirba skirtingose, tačiau kūrybinių industrijų klasifikaciją neperžengiančiose srityse.

Informantas	Lytis	Amžius	Aukštojo mokslo institucija (įstaiga?)	Studijų programos pavadinimas	Veikla
I1	Moteris	23	Vilniaus universitetas (VU)	Kūrybos komunikacija	Žmogiškųjų išteklių specialistė / vadybininkė
I2	Moteris	22	Vytauto Didžiojo	Kūrybinės industrijos	Socialinės iniciatyvos

			universitetas (VDU)		režisierė ir copywriterė
I3	Moteris	26	Vilniaus Gedimino technikos universitetas (Vilnius Tech (VGTU))	Kūrybinės industrijos	Socialinių tinklų marketingo specialistė
I4	Moteris	22	Socialinių mokslų kolegija (SMK)	Kūrybinės industrijos	Socialinių medijų redaktorė viena iš didžiausių Lietuvos naujienų poratlių
I5	Moteris	22	Socialinių mokslų kolegija (SMK)	Kūrybinės industrijos	Laidų redaktorė prodiuserinėje įmonėje
I6	Moteris	25	Vilniaus Gedimino technikos universitetas (Vilnius Tech (VGTU))	Kūrybinės industrijos	Procesų koordinatorė (HR)
I7	Moteris	24	Vilniaus Gedimino technikos universitetas (Vilnius Tech (VGTU))	Kūrybinės industrijos	Autoserviso vadovė; istorinių projektų iniciatorė

5 lentelė. Informantų charakteristikos

Lauko darbo eiga ir duomenų apdorojimas – iš viso atlikti 7 interviu. Interviu atlikti 2021m. balandžio-gegužės mėnesiais. Visi interviu įrašyti ir vėliau transkribuoti. Interviu trukmė siekė nuo 41 min. iki 1 val. 45 min.

Duomenų analizė atlikta su MAXQDA programa. Pagrindiniai analizės žingsniai tokie: tekstas suskirstomas į prasmines kategorijas pagal bendras temas. Toliau duomenys lyginami, ieškant panašumų bei skirtumų, ir išskiriamos smulkesnės subkategorijos. Analizei naudojama *grounded theory*.

Kaip rašo A. Tereškinas, aptardamas interviu atlikimo procesą socialiniuose moksluose, Jamesas J. Scheurichas apibrėžia jį kaip „dominavimo-pasipriešinimo ar chaoso-aisvės“ patirtį (cit. Pagal A. Tereškina, Scheurich 2001, 73-75). Kenas Plumeris mano, kad tyrėjo dokumentuojami pasakojimai per interviu yra bendras tyrėjo ir informantų veiksmas (Tereškinas 2011, 26). Nutinka taip, kad tyrėjas, tapdamas meilikautoju, nemačiomis priverčia informantą pasakoti savo gyvenimo istoriją tam tikru būdu. Todėl analizuojant interviu atsižvelgta buvo ir į tai, kad pasakotojas galėjo pasakoti įsivaizduodamas tyrėjo lūkesčius ir galimas jo interpretacijos trajektorijas (Plimmer 1995, 20-21). Atliekant interviu buvo stengiamasi būti atvirai „skirtingų žodynų ir supratimų vertybėms bei ribotumams“ (Alvesson 2002, 133). Taip pat, įgyvendinti „aktyvaus ir metodiško klausymosi santykį“, kurį ne kartą yra gynęs Pierre'as Bourdieu (cit. Pagal A. Tereškina, Bourdieu 1996, 19).

5.2. Tyrimo rezultatai

5.2.1. Jaunųjų ekspertų požiūris į kūrybinių industrijų lauko agentų įtaką kūrybininko įsitvirtinime Lietuvos kūrybinių industrijų lauke

Studijų pasirinkimas – rizikingas sprendimas. Ypač, kai studijų programa ir disciplina yra sąlyginai nauja ir nepažįstama, o studentų aplinkiniai reikšmingi žmonės neturi susiformavusios nuomonės apie tai, kaip būsimam jaunajam kūrybininkui seksis susirasti darbą ir išgyventi su tokia specialybe. Menas ir kūryba siejamas su mažu uždarbiu ir šis įsitikinimas gajus informantų pasakojimuose ir jų perpasakotose istorijose apie tai, ką apie jų gyvenimą modeliuojantį sprendimą mano kiti: „<...> buvo, kad iš aplinkos sakė visi, kad čia nesąmonė, bet sakė gal žurnalistika“ (I3). Taigi aplinka, atsižvelgdama į būsimo studento pasirinkimą, siūlo alternatyvas, kaip žurnalistika, kuri yra labiau įsisąmoninta ir labiau suprantama.

Pirmiausia, norint analizuoti kūrybinių industrijų lauką, verta pabandyti perteikti tai, ką kalbinant informantus duomenis pavyko užčiuopti analizuojant studijų pasirinkimo

klausimus. Kodėl stojimas į kūrybines industrijas yra išskirtinis? Todėl, kad, anot tyrimo dalyvių, tai ypatingai rizikingas ir daugybe abejonių apipintas sprendimas. Dažnai, suvokimas, apie ką visgi buvo šios studijos, ateina tik jas baigus:

“Na, neseniai išsitraukiau diplomą, nes galvojau stoti į magistrą <...> ir paskaičiau, ką gali dirbti mano kolegos ir aš” (I1).

„<...> ne be reikalo yra žodis industrija. Tai yra ne apie dizainą, ne apie madą ar kiną, o būtent apie tą industriją” (I2).

Tačiau dažnai tas supratimas, vis dėlto ir neateina: *„tada pabaigia ir sako „nu tai nežinau, apie viską ir apie nieką mokiausi” (I7).* Sumaišties atneša ir vidinė tvarka, kuri, anot informančių buvo chaotiška: *„pati vadovybė nežino, nėra sudarę dar tos vertinimo programos arba keičia kriterijus kažkokius” (I1).* Tačiau priėmus sprendimą stoti ir jau įstojus, visgi leidžiama sau šiek tiek pasibūti, įsijausti: *„Tai žinojau, kad lieku ir žiūrėsiu“ (I2).*

Norint parodyti skirtingų agentų užimamas pozicijas lauke vidinę Lietuvos kūrybinių industrijų struktūrą tyrime buvo siekiama atskleisti nagrinėjant jaunųjų ekspertų / kūrybinių industrijų alumnų požiūrį į skirtingą kūrybinių industrijų lauko agentų įtaką kūrybininko įsitvirtinimui jame. Kaip parodė tyrimas, kūrybininko sugebėjimai, nors ir yra svarbūs, tačiau įtaką turintys kūrybinių industrijų agentai dažnai reikšmingai prisideda prie kūrybininko karjeros. Tyrime kalbinti alumnai teigia, kad dažniausiai tai įvyksta studentams privalomos praktikos metu arba kai dėstytojais tiesiog paskaitų metu pastebi gabius studentus: *„Iš to pačio universiteto būna dėstytojų, kur mato, kad kažkoks perspektyvus studentas“ (I3),* - ir, pamatę, kad studentas turi potencialo, jį parekomenduoja: *„Žiūrėk, aš tave rekomenduosiu, tu pabandyk į tą įmonę, priims tikrai, nes matau, kad gali ten padėti, prisidėti” (I7).* Tačiau tai nematoma, kaip lengvas kelias link profesinės veiklos ar įsitvirtinimo kūrybininkų pasaulyje. Tai, bet koku atveju, matoma kaip atsakomybės ir įdirbio reikalaujantis procesas, tad buvimu „pastebėtu“ nepiktnaudžiaujama: *„Tai nebuvo, kad labiau per pažintis, aš bandžiau užsitarnauti tą vietą, bet bet koku atveju, aš dirbu pas savo dėstytoją“ (I5).*

Toliau aptariami tyrimo rezultatai stengiantis parodyti, kaip reiškiasi vyresniojo kūrybininko vaidmuo jaunojo kūrybininko įsitvirtinimui lauke.

5.2.1.1. Dėstytojai

Iš tyrimo dalyvių pasisakymų matyti, kad dėstytojus jie mato kaip žinių perdavėjus ir kaip pagalbą suprantant iš kur ir kaip ši disciplina atsirado ir apie ką ji: „*Iš esmės realiai ta istorine prasme yra, kad pajusti tą progresą, kaip buvo anksčiau ir kaip yra dabar*“ (I6); „*Tai tokį pamatą sudėti, background'o*“ (I6). Pabrėžiama, kad dažnai dėstytojai, nors disciplina ir sąlyginai nauja Lietuvoje, yra vyresnio amžiaus, pradžioje dėsto pamatinius dalykus ir lyg ir patys iki galo nežino, apie ką yra šis mokslas. Tačiau tai nelaikoma itin neigiamą prasmę turinčiu dalyku, o veikiau žiūrima su pagarba į tai, ką vyresnis žmogus gali perduoti jaunam žmogui: „*Nors ir žmogus yra prie pensijos, bet vis tiek gali pasidalinti kas veikė tuo metu, kas neveikė*“ (I6).

Kadangi kūrybinių industrijų studijų programa yra kompleksiška, būsimajam kūrybininkui svarbu, kad dėstytojas padėtų rasti kelią, nepasiklysti toje įvairovėje: „*<...> ko tik mes neturėjom. Kiekvienoj programoj kiekvienam dalyke, vis būdavo skirtingi dalykai, ko išmokdavai. Tai jie tokie kaip kelrodė, kelią parodydavo*“ (I4).

Jaunojo kūrybininko pripažinimas yra glaudžiai susijęs su tuo, kaip dėstytojų perteikiamą informaciją priima studentai ir ar jie vertina žinias, kurias gauna: „*Man atrodo, kad tada jisai, tos senosios kartos būtent kūrybininkų, būtų geriau priimamas, nes jausty, kad žmogus žino ir nėra žalias*“. Taip pat svarbus ir motyvacijos klausimas. Motyvuoti studentai motyvuoja ir vyresniosios kartos kūrybininkus. Jie matomi kaip žinių perdavėjai, tačiau iš jaunojo kūrybininko tikisi, kad tos žinios bus perimtos ir iš to rasis naujų idėjų, iniciatyvų, kas, kaip vėliau bus aptarta, yra vienas svarbiausių kūrybininką apibūdinančių atributų: „*Tada sakyčiau, koks iniciatyvumas <...>, kad tas jaunesnis kūrybininkas įneštų naujų idėjų, naujų vėjų. Kad domėtus labai sritim, kad siūlytų kažkokių tai naujų dalykų, naujas tendencijas išbandyt*“. Tačiau, vis dėlto, tokioje naujoje, greitai besikeičiančioje bei apie inovatyvumą liudijančioje srityje kaip kūrybinės industrijos iš alumnų jaučiamas noras, kad dalyko patirtis ir žinias perduodantys vyresni kūrybininkai eitų koja kojon su naujomis tendencijomis: „*Nu tai, tarkim, apie kokius influencerius. <...> buvo toks labai naujas dalykas, tai aš įsivaizduoju, kad tikrai turėjai pasirinkti specifinį tą dėstytoją, su kuriuo panagrinėti tą temą, nes kiti ten labiau tokias teorinius, senesnius dalykus, apie popkultūras analizuodavo ir panašiai*...“ (I3).

Naujausi dalykai ir tendencijos šiuolaikiniame pasaulyje matomi kaip specifinių dėstytojų pareiga šiuos dalykus paaiškinti. Kad pateisintų tą specifiškumą, norima ir džiaugiamasi, kad dėstytojai dėstyto ne tik universitete, tačiau būtų ir tam tikros srities

profesionalai, kurie patirtis galėtų perduoti tiesiai iš ten, iš kur naujos tendencijos ir nauji vėjai ateina: „<...> kiekvieną jų myliu, tai buvo puikūs žmonės, savo srities specialistai, kurie nebuvo tik dėstytojai, bet tą darbą dirbdavo, tai jiems gal lengviau buvo pasakoti iš savo pusės, kai jie tą darbą dirba“ (I5).

„<...> tada nemažai dėstytojų mūsų dėstymas nebuvo pagrindinis dalykas, ką jie daro. Tai būdavo tokių <...>“ (I2).

Stipriausi kūrybininkai įvardinami tokie, kurie, kaip jau buvo minėta ir anksčiau, yra savo srities profesionalai ir savo kompetencijas atsinešę iš privačių verslų ir viešojo sektoriaus: „<...> stipriausi žmonės būdavo, kas dirbdavo su renginių organizavimu, turinio kūrimu, marketingu, vat šitose sferose labai labai stiprūs žmonės“ (I7). Šios kompetencijos yra pastebimo ir jomis žavimasis.

Toliau kalbant apie įsitraukimą ir pripažinimą, minima vyresniojo kūrybininko svarba, kaip tarpininko tarp studento ir veiklų. Dėstytojas matomas kaip žmogus, kurio vedamas ar juo sekdamas, turi galimybę prisiliesti prie kūrybinių veiklų. Ateiti, pamatyti, „pasimatuoti“:

„<...> jisai įtraukdavo savo studentus į tai, kas labai būdavo smagu, kad leisdavo kurti, daryti dekoracijas, ir įsitraukti į tam tikras veiklas, pačiam renginyje suteikdavo veiklą, kur jie galėdavo dirbti ir pamatyti virtuvę, kaip viskas vyksta, nes viską nupasakot yra sunkiau, negu kai tu pamatysi.“ (I5)

„<...> mes daugiau turėjom galimybę matyti, kaip yra kuriamos laidos, prie renginių irgi duodavo tokią galimybę.“ (I5)

Kaip autoritetas matomas toks dėstytojas, kuris geba išeiti iš komforto zonos ir kviečiasi studentus eiti kartu: „<...> tas dėstytojas, kuris rodo, kad būti ne komforte yra gerai, ir pats yra ne komforte kartais.“ Tokių dėstytojų įtaka matoma kaip daug stipresnė: „Norėdavosi klausyti jų patarimų tiesiog automatiškai“, nei tų, kurie: „<...> yra labai savo srityje užmigę, gal ant laurų ar tiesiog ilgą laiką tą daro“ (I7).

Jaunojo kūrybininko įsitvirtinimas lemiamas ir to, kaip gerai jam pavyksta susitvarkyti su dėstytojo jam pavesta užduotimi. Jei pasirodymas sėkmingas, studentas užsideda tam tikrą plusą. Taigi įsiliejimas į bendruomenę vyksta ir per sugebėjimų patikrinimą: „Yra patikrinimas. Patikrinimas „nu pasižiūrim“. Patikrinimas ar tu gali, toks sakyčiau paspardymas į užpakalį iš jų pusės“ (I7).

5.2.1.2. Vyresni draugai

Kūrybinių industrijų absolventai, kaip parodė tyrimas, įsitvirtina ne tik didesnės galios lauke turinčių agentų dėka, bet ir mažesnės – kitų jaunųjų kūrybininkų galios dėka. Interviu metu išryškėjo vyresnių draugų ar pažįstamų segmentas. Vyresni draugai – tai kaip dar vienas būdas įsitvirtinimui. Pradžioje, vyresni draugai, kurie dar mokosi arba jau yra baigę šias studijas, matomi kaip galintys suteikti informacijos apie KI lauką: „*Kai sužinojau apie šitą studijų programą tada jau klausinėjau tų draugų, kurie mokėsi, kaip ten, kas ten, ką jūs ten darot.*” O vėliau matomi kaip naudingi kontaktai, galintys padėti įsilieti į projektines veiklas, renginius, kur jaunajam kūrybininkui atsiveria galimybė būti pastebėtam: „*Tai realiai patirtys, kontaktai, galimybės, realiai kreipiesi tik pas jaunus, nes jie dalyvauja projektuose, kažką veikia*“ (I6). Taip pat į juos kreipiamasi ir dėl tos pačios programos naujumo priežasties. Programa nauja, dar ne daug kas studijavę ir bandę, tad tenka kreiptis į tuos, kurie jau kuris laikas čia, ir tai dažniausiai nėra žmonės iš senosios aplinkos. Atsiranda natūralus poreikis megzti naujas reikšmingas pažintis: „*Tai va pagrinde su vyresnės laidos, nes tuo metu iš mano pažįstamų tarpo nelabai kas studijavo kūrybines industrijas, tai nelabai nebuvo į ką kreiptis*“ (I6).

Kūrybininkų tarpe yra begale daug jaunų, veržlių, iniciatyvių žmonių. Išeina taip, kad kažkas natūraliai iškyla, pasirodo iniciatyvesnis už kitus, sukuria produktą ir prie jo pakviečia prisijungti savo potencialumu ir kūrybingumu pulsuojančius kurso draugus:

„*<...> kadangi tas iniciatorius *vardas*, kurio čia buvo idėja, jisai 2018 metais atliko ten pažintinę praktiką, o jau 2019 jį pakvietė kaip vieną iš organizatorių <...> ir antras buvo labai rimtas toks, kada mane pakvietė *vardas*, iniciatyvos įkūrėjas, susėdom papasakoti idėją ir jisai sako, noriu tokią idėją, noriu, kad padėtum įgyvendinti. Sakau, okey, kokioj tu matai pozicijoj. O jis sako, noriu, kad tu būtum režisierė*“ (I2). Taigi šios informantės atveju išėjo taip, kad kurso draugas padėjo susikurti darbo vietą.

5.2.1.3. Kultūrinis kapitalas

Kultūrinis kapitalas, tai kaip jau ir buvo minėta teorinėje dalyje, yra diplomai, institucijų pripažinimas, apibendrintai – informacinis kapitalas. Tyrimų dalyvių buvo klausiama, kokią reikšmę aukštojo mokslo diplomas turi jaunajam kūrybininkui, kuris nori įsitvirtinti kūrybinių industrijų lauke. Universiteto ir kolegijos suteikiamas išsilavinimas

matomas kaip gana reikšmingai skirtingas. Jei universitetas geba padėti stiprų teorinį pagrindą: „Šiaip bendrai imant univerai yra vis tiek tokiam teoriniam lygmeny, tau suteikia pasaulėžiūrą“ (I6) , - tai kolegija, tuo tarpu: „eina į praktinius dalykus, kur tu gali praktiškai darytis, čiupinėti“ (I6). Viena kolegijos absolventė teigia, kad jų studijų programą sudarė tiek teorinės, tiek praktinės užduotys: „Mes turėjom labai daug praktikos, labai daug mokydavomės ne tik teorijos, bet ir praktikos. (I5). Tuo tarpu mokydamasis universitete, esi priverstas praktinių veiklų susigalvoti pats: „Nu esmė tame, kad naudos tikrai yra, bent jau teoriškai žinai kaip turėtų būti <...> o praktiškai jau kaip gausis“ (I6). Tačiau, kaip byloja informančių patirtys, universitetas suteikia laisvę, nes paskaitų nėra daug, taigi tą laisvą laiką studentai gali išnaudoti taip, kaip jiems atrodo geriausia.

Kaip byloja VU absolventės pasakojimas, ji savo laiką išnaudojo produktyviai ir laisvą likusį laiką skyrė praktikavimuisi, nes jau tada suvokė to svarbą: „Pačių studijų laiku aš tikrai dirbau daug, nes aš tai galėjau sau leisti, nes tų paskaitų ir mokymosi laiko nebuvo labai daug ir man tai atrodė tikrai nėra verta 4 metų tų studijų. Manau, daug kas galėtų taip pasakyti, aš čia ne vienintelė. Tiesiog man buvo neverta eikvoti to laiko tiktai studijom, tai aš nuolat dirbau ir ėjau į kažkokiais praktikas, kad daugiau tų žinių gaučiau“ (I1). Vilnius Tech absolventė teigia, kad universitetas padeda gerą teorinį pagrindą, tačiau išėjęs iš jo dažnai nežinai, kaip tam tikri dalykai pasidaro praktiškai: „Gali mokytis ten kaip planuoti komunikaciją, viešinimas ir panašiai, bet neišmokins nuo ko pradėti apskritai organizuojant renginį, kokios komandos išteklių reikia, kokių reikia, resursų“ (I6). Ji teigia, kad kai kurių teorinių dalykų, išmoktų universitete, teko ieškoti, kaip patiems pritaikyti praktikoje: „Patys, kad ten mokėmės kaip projektus rašyti ir panašiai, visas šitas yra gerai, bet to žmogiškojo kapitalo, nuo ko pradėti, apimtis, kaip prognozuoti ir dėlioti, niekas to nemokė“ (I6). Išėjęs iš mokymo institucijos, jauti entuziazmą daryti dalykus, organizuoti renginius, tačiau susiduri su skaudžia realybe ir supranti, kad suorganizuoti renginį praktiškai užtrunka daug ilgiau, nei apie jį pakalbėti teoriškai: „Užtat pabaigęs studijas tu galvoji: „va aš čia suorganizuosiu renginį“, ir kai tu supranti, kad tau realiai reikia išeiti iš darbo, kad tu viską spėtum“ (I6).

Tačiau, kaip bebūtų, Vilniaus Tech kūrybininkų komanda laikoma profesionaliausia komanda kūrybinių industrijų srityje ir mokymasis šioje įstaigoje vertinamas teigimai: „Na, tarkim, VGTU, kad aukštoji mokykla, yra profesionalesnė komanda yra surinkta dėstytojų ir žmonių kvalifikuotų, kurie gali ne tik teoriškai, bet ir savo praktika gali labai daug ką paduoti“ (I7). Tačiau apie SMK absolventės apie savo Alma Mater atsiliepia panašiai: „Sakyčiau, kad tai vienintelė Lietuvoj mokykla, kuri tiek duoda praktikos kūrybininkam. Nes jeigu lygintume su VGTU studentais, tai jie tiek neturi praktikos, kiek mes. Mums būdavo išvykstamosios

paskaitos, įvairūs grupiniai dalykai, mes turėdavom kurti vos ne realaus produkto komunikacijos, marketingo strategijas, apskaičiavimus, nu pas mus visko tiek. Mes ejom aktorinį, režisūrą, iki tokių dalykų, tai tikrai, SMK yra labai gera vieta būtent kūrybos ir pramogų industrijoms, negaliu vertinti kitų, bet pagal savo. Mes tikrai labai daug turėjom praktikos“ (I4).

Kalbant apskritai apie išsilavinimo svarbą, nuomonių buvo taip pat įvairių. Kurti ir galvoti iniciatyvas gali visi. Taip pat, išsakoma pozicija, jog aukštuosius dabar turi visi: „*Manau, kad jis yra nesvarbus aukštasis vaidmuo, tuo atžvilgiu, kad dabar yra visi su aukštaisiais beveik. Nes mes visi einam į univerus, visi pabaigiam bakalaurą ir visi turim aukštuosius ir prikepę pilną diplomų einam į įmones - „aš turiu aukštąjį“; „nu gerai, turi aukštąjį, o kokios patirties turi?“; „neturiu patirties“ (I7). Čia turima galvoje tai, kad ne universiteto ar kolegijos diplomai kuria prasmę, bet turima patirtis ir kiek tu jos esi sukaupęs:*

„Gal apie pačias kūrybines industrijas šnekant, tai vat į tą temą, kad ateini su diplomu, nes mes visi dabar su diplomais, bet tu ateini į įmonę ir sakai „prisidėjau, darėm, organizavom tuos renginius“. Tai eini į tas pačias sferas kūrybinių industrijų, ateini į įmonę ir tarkim sako: „kokia tavo patirtis?“, tai vietoj to, kad sakytum, kad tiesiog su aukštuoju, va tokius ir tokius projektus darėm, tą ir tą organizavom. Tada darbdavys gali spręsti, kad jis gali suktis tuose reikaluose kur reikia. Tai vat apie aukštąjį tiek“ (I7).

Turima patirtis padeda būsimam darbdaviui geriau orientuotis, kuris žmogus iš tikrųjų kažką sugeba, o kuris studijų metu mokėsi ir nieko netaikė praktiškai, kuomet tokiai sričiai, kaip kūrybinės industrijos, veiksmas, naujos idėjos ir veikla yra labai svarbios. Tačiau nepametama ir tai, kad ar žmogus yra su išsilavinimu ar ne, tai didelės reikšmės neturi, nes labai: „*priklauso nuo žmogaus koks jis yra“ (I6), nes darbą kažkurioje iš kūrybinių industrijų sričių gali gauti tiek atitinkamą išsilavinimą turintis, tiek neturintis žmogus. Informantė kurianti laidas mano, kad kiekvienas žmogus yra kūrybiškas:*

„Aš negaliu pasakyti, kad nėra žmogaus, kuris nemokėtų kurti. Yra labai daug pavyzdžių, ne tik Lietuvoje, bet pasaulyje, kur rašytojai gali parašyti knygą ir nebūdami rašytoju, gali būti kad ir tv laidų vedėju nebūdamas žurnalistu, nors dažniausiai jie žurnalistai arba aktoriai, bet būna žmonių, kurie gali ir taip daryti. Gali būti prodiuseris, nebaigęs tų mokslų. Bet kokių atveju. Dainininkai gali būti dainininkais nebaigę muzikos mokyklos ir nemokėdami skaityti natų, ką darė Bitlai. Puikus pavyzdys, jei buvo. Bet jie buvo geri muzikantai, ir visas pasaulis juos žino. Tai čia nereikia bijot to, kad nesi kažko baigęs, ar padaręs. Tai eini ir darai, tu vis tiek gali būti tuo žmogum, kuriuo tu nori būt, tiesiog tu eini per kitą prizmę ir daugiau mokaisi. Nes jeigu mes turėjom mokslą, kuris leido susipažinti, tai

jam reikėjo kitaip susipažint. Tu galbūt visą gyvenimą mokeisi finansus, o man patinka pavyzdžiui kurti scenarijus. Prašau, kurk, tau visos durys atviros. Šituo klausimu aš manau, kad nereikia apskritai šiais laikais didelio mokslo, kad būtum didis žmogus. Tik reikia nebijoti daryti“ (I5).

Informantė dirbanti su žmonių įdarbinimu ir komunikacija teigia, kad universitetas nepadės, jei pats nenorėsi sau padėti: *„Aš prisiliečiau pati kitais dalykais ir kaip kiti studentai daro ir kaip aš manau, kad privaloma daryti, nes universitetas tau neįskiepyt, tikrai galės nurodyti kažkokį kelią“ (I1).*

Tačiau kūrybinių industrijų lauke, kaip pavyko suprasti iš vienos informantės pasisakymo, žinios visgi turi svarbų vaidmenį, mat atėjęs iš niekur ir pradėjęs generuoti idėjas ir siūlyti pasiūlymus gali ne visada būti suprastas vien dėlto, kad tos idėjos ir metodai gali prasilenkti su tuo, kas kūrybininkams buvo dėstoma universitete ir diplomo neturėjimas šiuo atveju apsunkintų įsitvirtinimą kūrybinių industrijų lauke:

„O kiti būna matai, kaip teoriniam lygmeny turi būti ir nepriima kito žmogaus idėjų ir tau sako „ne, čia nesąmonė“. Tai tokiu atveju ir pradedi vertinti, kad tu čia net nebaigęs studijų ir čia man aiškini kaip turi būti, kai aš tikrai žinau, kad tai veikia ir taip bus efektyviau“ (I6).

Kita informantė šiuo metu dirbanti viename iš didžiausių Lietuvos naujienų portalų kaip socialinių tinklų redaktorė teigia, kad jos darbovietė nepriima žmonių be diplomo: *„Ne tiek kiek svarbus man, man gal net nėra labai didelio skirtumo. Bet dabar nedirbsi tu pagal specialybę, į *portalo pavadinimas* tavęs nepriims dirbti be išsilavinimo“ (I4).* Išryškėjo ir mintis, jog savo tolimesnį profesinį kelią kūrybininkai renkasi pagal dėstytojus ir jų dėstomas paskaitas, tad atėjimas į aukštojo mokslo instituciją šiuo aspektu yra labai svarbus. Tai vienintelė vieta, kur gali susipažinti su šio lauko specifiškumu: *„Žmonės žiūrės, ką nori veikti, pagal dėstytojus, pagal dalykus“ (I1).*

Taip pat labai svarbu į studijas ateiti jau su idėja ir tolimesniu savo, kaip kūrybininko tikslu, nes aukštojoje mokykloje tokiam žmogui bus suteikta visa reikiama pagalba jo idėjai išrutulioti: *„Nes iš šitų studijų didžiausią naudą gauni, kai tu ateini su idėja“ (I6).* Aukštoji mokykla svarbi ir kaip motyvacijos kėlimo ir palaikymo vieta. Tiesa, tą motyvaciją bėgant metams sunku išlaikyti ir patiems dėstytojams: *„Minusai tai galbūt man trūko labiau iš jų motyvacijos. Jie labai tave užmotyvuoja pradžioj, o po to atleidžia“ (I4).*

SMK alumnė aukštosios mokyklos svarbą įvardina kaip tam tikrų modelių, kaip daryti geriau, įsisavinimo vietą: *„<...> yra tam tikros schemas, pagal kurias tu gali kurti. Tarkim, nežinau ar esi mačius, Stano ar Zvonkaus klausė, kaip tu dainą sukuri, kai tau duoda idėją. Ir jisai sakė, per tiek daug metų aš atradau savo schemą. Tai va kūrybininkų mokslai galbūt tau*

duoda schemą, pagal kurią gali kurti, tau duoda aiškumą, kuriuo tu remies. Nes neužtenka parašyti, kad darysiu tokį ir tokį renginį. Bet turi aiškumo duoti, kokį renginį ir mokėti jį schemuoti, kas, kur, nuo ko ir žinoti tam tikras detales” (I5).

5.2.1.4.Socialinis kapitalas

Socialinis kapitalas – visi faktiniai ir virtualūs ištekliai, kurie atitenka individui ar grupei, priklausantiems daugiau ar mažiau institucionalizuotų tarpusavio pažinimo ir pripažinimo santykių tinklui (Wacquant, Bourdieu, 2003 [1992]: 135-136). Kaip pradėdamas kaupti socialinis kapitalas kūrybinių industrijų lauke ir kodėl jis svarbus? Kaip mini viena iš informančių, pirmasis būdas susipažinimui su būsimais kolegomis – tai universiteto ar kolegijos pirmakursių stovykla: *„Mes pirma susipažinom fuksų stovykloj, labai geras susipažinimas yra fuksų stovykla“ (I7).*

Pažinčių svarba kūrybinių industrijų lauke laikoma kaip vienas kertinių dalykų kūrybininko įsitvirtinimui dėl įvairių priežasčių: *„Nes pažintys kūrybinių industrijų sektoriuje yra kosmiškai svarbios“ (I6).* Viena jų, tai pagalba kolegoms: *„Kad ir ką tu sugalvosi, pasikalbėsi su vienu, kad čia galvoju tokį projektą daryti ir tau gali sakyti: „aš pažįstu žmonių, kurie gali tą, tą ir tą padaryt”. Ir taip plečiasi pažinčių ratas ir kuo daugiau skirtingų projektų, tuo didesnės pažintys ir automatiškai per pažintis gali gauti tam tikras paslaugas negu tu eitum į kažkokią įmonę kauptumeisi“ (I6).*

Pažintys nukreipia ir atveria visai kitokius kelius, prie kurių galbūt neturėtum progos prieiti, jei tų pažinčių neturėtum. Pažįstamų žmonių dėka gali lengviau įgyvendinti savo idėjas: *„Ką man pažintys davė, tai lengvesnį procesų įgyvendinimą, kad ir su tuo projektu kur dabar darau. Tos pažintys nukreipia į kitas pažintis ir galiausiai atsimuši į kažką kas tau gali padėti ten kur tu praleidai kažką <...> Tai jis padaro tokius žingsnius, sudėlioja planą, iš tos pusės lengviau“ (I7).* Patekti į visai kitus „sluoksnius“: *„Tos pažintys leidžia patekti į tokius sluoksnius, kur ar tu pats nori arba kažkas pasiūlo ir negalvoji, kad tau sektųsi toks darbas išvis“ (I7).* Svarbus ir naudingų žmonių pritraukimo momentas: *„Nes tu pažįsti vienus žmones, pasižymi, kažkas tau labai pasisekė, tai tave pritrauks jau aukštesnio lygio žmonės, organizuoti, kažką daryti, didesnei auditorijai“ (I6).*

Pažintys padeda „prasimušti“: *„Aišku, ir tos pažintys padeda prasimušti į tas sferas, kur jie nori. Tai kai ateini per tas pažintis, kažkas rekomenduoja“ (I7).* Žinoma, svarbu ir su kokiais žmonėmis tenka bendrauti ir turi būti atsižvelgiama, kokia bus nauda iš tos pažinties.

Informantės to nepabrėžia, tačiau iš pasisakymų galima suprasti, kad ne su bet kuo ir ne bet kur yra bendraujama norint užmegzti naudingus tinklus: „*labai ambicinga, labai daug žinanti dėstytoja, kuri nuolatos judėdavo, nuolatos veikdavo kūrybinėse industrijose, asociacijoj, ir per ją labai daug gavau kontaktų, labai daug pažinčių tiesiog bendraudama ir būdama su tuo žmogumi. Tai man čia pagrindas, tikrai taip*“ (I1).

Prakalbus apie pažinčių mezgimą tarp jaunųjų kūrybininkų tarpusavyje, išsiskiria bendravimo tarpusavyje svarba. Tai matoma kaip terpė megztis naujoms idėjoms, kartu tobulėti bei papildyti vienas kitą: „*Tada lengviau dirbant komandoj su kitais kūrybininkais. Galbūt vienas neįžvelgia, galbūt vienas geriau analizuoja, trečiam labiau įdomiau muzika, ketvirtam teatras, kitas geriau rašo tekstus ir panašiai. Tai įdomus tas rolių pasidalijimas ir bendrų tikslų pasiekimas*“ (I3). Tuomet idėjos persikelia į darbo sferą ir kūrybininkai pastebi, kad tai tos pačios idėjos, kuriomis buvo dalinamasi dar universitete: „*Daug kas dirba reklamos agentūrose ir matau jų idėjas, kažkokį turinį ką jie kuria, tai matau, kad ateina iš anksčiau kažkada prieš kokius 3-4 metus kalbėjom, tai matau, kad ir per tokias formas gali įgyvendinti idėjas*“ (I7). O pažintys išlieka kertinėmis, nors keliai jau ir būna išsiskyrę: „*Net ir dabar pabaigę, tarkim aš darau savo projektus ar idėjas kažką: „žiūrėk, žinau kad tu šitam geriau susigaudei, gali gal man paaiškinti”? Arba kiti parašo: „žiūrėk aš čia dabar truputėlį vat darau, gal tu nori man padėti?” Tai vat toks bendradarbiavimas*“ (I7).

Dalyvavimas įvairiose veiklose dar universitete ir gebėjimas ten būti aktyviam padeda užmegzti pažintis: „*Po to buvo įtraukti labiau į universiteto veiklas visokias, kas fotografavo ir buvo pastebėtas, kad jam gerai gaunasi, tai universiteto mastu buvo įtraukti daugiau, esi įtrauktas daugiau į tą ratą ir automatiškai pažintys*“ (I6).

Socialinis kapitalas, kaip teigia viena iš informančių, kaupiasi ne tik universitete ar renginiuose, tačiau ir per įvairias praktikas, kurias ji nusprendė atlikti pati savarankiškai turėdama daug laisvo laiko: „*Nu man, tarkim, kiekviena praktika davė kažkokias naudas. Kino pavasaris davė tai, kad aš susipažinau su labai stipria bendruomene, aš galiu pasidalinti savo patirtim su kažkuo kitu <...> Man nebus sunku dirbti, jei kada sugalvosiu keisti darbą, žiniasklaidoje ar kažkur kitur. Tave ir tavo CV įrašyta įmonė stipresnė ar mažesnė tau duoda naudą ir tolesnį matymą*“ (I4). Taigi pažintys ir bet koks naujos įmonės įrašas CV atveria papildomas galimybes ir perspektyvas tolimesnei profesinei veiklai.

Pažintys svarbios ir tam, kad lauke jaustumėisi patogiau. Kuo daugiau pažinčių, tuo lengviau ne tik generuoti idėjas, bet ir veikti ir jas įgyvendinti:

„*Yra vis tiek drąsumo jausmas, niekas neparašys knyga už tave, nors visokių atvejų yra, bet tau tiesiog drąsiau bendrauti, drąsiau įlysti į tai, kad kažkas perskaitytų. Esame labai daug*

filmuose matę, kur atneši paprastą scenarijų ar pan ir išmeta. Dėl ko? Dėl to, kad tu niekam nežinomas <...> Kad ir pats renginys vyksta, tau yra lengviau paskambinti savo žinomam dekoracijų kūrėjui, nei lįsti giliau, kur nepažįsti ir nežinai darbo specifikos“ (I5).

Informantė dalinasi, kad pažinčių mezgimas buvo kaip racionalus jaunųjų kūrybininkų veiksmas studijų metu: *„Tai ką mes ir darėm studijų metu, bandėm prisirinkti pažinčių, kad tau būtų lengviau ateity. Dėl to nuo pat pradžių visi ir norėjo kiekvienas su kiekvienu susipažinti, kad nebūtų, kad eini po 10 metų ir neatsimeni žmogaus, o pasirodo, jūs studijavot kartu. Gal tik nemalonumo jausmas, o gal tu po 10 metų ateisi pas jį prašyti darbo ir jo neatsiminsi. Arba jis tavęs neatsimins. Reikalingos pažintys bet koku atveju. Gal tau net lengviau ir bet koki darbą susirast. Nemanau, kad per pažinti geriau ieškoti darbo, o užsitarnauti darbą, bet kartais tai yra neišvengiama, kad tau reikia tam tikro žmogaus, kad tinkamu laiku, tinkamas žmogus atsiranda. Kaip ir mano srity man atsitiko“ (I5).*

Pastebima ir tai, kad kai kuriuo atveju pažintys gali pasitarnauti ir norint išvengti tam tikrų momentų, kurie sukliudytų sklandžiam projekto įgyvendinimui: *„Tai kartais tokiu atveju gali būti lengviau, bet kitu gali būti ne tik lengviau, o apsunkinti procesą. Nes žinai, kartais kuo daugiau žmogų pažįsti, tuo labiau tu nenori jį įtraukti į tam tikrą veiklą, nes tu žinai, koks jisai yra. Ir tave gali labai lengvai nurašyti“ (I5).*

Ar reikšmingoms pažintims reikalingas universitetas? Ne visada: *„Kartais nereikia mokslo, kad tų pažinčių pasidarytum, jos vyksta visokiais būdais. Be to, ne visad jų reikia. Jos yra gerai, bet nebūtina“ (I5).* Toks požiūris rutuliojasi iš to, kad manoma, jog kontaktai dabar nėra sunkiai pasiekiami ir visi žmonės iš esmės yra linkę padėti, jei tik bus koks reikalas: *„reikia nebijoti, kontaktų dabar visur pilna yra primėtyta. Tu gali nueiti, su žmogum kalbėti, čia nėra tas rodiklis, kad neturiu jokių pažinčių ir man šakės. Labai daug kas taip mano, bet aš manau, kad nereikia bijoti, skambinti, prašyti, klausti. Jeigu negalės tau padėti, tai negalės, o gal galės. Žmonės yra geranoriški, jeigu gali, tai padės“ (I5).*

Išlaikyti pažintis, o tuo pačiu ir išsilaikyti lauke yra svarbu. Tam, kad neliktum už ribos, turi nuolat ir pats veikti lauke: *„Nes jeigu tu kažką veiki, tu užmezgi kontaktus ir vienaip ar kitaip esi įtrauktas į tų kūrybinkų bendruomenę, kur savo sričių speciai vieni kitus pažįsta. Tai bent koku atveju jie eina abu paraleliai“ (I6).* Taigi pažintys kūrybinių industrijų lauke, nors ir nebūtinai pradedamos megzti dar universiteto laikais, o gali būti mezgamos ir bandant tiesiog įsilieti į lauką, vaidina kartinį vaidmenį ir norint išsilaikyti šiame lauke, bendrauti su žmonėmis ir turėti tuos socialinius ryšius yra būtina: *„Nes dabar bandau paimti veiklą, kur pažintys neturėtų tokios didelės reikšmės, bet koku atveju vis tiek apie ką galvočiau vis tiek atsimušu į pažintis“ (I6).* Žinoma, einant laikui santykiai keičiasi, įgauna kitokias formas, tačiau

„apsišlifavus“ ir toliau lieka tie reikšmingi kontaktai, kurie jungia kūrybininkus per veiklas:
„Tas santykis buvo, kol visi nepasukom turbūt skirtingais keliais. O paskui keliai išsiskyrė, kas nuėjo į vieną kryptį, kas nuėjo į kitą kryptį, ir santykis baigės. O tų kažkokių santykių dar yra išlikę, tai tas santykis yra geras, bet turbūt tą sąlygoja ir išlaiko ta bendra sritis“ (13).

5.2.1.5. Ekonominis kapitalas

Ekonominis kapitalas – tai kapitalas, kurį galima tuojau pat konvertuoti į pinigus ir institucionalizuoti nuosavybės teisėse (Wacquant, Bourdieu, 2003 [1992]: 135-136). Prakalbus apie pinigus, gana greitai išryškėjo tos sritys, kurioms Kultūros Ministerija suteikia finansavimą, o kurioms – ne:

„Kūrybininkai nėra labai į tą kultūrą įtraukti. Nes kultūros ministerija jinai labiau įtraukia tokius dalykus kaip teatras, muzika, šitie dalykai, nebent kur yra renginių organizavimąsi. Jau kur yra komunikacija, marketingas, kiti dalykai, jie neįeina į tai. O šitie, kur tarkim perėjo į aktorinį mokytis iš mūsų, tai jiems tai yra pridėtinė vertė, kad jie gautų tas kultūros paramas, bet su manim tai šiuo metu nėra susiję, tai aš mažai ką galiu vertinti“ (I4);

„Nes tarkim socialinių, kas dirba konkrečiai su marketingu, tai jam nelabai svarbu. Bet kas dirba konkrečiai su menais, su aktoryste, muzika, dainavimu, dar kažkuo, tai jiems labai svarbu“ (I6).

Kūryba ir kultūra matoma kaip atsipalaidavimo būdas, kurį žmonėms suteikia kūrybininkai ir tai turi būti apmokestinama: *„Čia yra labai svarbu, nes vis tiek, bet kokiu atveju, kūrybininkas suteikia pramogą kitam žmogui, nes ji reikalinga kiekvienam žmogui <...> Tai yra tam tikri dalykai, kas padeda žmogui atsipalaiduoti. Tai mes kūrybininkų darbą kiekvieną dieną žiūrime, turime, naudojame. Tai jis yra labai svarbus ir kūrybininkų nurašyti taip negalima, jie yra taip pat svarbūs, kaip finansininkai, kaip šiuo metu klestintys IT'išnikai, pardavėjai, gydytojai, nes jie kuria pramogą žmogui, kas leidžia atsipalaiduoti, o kiekvienam tai svarbu, kad ir kokį darbą tu dirbi. Kad ir būtum gatvės šlavėja, bet tu grįžęs namo įsijungsi gerą filmą ir atsijungsi smegenis“ (I5).* Veiklos finansavimas matomas kaip ženklus spyris motyvacijai kurti palaikyti:

„Daugiau duoda motyvacijos, kad galėtum daugiau kurti, daugiau galimybių suteikia. Nes mes labai esam tokie žmonės, kuriems trūksta lėšų, kad ir x faktorius. Palyginkim užsienio ir lietuvių. Tai pas mus yra labai minimaliai lėšų skirta tam produktui, o kokio Didžiojoje Britanijoje milijonais. Tai dėl to visas pasaulis žiūri ten, kur geriau viskas pateikta“ (I5). Lėšų stoka lemia ir kryptingą žmonių akis į užsienio praktikos, kurios daugiau finansuojamos, todėl ir įdomesnės: *„Mes galbūt neturime tokių didelių, kad skirti vizualui ar efektams, lėšų ir negalime sukurti tobulą produktą žmogui, todėl jis žvalgosi į užsienį. Tai kiekvienas tas prisidėjimas duoda galimybių daugiau analizuoti, daugiau skirti dėmesio, kad ir scenarijui. Sakykim koncertas vyksta, tai kažką įspūdingiau gali sukurti“ (I5).*

Kūrybininko profesija yra lygiai tokia pati profesija, kaip ir kitos, tad atlygis už darbą laikomas kaip normalus dalykas: „*Normalu, kad tau to reikia, pinigų, kad tu išgyventum, ir normalu, kad tu norėtum kurti savo ateitį toliau, karjera, šeima ir taip toliau. Vis tiek tu nori kuo aukštesnio atlyginimo, kad tavo poreikius pateisintų. Nu negyvensi iš 300 ir tai yra normalu. Kuo aukščiau, tuo geriau. Ir tikrai, atlyginimai turėtų dar labiau paaugti*“ (I4). Kadangi darbas rašomas tuo metu, kuomet pasaulį yra sukauščiusi pandemija, neišvengiamai buvo atsižvelgta ir į šį aspektą. Kultūros sektorius kenčia labiausiai, nes tai laikoma ne prioritetine socialinio gyvenimo dalimi ir žmonių susibūrimai yra draudžiami: „*Nes čia kai ta visa pandemija, jie nieko negali daryt. Žiūrovų nėra, bilietai nieks neperka, susibūrimai ir panašiai*“ (I6).

Kita informantės mano, kad pandemijos akivaizdoje kuriantys kūrybininkai gali pasitikrinti patys save: „*Bet karantino metu gali pamatyti, kas yra stiprus kūrybininkas, o kuris nelabai. O kuris sugeba kažką sukurti net ir tokiom aplinkybėm. Tai tai pasimato, kad kartais nereikia labai didelių lėšų, bet reikia mokėti pateikti*“ (I5).

Ekonominio kapitalo turėjimas matomas ir kaip socialinio kapitalo pakaitalas, kurio dėka įmanoma įsitvirtinti kūrybininkų pasaulyje: „*Tai va toks kelias žmonėms, kurie neturi pažinčių ar kaip prasimušti*“ (I7). O idėjos finansavimas lemia, ar pati idėja taps realybe, ar tik idėja ir liks: „*Igyvendint savo idėjas arba kitų idėjas, nesvarbu. Tiek svarbi, kad ta idėja išeis arba liks tik galvoje*“ (I7). Informantė, kurianti savo istorinį projektą, dalinasi savo patirtimi, kaip sulaukė finansuotojo dėmesio, tačiau suprasdama, kad uždirbtą kapitalą tektų dalintis su tuo žmogumi, svarsto, ar jai tikrai toks svarbus tas finansavimas: „*turiu susiradus finansuotoją, kuris sako: „aš tau viską nupirksiu, ką reikės viską paremsiu, man šita idėja žiauriai patinka, per visą Lietuvą pradedam daryti, nes čia vau!“ Aš suprantu, jeigu jis investuoja į šitą dalyką, tai aš turėsiu pasidalinti su juo, tai nežinau ar aš noriu to, iš tos pusės galiu ir kitų variantų surasti. Va užimtumo tarnyba arba sąjungos lėšos, kur būna finansuojami projektai*“ (I7). Taigi ar priimti siūlomas lėšas dar yra svarstoma, nes esti ir kitokių finansavimo būdų, už kuriuos kūrybininkui tiesiogiai nereikės atsiskaityti.

Gautos pajamos už kūrybinius projektus generuoja tolimesnius projektus ir didesnius pinigus, kurie kuria pridėtinę vertę visuomenėje: „*Labai svarbi. Vien todėl, kad mes galėtume toliau kurti. Nes aš savo projekto neįgyvendinčiau, fotografinių projektų neįgyvendinčiau be darbų. Nes tu negali dirbt ir neimt pinigų, negali fotografuot ir neimt pinigų. Visi šitie dalykai tikrai atsižvelgia į pinigus. Nes kuo daugiau uždirbi, tuo ne tik geriau gyvent gali sau leist, bet skirstyt biudžetą tam, kam nori*“ (I4). Viena iš informančių dalinasi, kad finansavimas ir gebėjimas tą finansavimą gauti yra viena iš kūrybininkų mokomų dalykų universitete: „*Ji iš*

tikrųjų sėdėdavo ir braižydavo, kaip rašyti nacionalinių dalykų, tarptautinį projektą, kad gautum finansavimą už belekiek. Realijų žinių davė ir ji buvo tas žmogus, kuris man parodė, kas yra renginių industrija, papasakodavo, kaip viskas vyksta užkulisiuose kokie dalykai“ (I2). Taigi, finansavimas ir lėšos matomas kaip svarbus aspektas, kuris padeda ne tik įsitvirtinti lauke, ypač, jei neturima pažinčių, bet ir jame veikti bei kurti pridėtinę vertę visuomenei, tuo pačiu kuriant vertę ir sau. Iš projektų ir idėjų gimsta nauji projektai ir idėjos, o pinigai yra priemonė toms idėjoms įgyvendinti.

5.2.2. Ekspertų gero kūrybininko samprata

5.2.2.1. „Kaip apibūdinsi, taip teisinga“

Atliekant tyrimą buvo pastebėta, kad kalbant su merginomis kartojasi bendras motyvas apie studijų pasirinkimą bei tai, koks žmogus joms atrodo geras kūrybininkas. Dauguma galvojo apie žurnalistikos studijas, tačiau jei ne tai, tuomet „kažkas su renginiais“ arba lietuvių filologija bei reklama. Iš to galima spręsti, kad jaučiamas polinkis komunikacijos mokslams, meilė kalbai ir veikloms, kurios jungia žmones. Įdomu tai, kad atėjusios į KI studijas, čia sutiko labai panašius į save: *„bendrai tas tipažas žmonių gal ir panašus, bet šiaip tai visi labai skirtingi ir į labai skirtingas puses nukrypom“ (I3)*, - tačiau, kaip sako pati informantė, visi vis dėlto nukrypo į skirtingas puses. Įvairiapusiškumas ir kompleksiškas – tai žodžiai, kuriais jaunosios kūrybininkės apibūdina tiek save, tiek savo kolegas: *„Tarkim paėmus kokį fiziką gal tenai ryškesni tokie portretai, o dabar čia toks įvairiapusis labai <...>, kad jis gali būti biškį toks ir biškį kitoks, nuo situacijos priklauso“ (I3)*. Kūrybininko produktas, kaip jos pačios ir sako, yra pats kūrybingumas. Jie, kol dar studentai, yra nemokami idėjų šaltiniai ir mėgsta iššūkius bei neatsieja savęs nuo išitraukimo į tam tikras veiklas bei gebėjimo suktis. Labai stipriai nori save realizuoti: *„<...> viskas įdomu, didelės akys, bele duok – padarysiu viską“ (I6)*.

Iš to labai stipriai jaučiasi ir augimo bei tobulėjimo motyvas: *„aš niekada nepraradau to poreikio per šituos du metus toliau kažką mokytis, nes jaučiau tą trūkumą ir norėjau pati sau duoti tų žinių ir dabar tikriausiai vėl stosiu mokytis“ (I1)*. Tačiau tobulėjimas jau nėra siejamas tik su aukštuoju mokslu, kadangi visos kalbintos informantės jau dirba ir savo tobulėjimą projektuoja profesinėje veikloje ir savo edukacinius tikslus telkia būtent į tą pusę. Jos mėgsta iššūkius, išbandyti save skirtingose srityse: *„tiesiog tokių buvo, kur priverstinai aš*

atėjus į praktiką save įspraudžiu, kad aš turėsiu išmokti ir turbūt kitaip kažkaip nelabai” (I1). Taip pat, sieja save su tuo, ką atrado studijų metais ir prisidėdamos prie įvairių praktikų bei iniciatyvų: „*Daugiausiai kuo užsiimu tai yra copywriting‘as (liet. reklaminių tekstų rašymas / tekstų, skirtų parduoti, rašymas, aut. past.), ir kokios darbo pozicijos paskutiniu metu ieškau, tai būtent tokia. Nes per visą savo pastebėjau, kad tai dalykas ne tik kuris sekasi, bet ir domina mane labai*” (I2). Tačiau, pradėjusios rimtesnes darbo paieškas susiduria su tuo, kad niekas neieško tokio žmogaus, kaip „kūrybinių industrijų specialistas“. Tokios profesijos nėra, tačiau po darbo skelbimais dažnai slepiasi būtent tos kompetencijos, kuriomis yra ugdomi kūrybininkai: „*Ješko, kad tu mokėtum, ar tai turinio rašymas, ar žurnalistika, ar kūrybinis rašymas. Bet niekur nėra parašyta kūrybinės industrijos. Bet tai jau kažką rodo tas pavadinimas, kad tai yra kažkas su kūryba ir patirtis. Labai labai labai svarbu yra patirtis, kur tu esi prisidėjęs, patirtis realiai dabar viskas yra*” (I2). Kita, kad pradėjus ieškoti darbo, susiduriama su sunkumais, kadangi į darbą buvo priimami tokie žmonės, kurie jau turėjo įsivaizdavimą, kaip tas jų norimas darbas yra atliekamas: „*Nu tai su darbo pokalbiais nelabai sekėsi, nes paimdavo tai, kas turi realios patirties*” (I4). Iš to išeina, kad kūrybininkas piešiasi kaip toks žmogus, kuris dažnai keičia darbus vardan patirties susirinkimo: „*aišku, buvau pakeitusi tam tikrą kiekį darbų, bet ne per daug*“ (I1).

Kūrybinių industrijų lauko žaidime patirtis žaidžia labai svarbų žaidimą. Viena informantė paklausta, kas iš šių dalykų: išsilavinimas, pažintys, finansai / finansavimas ar pripažinimas yra svarbiausias, sugalvojo savo penktąjį variantą ir įvardino tai, kaip „patirtį“: „*Patirtis. Ir nesvarbu, kaip jinai ateina; ar tai bus per pripažinimą, ar per pažintis, ar per išsilavinimą, ar per kritikus, ar per bet ką. O patirtį ir susirenki. Per patirtį ir ateina tie visi dalykai, mes juos galime apjungti, finansavimas, pažintys, išsilavinimas, viskame kame ateina patirtis ir iš patirčių tai gauni*” (I7).

5.2.2.2. „Kuklumas išaugo, jie neturėjo kur dingti“

Kūrybininkas – tai išskirtinę drąsą ir kritinį mąstymą ugdantis žmogus. Pakalbintos informantės teigė, kad kūrybinių industrijų pasauliui būdingas skirstymasis pagal veiklas ir pomėgius. Tačiau tai dar neįtvirtina pozicijos lauke. Pasakojimuose dominuoja kūrybininko, kaip turinčio kritinį mąstymą, drąsaus, galinčio pasakyti ir apginti savo nuomonę archetipas. Nors studijuoti ateina įvairūs žmonės, iš studijų jei jau išeina kitokie arba kažkuriuo momentu „nubyra“. Tą „nubyrėjimą“ lemia asmeninės savybės, kurias būsimas kūrybininkas arba jau turi, arba sugeba jas išsiugdyti, arba ne, ir tuomet pasiduoda. „*Jeigu atėjai čia, vadinasi, kad*

turi reikštis” (I7) – sako viena iš informančių. „*Gali pratylėti, gali praslysti, gali kažkaip bandyti, bet vis tiek tave užkabins*” (I7). Iš šio pasidalinimo galima suprasti, kad net jei ir esi pasyvesnis arba drovesnis, vyresnieji kūrybininkai, prisiėmę aktyvaus kūrybininką ugdančio pedagogo rolę vis tiek bando tokius žmones „pralaužti“, nes žino, kad išėjus iš ugdymo įstaigos, jų laukia ne ką lengvesnis kelias įsitvirtinant kūrybininkų pasaulyje. Tačiau dominuoja ir kitokia įsitvirtinimo lauke pusė, kuomet pats jaunas kūrybininkas yra prisiėmęs aktyvaus agento rolę ir pats save bando įstumti į įvairias veiklas. Čia svarbu savęs identifikavimas ir supratimas, ko pats noriu ir kam esu gabus. Toks žinojimas padeda atitinkamai ieškoti veiklos ir statyti savo profesinį kelią pačiam: „*tai gal aš tiesiog bandau labai stipriai lįsti į tą tarpą ir pati save ten įstumti, kad aš galėčiau tiek vienoj, tiek kitoj pusėj ten jaustis, kad aš suprantu kažką ir galiu padėti. Tai čia taip labiau pati gal save įstumi į tą poziciją*” (I1). Verta paminėti, kad šis žinojimas gimsta įvairiais būdais ir įvairiu metu. Vienai iš informančių, kad ji nori būti kūrybininke, buvo aišku jau mokykloje, nes jai tiesiog patiko žodis „kūryba“, su kuriuo ji save glaudžiai ir sieja: „*Tai iš karto buvo toks labai geras atsifiltravimas, kad ne, aš kūrybininkė, man reikia kūrybos. Pramogos ne man. Tai nuo mokyklos jau buvau nusprendus, kad kūrybinės industrijos*” (I7).

Kitas svarbus kūrybininko atributas, tai gebėjimas tarpininkauti ir apjungti idėjas: „*aš save gal taip ir įsivaizduoju, kaip tarpininkę tarp kažko, o ne tą žmogų, kuris atlieka ar paduoda tiesioginį produktą*” (I1). Tačiau į tai susideda ne tik gebėjimas tarpininkauti, tačiau ir gebėjimas sujungti kelias disciplinas ir iš to išgauti kūrybinį produktą: „*tikras kūrybininkas, tai žmogus, sugebantis apjungti daug skirtingų sričių, kurias jau kaip ir minėjau, kiną, muziką, meną, reklamą, marketingą ir viską tai apjungiantis kartu su verslu, tokį, nežinau, produktą bendrą sukuriantis*”(I3); „*Sakyčiau, tikras kūrybininkas yra tas, kuris gali apjungti, kuris turi tvirtą viziją*” (I7).

5.2.2.3. „Ir turėjau komandą, kas man padaro“

Kūryba – tai nuolatinis procesas, naujų idėjų ir vėjų ieškojimas. Tai savęs kūrimas ir atradimas per skirtingas patirtis. Pakalbintos kūrybininkės tiek save, tiek kitus savo kolegas mato kaip potencialius savo profilio kūrėjus. O iš to išeina tai, kad jie ir kuriasi savo darbo vietas. Reiškia – savo verslus. Taigi ir patys sprendžia, kokį atlyginimą sau išsimokėti: „*jeigu kalbant darbo pokalby angliškai, tai sakau, kad tai yra freelanceinimas, nes aš pati nusprendžiu ir kokį atlygį gaunu yra mano reikalas iš tikro, kokį esu ar nesu užsidėjęs*“ (I2). Žodžiui „*freelance*“ tyrime atsirado ypatinga vieta: „*Tai realiai pas mus tokių daug*”

(I6), - nes tai tyrimo dalyvėms siejosi su tuo, kaip kūrybininkas veikia ir dirba savo kasdienius darbus. Verta paminėti, kad tai gana naujas terminas, ir kai viena iš kūrybininkių dar 2014 metais pradėjo studijuoti, tai kaip ji pati sako, *freelance* darbo tipas buvo: „*kažkas tokio ekstremalaus <...> maždaug tu čia ekstremalas, laisvo oro direktorius*“ (I6).

Dažnai kūrybininkas yra samdomas konkrečiai užduočiai ar aiškiam vienkartiniam darbui atlikti: „*Automatiškai jeigu ten reikia kažkokį projektą išsireklamuoti, tu kreipiesi į tą freelancerį ir žiūri ką jis gali padaryti, ką jūs ten sutariate*“ (I6). Nors kūrybininkas gal ir neprilygsta konkrečią profesiją turinčiam žmogui, pavyzdžiui, grafikos dizaineriui, kuris grafikos dizaino mokėsi tris arba keturis metus, o tuo tarpu kūrybininkas kūrybinių industrijų studijų metu palietė tik nedidelę dalį to, jis vis tiek gali juo dirbti, o jo kompetencijų spektras bus platesnis: „*gal jam lengviau būtų ten kokį savo mini versliuką įkurti, labiau pafreelancinti, ir automatiškai jisai žinotų ir komunikacijos, ir reklamos žinias, gal jo ten techninės žinios kokio photoshop'o būtų prastesnės, bet man atrodo, kad gal ta verslumo pusė atsiskleistų*“ (I3).

Fotografija – dar viena dažnai minima į kūrybininko profilį įeinanti veikla. Fotografija, greičiausiai, būtų ikoniškiausias *freelance* 'inimo pavyzdys: „*fotografai irgi yra freelanceriai, nesvarbu ar fotografuoja žmogų ar daiktą, vis tiek gauni pajamas, esi laisvai samdomas darbuotojas, nieks tau nėra bosas*“ (I6). Kūrybininkės *freelance* 'inimą mato kaip šiuolaikines tendencijas ir vis greitėjantį tempą atliepantį paslaugų teikimo būdą: „*Tas darbas su freelanceriais taip vadinamais yra greičiau ir efektyviau, ir novatoriškiau*“ (I6). Gali būtų daryti prielaidą, kad toks savo darbo vietos kūrimas ateina dar iš universiteto laikų, kuomet patys kūrybininkai organizuodavo įvairias veiklas, patys generuodavo idėjas, patys būdavo už viską atsakingi. Būti iniciatyviam, tai dar viena neatsiejama kūrybininko dalis: „*Gal net kartais ir kreiptis nereikėjo, nes aš pati ateidavau*“ (I1);

„*<...> čia be to ką privalai, būdavo, kad for fun susigalvodavom pavyzdžiui kūrybines intervencijas, sugalvoji renginuką ir padarai visiems*“ (I7)

Viena tyrimo dalyvė papasakojo, kaip pati sukūrė savo darbo knygą, kuris leidžia ją vadinti tiek kūrybininke, tiek *freelance* 'ere: „*Ten viskas buvo susiję su jūra, jos 5, 5 spalvų, jų vidus visų buvo vienodas, bet ten buvo kuriamos mano mintys, piešinėliai, aišku, buvo maketuotojų darbas. Bet idėja mano ir atsakomybė visa krito ant manęs, tai yra mano visiškai produktas*“ (I4). Kita tyrimo dalyvė dalinosi, kad jos praktika nebuvo konkrečiai susijusi su kūryba, ji nuėjo tiesiai į iniciatyvą kur tapo prezidente, o įvairius darbus už ją darydavo kiti žmonės: „*Ir turėjau komandą, kas man padaro*“ (I6).

Taigi į gero kūrybininko sąvoką telpa išties daug. Tai ir idėjų generatorius, ir žmogus, kuris geba sujungti kelias veiklas ir vizijas. Kūrybininkas – tai nuolat kažką kuriantis ir

kuriantis bei modeliuojantis save bei savo darbo vietą žmogus, gerai valdantis savo darbų srautą ir gabus vadovas, kuris būtinai turi išlipti iš savo komforto zonos, kad kažką pasiektų.

5.2.1. Jaunojo kūrybininko įsitvirtinimas Lietuvos kūrybinių industrijų lauke per kūrybinio produkto įvertinimą

5.2.1.1. Įvertinimas per pripažinimą

Kūrybininkui labai svarbus jo darbo įvertinimas: „*Jeigu gauni tą atgalinį ryšį, tai pasitvirtini, kad teisingu keliu eini*“ (I7);

„*Jeigu darai kitiems, tai labai būtinas atgalinis ryšys*“ (I7).

Atgalinis ryšys byloja ne tik geras emocijas, bet ir pastebėjimą bei pripažinimą, kuris gali atverti papildomus kelius:

„*Galvoju, kad irgi labai svarbus, kad gavus tą pripažinimą ateitų ir tas kažkoks žinomumas. Jo, kad tave žinotų, kad nežinau, kad kviestųsi, tavo idėjų iniciatyvų norėtų daugiau. Kad jeigu tu ten padarei kažkokį ten suorganizavai, pastatai tą patį meno inkubatorių kažkur tai ir tada tavęs paprašytų, kad tu sukurtum ir kitoj šaly, atvažiuotum, organizuotum renginius ir tave kviestųsi*“ (I3);

„*O tarkim kokiam fotografui, tai tu nufotografavai kažką, tomis nuotraukomis buvo dalinamasi, automatiškai kažkas pastebėjo, į tave kreipėsi, tai tas toks pripažinimas iš visuomenės*“ (I6);

„*Tai, turbūt, jeigu tu darai gerai, tai tas pripažinimas ir ateina, jeigu tu darai teisingai*“ (I7).

Tačiau, vis dėlto yra ir manančių ir kitaip, kad žinomumas ir pripažinimas neateina savaime. Pastangos pasiekti žinomumą turi būti kompleksinės ir apgalvotos: „*Jeigu tu niekur nesireklamuosi, nesiskelbsi, tai niekas nežinos ką tu darai, tai kokia to esmė yra tada*“ (I6).

5.2.1.2. Ekspertinis pripažinimas

Svarbu išskirti ir tai, kieno gi pripažinimas yra svarbesnis. Kito kūrybininko eksperto, ar žmonių iš aplinkos. Vieningos nuomonės čia išgryninti nepavyksta, nes vienos informantės teigia, kad pripažintu galima vadintis tik tada, kaip esi pripažįstamas kito eksperto, kuris supranta, koks produktas buvo sukurtas, ir ką reiškia tokia kūryba:

„Tai čia irgi turbūt prie to pačio pripažinimo prisiskaitytų, kad jeigu kitas kūrybininkas tave įvertina, tai turbūt geriau nei 100 paprastų žmonių“ (I3).

„Svaresnė tai aišku kūrybininkų, norma, jie turi daugiau matymo vis tiek tame. Netgi paprastas menininkas tau daugiau pasakys, nes paprastas draugas, jis tave palaikyt tiesiog gali. Tavo visas šitas mintis ir idėjas jis elementariau ir kritiškiau vertins kūrybininkas, nei giminaitis“ (I4).

Šių informančių nuomone, ekspertinis vertinimas turi didesnę svarbą.

5.2.1.3. „Ką paliečia, to įvertinimas ir svarbiausias“

Tačiau nebūtinai tik tam tikros srities profesionalai turi teisę vertinti kūrybininkų kuriamus produktus. Čia vertėtų įterpti tai, kad kūrybininkės atskiria meno pasaulį nuo kūrybinių industrijų pasaulio, todėl reikia turėti omenyje, jog kūrybininko kuriamas produktas nėra tas pats, kas menininko kuriamas produktas: *„Vėl gi čia labai priklauso nuo to, kas yra tavo galutinis klientas, vartotojas. Nes tarkim žmogui, kuris marketinge sukasi, tai jam nėra tiek svarbu pasiekti. Nu yra svarbu pasiekti tam tikrą vartotoją, kad išsiųsti įmonės kažkokią siunčiamą žinutę, bet kiek yra svarbiau padaryti, kad įmonė generuotų didesnes pajamas“ (I6).* Taigi kūrybinio produkto vertinimas iš esmės priklauso nuo to, kam tas produktas skirtas. Tačiau tiek meniniai, tiek kūrybiniai produktai yra kuriami plačiajai visuomenei. Tiek įvairios televizijos laidos, tiek darbo knygos, tiek iniciatyva ar istorinis projektas. Visi išvardinti projektai yra realūs ir kuriami bei įgyvendinami tyrime kalbintų informančių. Nors eksperto pripažinimas ir svarbus, tačiau vyrauja nuomonė, kad kam produktas yra kuriamas, to vertinimas ir turėtų būti: *„O tarkim jei gausiu profesionalų pripažinimą, išleisčiau tarkim kokią dainą, ir koksai ateitų man David'as Bowie ir pasakytų, kokia gera daina, tai aš tuo momentu apsidžiaugčiau, jisai gal net ją sudainuotų, bet tai neatneš tokios pilnatvės, kaip pasakytų žmonės, visas pasaulis pradėtų jos klausytis. Tai kur tau pasakyti Bowie, o kur visas pasaulis. Tai reiškias kažkas klauso, o dar jeigu suprato apie ką tai yra ta daina tai iš viso tas jausmas. Galbūt žmogui padėjo, ką sukūrei“ (I5).*

Taigi pagrindas lieka visuomenės pripažinimas ir kiek žmonių tas kuriamas produktas sugeba paliesti: *„Tai kas pasako, tai turbūt visuomenė, jeigu žmonėms įdomu, jeigu žmonės dalyvauja, domisi, žiūri ir vertina teigiamai, tai geras“ (I3).* Taip pat, dėmesys: *„Jeigu nepritraukia dėmesio, žmonėms tiesiog neįdomu, tada kaip bebūtų gaila, turbūt nelabai. Tas ir*

yra turbūt, kad tas tikslas būtų atkreipt žmonių dėmesį ir sudomint“ (I3). Na, o jei tenka rinktis, kuris įvertinimas visgi svarbesnis, tuomet viena iš informančių teigia: „Ar ekspertinis žmogus ar žmogiškasis? Visą laiką žmogiškasis“ (I7).

O kuo gi svarbus tas pripažinimas? Pripažinimą merginos traktuoja kaip atgalinį ryšį, dėl kurio ir dirbama. Jų suvokimu, projektai įgyvendinami ne dėl pinigų, bet dėl atgalinio ryšio, nes kūryba skirta žmonėms: *„Nu tu nusipirksi namą, butą, mašiną, bet tau neatneš tokio pasitenkinimo, kaip atgalinis ryšys iš žmonių“ (I5).* Taip pat labai svarbu, kad atgalinį ryšį suteiktu ne tik aplinkoje reikšmingi žmonės, draugai, kolegos ir pan., tačiau ir visiškai nesusiję žmonės: *„Aš kėliau į internetą, spaudžiu ir jau žinau, kad prasidės dabar. Labai faina yra, kai ne tik draugai, bet visiškai nepažįstami žmonės parašo, kad labai nuostabu, labai gerai. Man pasisekė, nes aš sukūriau produktą be kritikos nė iš vieno žmogaus. Man tada svarbi buvo visų nuomonė, nes aš norėjau pamatyti visų žmonių nuomonę, kuri yra visiškai nesusijus su manim ar su mano bendra aplinka, kaip jie tą mato, nes tai yra produktas ne tik mano draugams ir giminėms bet visiems. Ir man labai smagu, kad jį pirko žmonės, kurių aš visiškai nežinau, ar net iš kitų šalių“ (I4).* Atgalinio ryšio gavimas, tai kaip patvirtinimas sau, kad eini teisingu keliu. Žinoma, jei tas atgalinis ryšys yra teigiamas. Kuriamas produktas kuria pridėtinę vertę visuomenei, tad visuomenė ir turi vertinti, reikalingas toks produktas, ar ne.

6. IŠVADOS

Pritaikius P. Bourdieu lauko, kapitalo ir habitus sąvokas, kūrybinių industrijų laukas atsiskleidžia kaip galios santykių lauką, kuriame vyksta nuolatinės kovos dėl kūrybininko ir kūrybos sampratų įtvirtinimo bei kuriamas tikėjimas simboline pačių kūrybininkų ir jų kūrybos verte.

Remiantis P. Bourdieu teorija, kūrybinių industrijų lauke socialiniai agentai varžosi dėl pripažinimo, t.y. simbolinio kapitalo. Simbolinis kapitalas – tai dominuojančios galios socialiniame lauke sureikšmintas kultūrinis, ekonominis ar socialinis kapitalas. Kaip parodė kokybinis tyrimas, kultūrinis kapitalas tampa pagrindu, siekiant patekti ir užimti dominuojančią poziciją kūrybinių industrijų lauke, tačiau nėra kertinis, nes patekti į lauką gali bet kas, kas noriai priima lauko žaidimo taisykles.

Lietuvos kūrybinių industrijų laukui būdinga tai, kad jis iš esmės rutuliojosi iš „aukštojo meno“, nes Lietuvos kultūros politikos dokumentuose ir viešajame diskurse minima nacionalinė kultūra dažniausiai yra suprantama kaip „aukštoji“, apie kūrybinių industrijų šakas ir atšakas ten nėra kalbama. Lietuvos kultūros ideologija buvo kuriama ant lietuvių kalbos pamatų, kuomet naujasis elitas rašė lietuvių kalba, taip norėdamas įrodyti kalbos tinkamumą poezijai ir prozai. Kūrybinių industrijų plėtrai didelį postūmį turėjo 1997 metais Jungtinėje Karalystėje, vyriausybės ir Kultūros, Medijų ir Sporto departamento (DMCS) įkurtas kūrybinių industrijų komitetas, kas lėmė kūrybinių industrijų atitrūkimą nuo meno sferos ir priartėjimą prie ekonominio konteksto.

Kūrybininkai yra suinteresuoti ekonominio kapitalo kaupimo galimybe, kūrybinė veikla, atitinkanti kūrybinių industrijų klasifikavimą, laikoma iš esmės pirmine, suteikiančia galimybių atnešti finansinio pasisekimo. Tačiau kūrybininkai nesuinteresuoti ekonominio kapitalo kaupimo galimybe vien dėl kaupimo. Ekonominę sėkmę jie mato kaip galimybę pinigus skirti ateinančių kūrybinių projektų įgyvendinimui ir pridėtinės vertės visuomenei kūrimui. Svarbu, kad jaunieji kūrybininkai suinteresuoti ir kultūrinio kapitalo transformavimu į simbolinį; pabrėžia, kad įvertinimas ir pripažinimas kūrybininkui yra labai svarbus, nes jo kuriamas produktas yra kitiems žmonėms.

Gana nesunku įvardinti, kas kūrybinių industrijų lauke laikomas *geru* kūrybininku. Tai žmogus, kuris geba generuoti kūrybines idėjas ir jas sujungti taip, kad iš to gautųsi rezultatas. Tai savarankiškas savo darbo vietos kūrėjas, nuolat mezgantis pažintis, nuolat tobulėjantis, nuolat kažką kuriantis ir generuojantis. Kūrybininko veiklos esmė laikomas santykis su išoriniu pasauliu, kuriam tas projektas ar produktas ir kuriamas. Pripažinti vyresniosios kartos kūrybininkai laikomi vienais reikšmingiausių lauko agentų, kurie turi galią reguliuoti jaunųjų kūrybininkų socialines trajektorijas kūrybinių industrijų lauke. Į kultūrinį kapitalą (išsilavinimas, diplomai) žiūrima nevienareikšmiškai: laikoma, kad tai kaip vienas iš tikrą kūrybininką apibrėžiančių kriterijų, nes aukštasis mokslas leidžia įsisavinti kūrybininko pasaulio schemas, nors tai nėra būtina. Tačiau pripažįstama, kad dažnu atveju tarp kultūrinį kapitalą turinčio ir neturinčio lauko dalyvio prasideda galios „žaidimai“. Į visuomenės pripažinimą taip pat žiūrima dvejopai: iš vienos pusės, norima būti pastebėtam kitų kūrybininkų, o iš kitos – visuomenės pripažinimas laikomas svarbesniu.

Vienareikšmiškai įvertinti kitų socialinių lauko agentų įtaką jaunųjų kūrybininkų pozicijoms Lietuvos kūrybinių industrijų lauke nepavyktų. Priklausymas bendruomenei nėra svarbus, nes konkrečios kūrybininkų bendruomenės nelabai yra, nebent tai būtų su konkrečia veikla ar darbu susijusi terpė. Būtent įvairių darbų pabandytas ir praktika įmonėse ar organizacijose yra parankūs socialinio kapitalo kaupimo ir kūrybinės veiklos tobulinimo atžvilgiu bei prisideda prie lauko *illusio* palaikymo (tikėjimo „žaidimu“). Vyresnieji kūrybininkai socialinio kapitalo kaupimo atžvilgiu jaunesiems kūrybininkams, norintiems įsitvirtinti kūrybinių industrijų lauke, yra reikšmingi tiek, kiek gali atsivesti į tam tikras veiklas, prijungti prie kokio nors projekto, kuriame ir pats vyresnysis kūrybininkas dalyvauja arba turi tame projekte pažinčių. Taip pat jie, kaip kūrybininkų kūrybos vertę legitimuojantys socialiniai agentai ir tam tikrais atvejais turi įtakos kūrybininkų veiklai. Jaunesiems kūrybininkams, norintiems būti pastebėti vyresniųjų kūrybininkų, parankiausia kuo daugiau įsitraukti į atitinkamas veiklas, būti iniciatyviems ir drąsiems paskaitų metu, o geriausia – į studijas jau ateiti su idėja, ko norima pasiekti. Tuomet jaunojo kūrybininko idėja turi potencialą per 3-jus ar 4-verius metus išsirutulioti į išgrynintą produktą, o jaunas kūrybininkas automatiškai bus užsitikrinęs vietą kūrybinių industrijų lauke. Dažnai jo paties darbo vieta nėra apibrėžta instituciškai, kūrybininkas tampa laisvai samdomu darbuotoju ir į jį gali būti kreipiamasi kaip į tam tikros srities specialistą būtent dėl konkrečios paslaugos.

Socialinis kapitalas kūrybinių industrijų lauke jaunesiems kūrybininkams padeda jų įgytą kultūrinį kapitalą transformuoti į ekonominį kapitalą. Kadangi kūrybini industrijų lauko ribos nėra griežtos, atitinkamos srities išsilavinimas, kaip institucionalizuoto kultūrinio kapitalo forma, kūrybininkams nėra būtinas. Tačiau studijos būtent kūrybinių industrijų studijų programoje turi įtakos kūrybininkų kūrybinėms dispozicijoms ir gali prisidėti prie socialinio kapitalo kaupimo. Jaunieji kūrybininkai yra suinteresuoti ekonominio kapitalo kaupimu, bet ir pripažinimą sieja su ekonominiu interesu, nes savo kūrybinę veiklą sieja su noru su ja supažindinti visuomenės narius, o sukauptą kapitalą naudoti būsimiems kūrybiniais projektams.

Šis tyrimas, kaip pastanga prisidėti prie kūrybinių industrijų sociologinių tyrimų Lietuvoje. Ateityje būtų paranku įtraukti kitus kūrybinių industrijų lauke veikiančius socialinius agentus, pavyzdžiui, tyrime minėtus dėstytojus ir dėstytojus-kūrybininkus, reklamos agentūrų darbuotojus, renginių organizatorius, iniciatyvininkus ir kitus į pagal kūrybinių industrijų klasifikaciją patenkančius agentus, tokiu būdu pažvelgiant į kūrybinių industrijų lauko struktūrą ne vien iš tam tikras pozicijas lauke užimančių jaunųjų kūrybininkų pozicijų.

7. LITERATŪRA

- 1) Bourdieu P., Wacquant L. J. D., Įvadas į refleksyviąją sociologiją, Vilnius: Baltos lankos, 2003.
- 2) Bourdieu, P. 1996. „Understanding“, Theory, Culture & Society 13 (2): 17-37.
- 3) Creative economy report. 2008. UNCTAD
- 4) Creative Nation: Commonwealth Cultural Policy. 1994 [interaktyvus], [žiūrėta 2021 m. gegužės 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nla.gov.au/>>.
- 5) Černevičiūtė J., Žilinskaitė V. Kūrybinių industrijų raida ir meno komunikacijos sampra Lietuvoje// Filosofija. Sociologija., 2009. T. 20. Nr.3, p. 203 – 212.
- 6) Černevičiūtė, J. Kultūros transformacijos kūrybinėse industrijose: kaip veikia medių kultūra. Filosofija, Komunikacija 2011, 19 (1).
- 7) Department of Culture, Media and Sport DCMS. 2010 [interaktyvus], [žiūrėta 2021 m. gegužės 14 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.culture.gov.uk/>>.
- 8) Foucault, M. Diskurso tvarka. Vilnius: Baltos lankos, 1998, p. 54.
- 9) Galimybių studija „Vilniaus kūrybinių industrijų žemėlapis“. Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Atvirojo kodo institutas. 2010, Vilnius.
- 10) Kačerauskas Tomas. Kūrybinė klasė: ekonominiai, sociologiniai, filosofiniai aspektai. Filosofija. Sociologija. Vilnius: Lietuvos Mokslų Akademijos leidykla. (2014), p. 155-163.
- 11) Kačerauskas Tomas. Kūrybos ekonomikos antikinės ištakos. Filosofija. Sociologija. Vilnius: Lietuvos Mokslų Akademijos leidykla. ISSN 0235-7186. T. 22, nr. 3 (2011).
- 12) Kačerauskas Tomas. Kūrybos ekonomikos sektoriai: kūrybinių industrijų sąrašų lyginamoji analizė. Filosofija. Sociologija. Vilnius: Lietuvos Mokslų Akademijos leidykla. (2014), p. 35-43.
- 13) Kačerauskas Tomas. Kūrybos socialiniai aspektai. Filosofija. Sociologija. Vilnius: Lietuvos Mokslų Akademijos leidykla. (2014), p. 282-289.
- 14) Kūrybinių industrijų skatinimo ir plėtros strategija. Valstybės žinios. 2007, Nr. 39-1460; Valstybės žinios. 2009, Nr 93-3999.
- 15) Leonavičius, Vylius. 2013. Pratarinė. Kultūra ir visuomenė 2013 4 (1), 7-8

- 16) Levickaitė, R. (2011). Kūrybinės industrijos: klasifikavimo sistemos ir modeliai XXI a. Kūrybos ekonomikos kontekste. *Mokslas – Lietuvos ateitis*, 3 (4), 21- 27. doi: 10.3846/mla.2011.065
- 17) Levickaitė, R. Kūrybinės industrijos: kalsifikavimo sistemos ir modeliai XXIa. Kūrybos ekonomikos kontekste. *Mokslas – Lietuvos ateitis* 2011 3(4): 21-27.
- 18) Lietuvos Respublikos Kultūros Ministro įsakymas Dėl kultūros ir kūrybinių industrijų politikos 2015–2020 metų plėtros kryptių patvirtinimo. 2015 liepos 31 d. d. Nr. ĮV-524, Vilnius.
- 19) Lietuvos Respublikos Seimo nutarimas Dėl valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos sytategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo. 2012 gegužės 15 d. Nr. XI-2015, Vilnius
- 20) Loxton, Matthew H. (2021). *Analyzing focus groups with MAXQDA*. Berlin: MAXQDA Press.
- 21) Luobikienė, I. Kūrybinės industrijos ir jų plėtra Lietuvoje. *Kaimo raidos kryptys žinių visuomenėje*. 2013, 2, p. 35-41
- 22) Maanen H., *How to Study Art Worlds. On the Societal Functioning of Aesthetic Values*, Amsterdam: Amsterdam University Press, 2009.
- 23) Marcuse, H. *One-dimensional Man: Studies in the Ideology of Advanced Industrial Society*, Beacon Press, Boston, 1991.
- 24) Max Horkheimer, Theodor W. Adorno, *Kultūros industrija. Apšvietos dialektika*. Vilnius: Margi raštai, 2006, p. 159–217.
- 25) Mažeikis, G., Juraitė, K. *Komunikuoti kultūrą: institucijos, strategijos, auditorijos. Kolektyvinė monografija. Versus Aureus: 2015.*
- 26) Poviliūnas A. *Profesinio lauko agentūra // Poviliūnas A., Žiliūkaitė R., Beresnevičiūtė V., Profesinės veiklos lauko tyrimas, Vilnius, 2012*
- 27) Radiker, S., Kuckarts, U. *Focused Analysis of Qualitative Interviews with MAXQDA*. 2020, Berlin.
- 28) Rimkutė, A. G. (2009). Kultūros politika ir kultūros industrija: tradicinis santykis ir nauji iššūkiai. *Respectus Philologicus*, 15 (20), 62-75.
- 29) Schutz A. *The well - informed citizen. An essay on the Social Distribution of Knowledge// Social Research* 1946, 13, 4, p. 463-78
- 30) Tereškinas, A. *Vyrų pasaulis: vyrai ir žaizdos vyriškumas Lietuvoje*. Vilnius, 2011.
- 31) Throsby, D. 2010. *The Economics of Cultural Policy*. New York: Cambridge University Press.

- 32) Vilniaus kūrybinių industrijų žemėlapis. Galimybių studija. VGTU, Atvirojo kodo institutas, Vilnius, 2010. Prieiga per internetą: <http://koperator.lt/failai/koperator.lt/Vilniaus%20kurybiniu%20industriju%20zemelapis.pdf>
- 33) Wacquant L. J. D. Socialinės prakseologijos link: Bourdieu sociologijos struktūra ir logika // Bourdieu P., Wacquant L. J. D. Įvadas į refleksyviąją sociologiją, Vilnius, 2003.

8. PRIEDAI

8.1. Klausimynas

1) Dalyvavimo KI veikloje pradžia	<ul style="list-style-type: none">• Papasakokite, kaip nusprendėte studijuoti KI? Kur studijavote? Kaip radote šias studijas?• Koks buvo mokyklos vaidmuo Jūsų atėjimui į KI?• Kokia dalyvavimo renginiuose svarba? Kokius renginius įvardintumėte?
2) Lauko agentų ir institucijų įtaka kūrybininkų įsitvirtinimui KI lauke	<ul style="list-style-type: none">• Papasakokite, kaip kūrybininkai grupuojasi tarpusavyje? Ar būdingas kūrybininkų skirstymasis į kartas? Veiklas?• Kokie jaunųjų kūrybininkų bendruomenės santykiai su senosios kartos kūrybininkais? Ar svarbus tas santykis su vyresniosios kartos kūrybininkais? Kuo svarbus?• Koks yra senosios kartos kūrybininkų vaidmuo jaunųjų kūrybininkų pripažinimui, įsitvirtinimui KI bendruomenėje?• Koks yra jaunosios kartos kūrybininkų tarpusavio santykis? Kuo yra svarbus bendravimas su kitais jaunaisiais kūrybininkais?• Kuo skiriasi jaunosios kartos kūrybininkų veiklos kryptys?• Kokios iniciatyvos Lietuvoje yra kūrybininkų iniciatyvos?• Ar į juos gali jungtis jaunieji kūrybininkai? Ar jūs esate / buvote įsitraukęs į kokią nors veiklą?• Kodėl jie kuriasi?• Kodėl kūrybininkui svarbus įsitraukimas?
3) Skirtingų kapitalų svarba KI lauke	<ul style="list-style-type: none">• Koks yra aukštųjų mokyklų vaidmuo kūrybininkams?• Kuo svarbus kūrybininkui jo įgytas išsilavinimas? Ką jis duoda? O aukštoji mokykla, kurioje mokėsi? (VU, VGTU, VDU, SMK). Ar keičiasi požiūris į kūrybininką, jei jis to išsilavinimo neturi?• Ką duoda pažintys kūrybininkų pasaulyje?• Koks Jūsų požiūris į Kultūros ministerijos skiriamas lėšas kultūrai? Ar kūrybininkui svarbus finansavimas jo veiklai?

	<ul style="list-style-type: none"> • Kiek, būnant kūrybininku, apskritai svarbi finansinė sėkmė? Kodėl?
4) KI lauko ribos ir taisyklės	<ul style="list-style-type: none"> • Kas, Jūsų manymu, yra tikras kūrybininkas? Ką reikia daryti, kad būtum vadinamas kūrybininku? • Kas pasako, kad tam tikras kūrybininko sukurtas produktas yra geras arba blogas? • Tam, kad būtum vadinamas kūrybininku, kiek svarbu kitų pripažinimas? Kieno pripažinimas yra svarbiausias? • Kuris iš šitų 4 kriterijų, jūsų nuomone, yra svarbiausias kūrybininkui įsitvirtinant kūrybininkų pasaulyje : išsilavinimas, pažintys, profesionalų: kritikų ir kt, pripažinimas, materiali bazė? • Ar svarbu tapti žinomu kūrybininku ne tik tarp kūrybininkų?

8.2. Interviu išrašai

Trukmė: 56:48

Man yra dar tiktai 23 metai, studijas pabaigiau 21-erių. Tikriausiai taip.

Kaip anksti.

Ir šiuo momentu tai darbuojuosi ir dirbu, kaip ir galima pasakyti, dalinai kaip ir galėtų būti susiję su mano studijom. Tai galėčiau pasivadinti kaip na personalo komunikacijos tokia kaip vadybininkė. Arba ten kaip koordinatorė. Kaip pavadinsi, taip nepagadinsi iš tikrųjų. Tai šiuo momentu dirbu daniškoj įmonėj, kuri pačioj Danijoje, vienoj iš jos salų, pristatinėja spaudą. Tai užsiimu ir įdarbinimu žmonių, ir visais kitai reikalais, ir panašiai. Kalbant apie šiandieną tai tikriausiai kaip ir visos mano dienos, ta mano diena prasideda atvykus į darbą, tai pradžia tos mintys visos yra apie darbą, o vakare, tai jau na aišku lieka poilsio laikas, kuriam dabar irgi esu pasiryžus pratęsti studijas ir galbūt stoti magistrą. Tai dabar tokios mintys.

O apie kokį magistrą galvoji?

Galvoju iš tikrųjų apie rinkodarą arba įvaizdžio vadybą. Tai planas buvo pradžioj į užsienį domėtis, galbūt į tą pačią Daniją, o dabar šiek tiek tas planas keičiasi ir galvoju galbūt netgi ir Lietuvoj pabandyti, galbūt vėlgi netgi į VU.

O tai tu VU baigei savo studijas bakalauro?

Taip, VU komunikacijos fakultete baigiau.

Gerai. Tai kūrybinės industrijos, kiek žinau, Lietuvoj atsirado tik 2008 metais, VGTU paleido savo pirmąją programą. O kada tu pradėjai, kelintais metais įstojai į bakalaurą?

Tai aš įstojau 2015 metais

O gal tu atsimeni kaip tu nusprendei studijuoti kūrybines industrijas?

Na čia toks buvo ganėtinai paprastas iš tikrųjų dalykas man, nes tiesiog tuo momentu aš įsivaizdavau, kad aš galbūt norėčiau kažką tokio mokytis, kas būtų susiję su komunikacija ar

apskritai su projektų valdymu. Galbūt šiek tiek ir meno tam tikrų sričių paliesti, bet aš pati nebuvau kaip ir taip labai idealiai apsisprendus į kurią gilintis, o pagal Lietuvoj siūlomas studijų programas man iš tikrųjų belikę buvo tik keli variantai rinktis. Tai kūrybos komunikacija buvo tais metais dar pakankamai nauja programa, dar nebuvo baigę dar nė vieni studentai, tai nebuvo galima pasakyti, ką jie veikia, kaip jiems sekasi ir panašiai. Tai mano tas stojimas buvo toks šiek tiek rizikingas. Bet tiesiog pasirinkau tą patogesnę variantą, nestojau į VGTU, stojau į VU, kažkaip taip sugalvojau, į programas pasižiūrėjau, kad man gal palankiau būtų, įdomiau. Ir iš tikrųjų na kaip pasakyt, pasitvirtino, kad iš tikrųjų šiek tiek buvo toksai tęstavima studentų, programos ir panašiai.

O kaip tu jauteis dėl to, kad yra toksai naujumas ir kad nėra studentų, kurie turėtų kažkokių patirčių, kad galėtų pasidalinti? Koks buvo jausmas?

Pradžioj gal nelabai to jautėsi pirmasiais metais dėl to, kad tie patys dalykai buvo tokie bendri ir to nepasijautė. Bet po to pasijautė, kai tiek mes, tiek kiti įstoję, tai pajautė, kad patys dėstytojai, pati vadovybė nežino, nėra sudarę dar tos vertinimo programos arba keičia kriterijus kažkokius. Arba galbūt ruošiesi vienaip, o ateini ir matai šiek tiek kitokius dalykus. Tai na tas jautėsi, bet tikrai pačioj pradžioj, o po to kažkaip nuo kažkur antrų metų, nuo kokio antro semestro antrų metų, jau toksai jautėsi palengvėjimas, kad yra įsivažiavimas, pasirinkimai tų dalykų, kurie patinka, ir tie jau visi dalykai buvo ganėtinai gerai suorganizuoti mano atžvilgiu.

O pavyzdžiui, dabar sakei įsivažiavot jau per tuos antrus metus ir ar tu atsimeni, ar tu galvojai, kaip tai atsilies tavo ateičiai tas toks neužtikrintumas. Koks buvo jausmas, kai buvo neužtikrintumas, ir koks, kai jau jauteisi labiau užtikrinta? Ar tu galvojai, kad tai turės kažkokią įtaką tavo profesiniam kely?

Profesiniam kely tai tikriausiai mano toks požiūris yra, kad nereik ieškot problemų, kur jų nėra, tai tikrai nebuvo tokio mąstymo. Gal tiesiog buvo tokio mąstymo ir svarstymo, kad gal visgi keisti reikėtų tą programą, gal perstoti, gal išeiti. Tai tokių mąstymų tikrai buvo. Ne pirmasiais metais, nes pirmasiais metais aš kaip ir leidau sau turėti kaip ir tokius testinius metus ir sužinojau, kad tie metai jie tokie yra galbūt kartais ne tokie įdomūs, ne tokie palankūs su dalykais, kurie man tiktų ir patiktų. Tai buvo toks testinis laikotarpis, pati sau nusibrėžiau. O antri metai, antroj pusėj, pradėjo toks pagerėjimas jaustis, tai kažkaip praėjau tą laikotarpį ir negalvojau, kad mano profesiniam kelyje tas man pakirs koją taip sakant. Tikrai negalvojau taip, nes man atrodo, nuo žmogaus priklauso, o ne pateikiamos studijų, visiškai tik iš tos pusės, kokybės.

O iš kur tu, pavyzdžiui, žinėjai, kad pirmi metai studijų būna tokie nuobodesni, o vėliau likę kažkokie kitokie būna?

Na galbūt iš aplinkos, iš aplinkinių, draugų, iš šeimos, iš žmonių, kurie kažkiek padėjo man apsispręsti, o gal ir nepadėjo. Na tiesiog apskritai iš aplinkos. Ir kažkaip daug girdėjau to, kad pradžioj, tas bent jau pirmas pusmetis, yra toks, žinai, labai bendras ir kad nesitikėčiau nieko ypatingo, tai gal aš ir nejausiu tokio kažkokio labai didelio įsivaizdavimo, kad man čia bus kažkas wow nuo pat pradžių. Tai gal dėl to aš ir nesijaučiau taip, kad man pakirtinėtų koją, nes aš pati nenusistačiau kažkokių aukštų reikalavimų, tarkime taip.

Neturėjai lūkesčių kažkokių.

Na, nebuvo labai tų lūkesčių kažkokių iš tikrųjų.

O va sakei, kad tau padėjo aplinka apsispręsti, kad VGTU dar lyg ir galvojai tokį variantą. Tai klausimas yra kaip tu apskritai radai tas studijas? Ar tau kažkas pristatė, ar buvai kažkokioj parodoj, ar tiesiog google'inais?

Mhm, gal taip, buvau, aišku, ir tose parodose ir šiaip, bet ten irgi apie tą programą girdėjau ir su studentais kalbėjau, bet gal iš to nesusidariau kažkokios labai realios nuomonės, na gal susidariau iš tos praktinės pusės, bet teoriškai aš vis tiek nesupratau iki galo, ką jie ten daro, tai tiesiog tada google'inau ir paprasčiausiai radau tų variantų tiek užsieny, tiek Lietuvoj. Tai man kažkaip atrodė, kad man šiuo, bent jau tuo, gyvenimo momentu tai tinka. O kad verta čia stoti, tai realiai gavosi taip, kad išgoogle'inau pusę laiko, pusę laiko jau tiesiog su žmonėm

pasikalbėjau. Dar turiu porą žmonių, kurie ten stojo, bet jie išstojo, išėjo. Bet man kažkaip tas įtakos nepadarė, nes gal tie argumentai buvo gal tokie, kurie man netiko ar nepatiko, nes mūsų šiek tiek domėjimasis dalykas skyrėsi.

O tu sakei, radai tą programą, supratai, kad jinai tau tinka. O kas būtent tau tiko tenais?

Trumpai tariant, tai tuo momentu nelabai pati įsivaizdavau, į kurią pusę aš noriu, o tos studijos buvo visko pilnos. Dabar aš suprantu, kad man tai gal ir nebuvo naudinga, ne pačios studijos, o kad jos buvo tiesiog apie viską ir šiek tiek mažesnė dalim, bet tuo momentu man tai buvo tikrai labai pliusas, nes aš galvojau oi, tai labai gerai, aš tada pasižiūrėsiu tą, pasižiūrėsiu tą sritį, ir tada aš išsirinksiu. Arba po to kažkokias studijas toliau, arba kažkokias praktikas, darbus. Ir na paprasčiau bus lengviau man pasikreipti pačiai, ko aš noriu toliau. Tai gal iš tos pusės.

Tai sakai, kad tave visai kaip ir tenkino tas toksai išsibarstymas truputį?

Man pradžioj tenkino, bet dabar po kurio laiko aš suprantu jau tikriausiai, kad bent jau antram bakalaurui į komunikacijos fakultetą VU tikrai nestočiau ir galiu tą drąsiai sakyti.

Kodėl?

Tiesiog nes galbūt visgi galiausiai gavosi taip, kad tikrai per daug to labai apie viską ir nėra susikoncentravimo į kažkokią vieną sritį, nėra modulių pasirinkimų, galimybių eiti tiksliai link to, ko norėtum. Išėini tiesiog su žinių bagažu ir kur tu jį dėsi priklausomai nuo pastangų, kiek dar įdėsi jų toliau kažkur mokytis vienoj srity. Nes tarkim kažkokios programos, su kuriom mes mokėmės dirbti, faktas tas, kad tai tikrai buvo pagrindai, bet tai buvo tokie smulkmeniški dalykai, kurių tu tikriausiai net nespėdavai suprastai, ar tai tau iš tikrųjų tinka ir patinka, ar tu norėtum mokytis daugiau. Tikrai per trumpas laikas prisiliesti.

O kas ten per programos maždaug? Apie ką jos?

Na pavyzdžiui, ką turiu omeny, tai buvo tų dalykų, kur mes mokėmės tiesiog Adobe paketo programos, iliustratorius, premierus ir panašiai. Kas tikrai yra mano manymu gan vertingos programos, kurias tu gali panaudoti ateity. Ir taip, aš šiek tiek prieš tai jau mokėjau su video programa dirbti, tai man tas buvo įdomiausia, aš į tą labiausiai ir gilinausi. Bet iš kitų aplinkos tai ir liko tokie nelabai supratę, nes tiesiog kiekvienas pagal save apsičiupinėjo ir tiek. Ir puikiai suprantu tą, kad tau universitetas žinių neįskiepins, kažkokio praktinio į rankas neįduos to sugebėjimo. Bet tiesiog gal norėjos tokios tikslumo ir šiek tiek ilgesnio laiko tam dalykui. Nors atrodo, tie dalykai buvo ganėtinai dideli ir išplėsti, na bet tam tikri dalykai, mano manymu, buvo, na, net galiu pasakyti, ne visai vertingi. Nes per trumpas laikas buvo tiesiog su jais susipažint.

Tai prisilietėt truputį ir likot nelabai supratę, kas ten apie ką buvo. Nebent, kaip sakei, atėjai jau su kažkokiom žiniom ir yra interesas tada dar labiau gilintis, o naujo kažką visiškai pasiimti nebuvo labai lengva. Taip išgirdau viską?

Taip taip taip. Tuo tarpu ir kiti dalykai, ir asmeniniai reikalai, kas dirba, aš visą laiką dirbau studijų metu, tai man tas buvo labai pliusas ir aš tiesiog bandžiau derinti, ką aš galiu panaudoti darbe. Ir tada atsispindėjo, į ką labiau gilinausi universitetiniuose dalykuose.

O koks tavo darbas tuo metu buvo?

Daug darbų buvo, aišku, prasidėjo nuo paprastų studentišku kažkokių pagalbų, visokių ten dalyvaudavau parodose, mugėse ir taip toliau. Ir su labai skirtingom įmonėm, net gal ir tokiom, kur man visiškai buvo gal neįdomu, kaip ten tarkim statybų ar dar kažkas. Bet per tuos laikus išmokau labai daug dalykų, kurie man naudingi buvo kaip žmogui. Po to ilgą laiką dirbau kaip mokymų koordinatorė. Trumpai tariant, yra kažkokie mokytojai, kurie veda kažkokius seminarus ar pamokas, ir aš buvau ta, kuri nuo a iki z viską sudėlioja, suplanuoja, suorganizuoja, susikalba. Tai tokia kaip ir tarpininkas tarp to mokytojo ir kliento. Tai tam darbe tikriausiai prireikė ir to video maketavimo darymo ir kūrimo žinių, ir apskritai su tom programom prisiliesti, tai tokia iš studijų galiu pasakyti, kad šiek tiek irgi gavau.

Girdžiu tame, kad labai daug komunikacijos yra, organizavimo.

Taip, aš save gal taip ir įsivaizduoju, kaip tarpininkę tarp kažko, o ne tą žmogų, kuris atlieka ar paduoda tiesioginį produktą. Bet tarpininką galbūt labai dažnai tarp to žmogaus, menininko pavyzdžiui, arba kažkokio žmogaus, kuris sukuria kažkokį produktą ir kliento arba rėmėjo, taip trumpai galiu įvardinti, kaip aš save pozicionuoju.

O tas tarpininkavimas, ką tu turi omeny, tarkim menininkui. Va jisai sukuria produktą ir ką tas tarpininkas daro?

Na ką aš turiu omeny, tai kad ir paimkime, nežinau, skulptorių ir paimkime žmogų, kuris nori įsigyti savo restoranui skulptūras. Tai yra labai skirtingas žinių bagažas pas kiekvieną iš jų. Galbūt tas žmogus, kuris nori įsigyti ir nori investuoti, jis nėra puikiai supratantis tą visą sferą, tiek pradedant nuo tų visų popierizmų, kurių nesupranta ir tas skulptorius, tiek galbūt ir tas pirkėjas. Ir tas yra tam tikra sąsaja ir aš labai save įsivaizduoju, kad aš esu kažkur per vidurį. Nes man tiek pat įdomu būti ir tuo pirkėju, rėmėju, ir galbūt sukurti produktą, tai gal aš tiesiog bandau labai stipriai liūsti į tą tarpą ir pati save ten įstumti, kad aš galėčiau tiek vienoj, tiek kitoj pusėj ten jaustis, kad aš suprantu kažką ir galiu padėti. Tai čia taip labiau pati gal save įstumiu į tą poziciją.

O kaip? Kaip vyksta tas stūmimas?

Takime, viena praktika buvo visiškai pilnai padėta ant tokių pamatų, kad aš ir išmokau ir su tuo video kūrimu, ir kitom programom. Tai kūriau tokią kaip dokumentiką tiesiog, mokiausi, kaip tai turi atrodyt ir visa kita. O kita praktika jau buvo tokia, kad aš supratau, kad aš nenoriu būti tas žmogus, kuris atlieka jau galutinį produktą. O aš noriu būti labiau tas, kuris viską suorganizuoja, sudėlioja į vietas. Kartą organizavau tokią konferenciją, tai irgi buvo apie statybas. Tai buvo labai keista, nes tai nėra kažkokia mano sritis. Bet tiesiog tai irgi buvo tokia situacija, kad tapau tarpininke tarp tų, kurie vadovauja įmonėm ten visokiom statybos ir tarp tų, kurie yra paprasčiausiai administratoriai, kurie užsisakinėja kažką ir panašiai, taip pat su savo tiesioginiu vadovu. Tai man gal labiau tiko ir patiko ta situacija, kur aš esu toks sraigtelis, kur galiu galbūt kažkam daryti įtaką, bet galutinį produktą kitokį galbūt sukurti, mažiau apčiuopiamą, bet rezultatas tą parodo, pavyzdžiui, žmonių atėjimo kiekis, buvimo laikas, atsiliepimai ir panašiai. Tai tą turiu omeny.

Tai iš esmės, kaip suprantu, nėra labai svarbu tema, kuria vyksta tarkim paroda, bet tau esmė yra ta komunikacinė dalis suorganizavimo?

Dalinai taip, daug kas susideda, yra ir administraciniai reikalai visada, ko aš irgi gal nelabai bijau, gal net kartais patinka pailsėti nuo tų žmonių kiekio.

O kas įeina į tuos administracinius reikalus?

Na, čia gal labiau turiu omeny apie dabar, nes darau daug tokių labai skirtingų sričių, tai paprasčiausiai su dokumentais, sutartys ir panašiai, irgi yra mano atsakomybė. Tai viskas prasideda nuo to, o baigiasi irgi kažkokiu galutiniu produktu, galutiniu rezultatu ir tada, aišku, bendravimas, ieškojimas žmonių, ir reklama ir kažkokios idėjos, mokymų medžiagos kūrimas ir panašiai. Tai turiu omeny, kad ir dokumentacijos visai nemažai yra šitam reikalui. Dar tokia sritis, kad ne pagal sritį rinkausi šitą darbą.

Man labai įdomu, kaip tu atėjai į šitą darbą, šitą vietą, kur dabar esi, kokia buvo ta kelionė?

Na, prieš šį darbą aš dar mokiausi. studijavau ir kol studijavau, aišku, buvau pakeitusi tam tikrą kiekį darbų, bet ne per daug. Ir per pastaruosius metus buvau dirbusi klientų aptarnavime. Tiesiog nes studentai, patogus grafikas ir panašiai. Tai dirbau ten su daug projektų, gavau žinių, bet supratau, kad ne man. Ir prieš du metus, buvo vasara, kažkaip radau šį variantą, ir jis buvo įvardintas taip būtent kaip aš tau ir pasakiau, kad jis susijęs su, gal apie žmonių darbinimą ten nebuvo labai rašoma, bet buvo labiau kalbama apie tai, kad tai bus ir vidinės sistemos, tiek mokymų, tiek reklamos kūrimas, atskaitingumas, tvarkymas... Ir man tas visai patiko, galvoju mhm, dar šiek tiek administracinis tikriausiai prisidės, tiesiog pati supratau, ir aš pagalvojau, kad visai įdomu. Paskaičiau apie įmonę ir supratau, kad tai visiškai man nepažįstama sritis,

plius tai dar užsienio įmonė, tai pagalvojau, kad gal man būtų toks ganėtinai iššūkis. Ir galiausiai, kai pretendavau, priėmė mane, tai tokia kelionė gavosi taip, kad išėjau į niekur ir ieškojau, kur man tikrai patiktų pagaliau 100 procentų, ir kažko išmokti ir dirbi. Kituose darbuose irgi išmokau, bet tai nebuvo pagrindinis planas, taip tik gaudavosi labai palankiai. Ir čia dabar gaunasi dirbu kažkur du metus, tai irgi labai modifikavosi ir pasikeitė tie darbai, prisidėjo naujų dalykų. Manau, kad galiu pasakyti, kad dirbu pagal savo specialybę, pagal savo mokslus, bet čia kaip jau pažiūrėsi tikriausia.

Na čia labai įdomu, nes tavo specialybė labai tokia plati. Ir man įdomu, kas yra darbas pagal specialybę?

Na, neseniai išsitraukiau diplomą, nes galvojau stoti į magistrą, tai reikės žiūrėti šituos dalykus. Ir paskaičiau, ką gali dirbti mano kolegos ir aš. Tai manau, kad mano tas polinkis į tą tarpininkavimą yra labai aiškus, nes mūsų studijose mes to ir mokėmės, pasirodo. Kad tame labai daug tos komunikacijos apie viską, ir dažnai apie nieką. Tai supratau, kad tikriausiai čia įeina ir tie patys žmonės, kurie kuria tą produktą, ir tie videomaker'iai ir reklamos kūrėjai ir visokie kiti darbuotojai. Taip pat įeina ir tie žmonės, kurie kuria savo verslus, kurie linksta labiau prie projektų valdymo, valdo tam tikras organizacijas. Tai irgi tokia labai plati sritis. Tai dėl to aš ir galiu sakyti, kad labai daug darbų atitiktų į tą specialybę, bet dėl to tuo pačiu galiu ir pasakyti, kad aš niekada nepraradau to poreikio per šituos du metus toliau kažką mokytis, nes jaučiau tą trūkumą ir norėjau pati sau duoti tų žinių ir dabar tikriausiai vėl stosis mokytis, tiktai klausimas kur ir kaip čia tiksliai gausis.

O sakai, kad trūko žinių. Tai gal gali įvardinti tiksliai, kur jauti tą trūkumą, kokioj srity?

Gal galiu pasakyti, kad man ta sritis reklamos ir rinkodaros buvo tikrai įdomi ir mes prie jos prisilietėm mažokai studijų metu. Aišku, aš prisiliečiau pati kitais dalykais ir kaip kiti studentai daro ir kaip aš manau, kad privaloma daryti, nes universitetas tau neįskiepys, tiktai galės nurodyti kažkokį kelią. Bet sakau, man atrodo, kad tai yra per trumpas laikas. Nes aš pati ir mokiausi, ir domėjausi tais dalykais, ir gal supratau tuos pagrindus, kuriuos mes mokėmės, tai man atrodo tiesiog per trumpas laikas, paprasčiausiai per trumpas laikas. Nes pora metų gavosi tokie labai apsišlifavimo, tokio bendro išprusimo ir man atrodė, kad tai yra per ilgai. Su tais dalykais viskas yra gerai, jie yra reikalingi, tiesiog pliusas, bet tas bendras labai išsitiesė, studijos ir pora metų tik, antrų metų pabaigos tik aš pajutau, kad va, jau čia prasideda. Žmonės žiūrės, ką nori veikti, pagal dėstytojus, pagal dalykus. Per daug ištęsta. Ir kitas dalykas, pačiu studijų laiku aš tikrai dirbau daug, nes aš tai galėjau sau leisti, nes tų paskaitų ir mokymosi laiko nebuvo labai daug ir man tai atrodė tikrai nėra verta 4 metų tų studijų. Manau, daug kas galėtų taip pasakyti, aš čia ne vienintelė. Tiesiog man buvo neverta eikvoti to laiko tiktai studijom, tai aš nuolat dirbau irėjau į kažkokias praktikas, kad daugiau tų žinių gaučiau.

O tas praktikas rinkaisi kažkaip tikslingai?

Na tas praktikas kai kurias aš gavau tiesiog darbe, kai dirbau ir visokių dalykų buvo, tai tokia savotiška praktika. Taip pat su mokymais, su tom konferencijom apsiimdavau visokių papildomų darbų, kur reikėjo išmokti dalykų, kurių aš dar tuo momentu nemokėjau, tai buvo toks iššūkis, pavyzdžiui, kurti tuo reklaminius, kur aš net nežinojau, kaip čia ką naudotis, kaip čia ką daryt. Arba ten su internetiniu puslapiu šiek tiek, su atvaizdavimu, su kūrimu, ko aš visiškai nemokėjau ir dabar vėl tikriausiai viską reiktų prisiminti. Bet tiesiog tokių buvo, kur priverstinai aš atėjus į praktiką save įspraudžiu, kad aš turėsiu išmokti ir turbūt kitaip kažkaip nelabai. Nes vis tiek ir dirbi, ir mokaisi, ir nori suderinti viską vienu momentu. Tai pati tiesiog įspraudavau ir kažkaip išmokdavau, manau.

O tas išmokimas būdavo reklaminių dalykų, video kūrimai. Ir man tai skamba kaip tokie meniniai dalykai iš esmės, kuriuos tu gali praktiškai pritaikyti.

Taip.

Kur yra ta kūryba pas jus studijose, ar veikloje, ta kūrybinė dalis?

Tai pradėdant nuo mano dabartinės situacijos, tai ta kūrybinė dalis yra tikrai reklamoje. Tiek vizualikos, tiek idėjos, tiek pritraukime žmonių. Nes tu turi turėti kažkokį strateginį planą. Nes kas iš to, kad tu sukursi kažkokį vieną paveiksliuką ir iš to nieko nebus. Tai reiškiasi, turi būti planas kažkoks, kažkokia idėja ir tada jos įgyvendinimas. Tai šiuo momentu aš tą pati darau. Tai turiu tartis su savo vadovais, aš turiu derinti, koks tai bus atvaizdavimas, bet galutinį tą variantą darau aš. Bet šiuo momentu man to irgi trūksta ir to nėra daug. Tai galvoju, gal šiek tiek daugiau į tą kūrybinę sritį eiti. O studijų laikais, kaip minėjau, tai ji atsirado nu kokiais trečiais jau metais. Po kokių dviejų metų. Nes prasidėjo tiek praktika, tiek praktinių atsiskaitymų daugiau, tiek kažkokių individualių projektų kūrimo ir kažkokių veiklų, kur mes galėjome savo idėjas išreikšti ir kur galėjome jas galutinai vizualizuoti ir atvaizduoti. Tai tas prasidėjo tais paskutiniaisiais metais. Tai pradžioje tos kūrybos visai nebuvo, buvo tik tas visas įvadinis, pagrindai, istorija, filosofija, teorija ir panašiai. Tai kai ta kūryba prasidėjo, tai tada man labiausiai tikriausiai ir patiko. Nes ir dėstytojai buvo, aš galiu trumpai tik pasakyti, tikrai iš savo srities, savo srities žinovai. Nes tiesiog buvo labai malonu su jais dirbti ir tada kažkaip supratau, kad gerai visgi, kad aš neišėjau, kad tų studijų nepakeičiau. Nes tų pora metų paskutinių užteko. Aš nepilnai džiaugčiaus studijom 100 procentų, bet nesigailėčiau 100 procentų.

Tai aš girdžiu iš tavęs, kad trečiais ketvirtais metais, kai prasidėjo tokie praktiniai dalykai kūrybiniai, tau atrodė, kad jau čia va faina. Tai kada tu supratai, kad tu esi kūrybininkė?

Tai nežinau, man atrodo, čia kaip ir kūrybines industrijas, kaip ir kūrybininkus, kaip apibūdinsi, taip bus teisinga. Iš esmės, čia tokia labai aiški, bet tuo pačiu ir neaiški sąvoka. Tai nežinau, ar aš galiu save taip apibūdinti, bet tikriausiai, galbūt taip. Pagal mano pomėgius, asmenybę ir tai, ką darau. Aš tiesiog supratau, kad man reikia visada kažko ieškoti, kažko išmolti. Ir kad man kaip patinka labiausiai to mokytis, tai yra per kažkokių idėjų generavimą, per jų kūrimą, kas tikriausiai yra įvardijama kaip kūryba. Tai tiesiog gal tada ir supratau, kad gal aš ir ne veltui žiūrėjau tą sritį įstoti ir tais antrais, nu trečiais metais, supratau, kad tikriausiai aš kažko ir ieškosiu toliau tuose darbuose panašaus. Tai būtent ne ta pati kūryba visą laiką, bet kaip tu mokaisi, kaip gauni žinias. Tai man tas ir yra susiję su kūryba, kad aš visą laiką galiu gvildinti savy tas žinias.

O tu dar minėjai dėstytojus porą kartų, sakei, kad priklauso labai daug ir nuo dėstytojų, kaip jie pateiks tą dalyką. Ir kad trečiais metais atsirado daug tų praktinių dalykų ir tavo kursioikai gal pradėjo rinktis tuos dalykus ne pagal dalyką, o pagal dėstytoją. Tai man įdomu, kas tau studijų metais buvo tokie ikoniniai dėstytojai? Nebūtinai pavardėm, bet man įdomu pačios jų savybės. Kas jie buvo per žmonės, kuo sužavėjo, kokios buvo kompetencijos galbūt, kurios tau atrodė, kad tu jas irgi norėtum turėti galbūt?

Labai geras klausimas. Iš tikrųjų aš turiu įsivaizdavimą labai, ką aš apie tai galvoju. Kas buvo tas dėstytojas. Tai man pagrindas yra ir buvo turbūt visada apskritai į žmogų žiūrint, tai tiesiog, kad žmogus, nesvarbu, kokia jo yra pozicija tiek darbe, tiek nesvarbu, ar jis yra profesorius, ar kažkoks aukštesnio ar žemesnio rango, bet kad jis turi išlikti žmogumi. Tai ką tai reiškia. Tai reiškia, kad dėstytojas nėra tik tas, kuris ateina ir atskaito paskaitas, o tas, kuris galbūt kviečia arba nurodo galimybes, kur tu gali nueiti toliau. Kokias tu gali aplankyti vietas, pažiūrėti parodas, kviečia į savo projektus, kur jis pats yra dabar aktyvus ir kalba iš savo patirties. Tai tikriausiai tas man yra pagrindas. Ir tų dėstytojų komunikacijos fakultete tikrai buvo, ir aišku, atsirado tuose paskutiniuose kursuose. Tai tokie dėstytojai jie mus kviesdavo visą laiką, jie mus kažkaip net prispausdavo, kad mes patys pasidomėtume, nueitume kažkur. Ir tada atsiranda visai kita erdvė, noras domėtis kažkokia sritimi, negu tiesiog atsėdėti toje paskaitos ir klausyti skaidrių tų kažkokių. Ir na tai yra vertinga, bet, mano manymu, svarbiausia, kad dėstytojas būtų tas toksai žmogus. Ir mano manymu, jų buvo tokių gal keli variantai, gal ryškiausi. Bet tv studijose, kai mes mokėmės dirbti studijoj, tai buvo *dėstytojo vardas ir pavardė*, tai tikrai

žmogus, kuris visą laiką išlikdavo žmogumi ir kurio dėka tikriausiai su daug dalykų susipažinau, kas man buvo pačiai netgi keista, bet tie dalykai labai tiko. Ir *dėstytojo vardas ir pavardė*, čia taip įvardinot man, labai jauna, labai ambicinga, labai daug žinanti dėstytoja, kuri nuolatos judėdavo, nuolatos veikdavo kūrybinėse industrijose, asociacijoj, ir per ją labai daug gavau kontaktų, labai daug pažinčių tiesiog bendraudama ir būdama tuo žmogumi. Tai man čia pagrindas, tikrai taip.

Tai tau dėstytojas yra tas, kuris kviečia kažkiek interaktyviau pasižiūrėti į tas studijas, išeiti į tą lauką?

Taip, tas dėstytojas, kuris rodo, kad būti ne komforte yra gerai ir pats yra ne komforte kartais. Nes tie dėstytojai, kurie, ir viskas su jais yra gerai, bet kurie yra labai savo srity užmigę, gal ant laurų ar tiesiog ilgą laiką tą daro, skaito paskaitas ir nenaudoja kažkokių naujų principų, kaip tą daryti, tai jie neišeina iš komforto zonos, ir pats žmogus neišeina iš komforto zonos ir jie yra ten, kur jam patinka, kur jam yra saugu ir mažiau dalykų sužino ir pamato. Tai tie, kurie išeina iš komforto zonos buvo kaip įkvėpimas, nes va, o kodėl aš negaliu. Norėdavosi klausyti jų patarimų tiesiog automatiškai. Ir eiti kažkur, kur jie pasiūlo, susipažinti su tuo, ką jie rodo arba galimai parodys kažkur kažkokiam projekte.

Gal tu atsimeni, kada į tave jau kreipėsi kažkokios paslaugos būtent kaip į kūrybininkę? Ar tai buvo jau darbe ar dar studijų metais, o gal dar ir mokyklos metais apskritai?

Tai žinok, nu kaip, gal aš pati sakiau tau, kad aš pasijaučiau, kad man reikia tos kūrybos universitete, bet ne, man jos visada reikėjo. Ir kai paklausei šito klausimo supratau, kad visą laiką tikriausiai taip buvo, nes ir mokyklos laikais stengdavosi eiti į visokius dalykus, veiklas, bendrauti su žmonėmis, buvau mokyklos laikraščio redaktorė. Tai reiškiasi, kreipėsi kaip į kūrybininkę, nes gal nesikreiptų. Tiesiog tokie dalykai, kur bandžiau save išsprasti, bandydavau vesti renginius, kalbinti žmones, eiti į paskaitas visokias. Tai mokykloj, gimnazijoj, man tas labai padėjo suprasti, kad aš noriu tą kažką daryti, su tuo susieti savo darbą. Nebūtinai studijas, bet tolimesnę veiklą. Ir anksčiau, dar pagrindinėj mokykloj, tai iš tikro irgi taip pat būdavo. Tai tikriausiai iš anksto aš supratau, kad man to reikia. Ir dėl to, kad man to reikėdavo, aš tą pasiimdavau. Ir dėl to, kad aš tokia užsispyrus būdavau, tai žmonės tą ir matydavo ir jiems nereikėdavo nieko daryt, nes jie žinodavo, kad va gerai, *vardas* padarys, nes jai tiesiog įdomu. Gal net kartais ir kreiptis nereikėjo, nes aš pati ateidavau. Tai taip, tikriausiai nuo anksti labai.

O kaip tu jausdavais dėl to? Aš suprantu, kad iš tos vidinės motyvacijos tau viskas yra faina ir okey, tu supranti, kad tau reikia tų dalykų. Bet kai į tave jau kreipiasi tų dalykų, kaip tu dėl to jausdavais?

Gal man labai dažnai, ir dabar yra, ir būdavo, kad man atrodydavo, kad aš gal nelabai sugebėsiu, ir negaliu, ir aš gal nemoku kažko. Aišku, taip yra tikriausiai dėl to, kokia aš apskritai esu, aš visą laiką labai savikritiškai galvoju, tai čia gal labiau apie mane, ne apie aplinką. Bet tiesiog kažkaip tiesiog susidurdavau su tuo ir tikriausiai dėl to, kai pagalvoju, gal man ir tos studijos tokios atrodė, kad gal aš dar kažko noriu, gal dar kažko nežinau ir panašiai, nes aš tiesiog tokia esu ir gal tada man ir atrodo tas per trumpas laikas, nes aš tada nesijaučiu pilnavertiškai, nesijaučiu, kad aš visus tuos dalykus 100 procentų moku ir galiu panaudoti. Ir kai į mane kreipiasi žmogus ir sako, klausyk, gal tu gali padaryti, pavyzdžiui, žurnalo maketą ir aš sakau, *oh my god*, ta prasme, ką? Sako, nu taigi tu moki. O aš nežinau. O gal. O gal ir moku. Bet nemoku. O dieve, kaip aš tą padarysiu. Ir tada aš pati savim abejoju, nes trūksta tų žinių. Kažkur gal jų ir yra, bet nesijaučiu taip, kad aš tikrai esu jau čia tokia kūrybininkė ir man keista iš tikrųjų, kai kreipiasi žmogus, kad aš kažką padaryčiau toj srity, vis dar iki dabar keista.

Tai tas vidinis kritikas visą laiką veikia?

Taip, bet nežinau, nesijaučiu dėl to blogai, tiesiog visada yra tas jausmas. Kad vis dar yra tas keistas jausmas.

O kaip tu galvoji, ko dar trūksta, kad galėtum? Jei į tave kreipiasi padaryt reklamą ir tu sakai, jo, davai, važiuojam.

Norėjau sakyti, kad drąsos, bet galvoju, kad ne, ne apie tai yra. Tikriausiai aš daug ką ir apsiimu padaryti, net ką nežinau 100 procentų, nes žinau, kad tada bus pajudėjimas kažkoks į priekį. Ir aš visada būnu atvira tiek ten darbdaviui, tiek draugui, kad klausyk, aš čia šiek tiek nemoku iki galo, bet mes galim padaryti. Kad kažkiek tas užtruks gal, bet mes galim. Tai kažkiek ir prisiimu aš, bet tiesiog atvirai, trūksta žinių kai kuriose vietose. Ir čia jau mano asmeninis dalykas, gal norisi kažkokio papildomo indėlio. Dėl to ir žiūriu, kad gal padirbti papildomai ties kažkokia sritim, kursus praeiti, dėl to dabar ir galvoju dar stoti. Ieškau tų variantų, nes aš jaučiu, kad man norisi tų žinių, ir kartais dėl jų trūkumo aš galiu save pristabdyti, tai aš nenoriu, kad taip būtų.

Dabar toks filosofinis klausimas, kaip manai, ar įmanoma išmokti viską 100 procentų?

Kaip čia pasakyt. Manau, kad neįmanoma išmokti visko 100 procentų, nes tada nebus, kur tobulėti. Tai aš neteisingai sakau, bet tai yra kažkoks siekis. Ir siekis turi būti nuolatos, ir jeigu tu jautiesi vienoj linijoj užstrigęs, kad tu viską moki, tai tu toliau ir netobulėsi. Čia tas pats kaip ligoninėj paklausia, koks skausmo lygis nuo 1 iki 10, tai 10 tikriausiai jau mirtis yra, tai tu negali sakyti 10, nu sakai, 8, jeigu gali kalbėti. Tai 100, deja, manau, kad nėra. Tai turi būti tas siekis, visur.

Na tai turiu tau beveik paskutinį klausimą tau, apie pinigus. Bet netiksliai, nieko man tiksliai nereikia, bet man įdomu, iš ko tu uždirbi, kas yra ta paslauga, kurią tu parduodi ir kas yra tie žmonės, kurie ją perka?

Aš net negaliu net įvardinti darbe, realiai mano paslauga yra tikriausiai didžiają dalim žmonių atnešimas, tai reiškia, tas personalo rinkimas, surinkimas, atrinkimas, t.y. ir visi tie kūrybiniai ir dokumentiniai dalykai, kurie kartais susieina kartu, kai mes kažką sukuriame, tai mes turim tai kažkaip įamžinti ir pateikti, tai tikriausiai labai daug popierizmo toj mano paslaugoje, ir kažkokių idėjų ir kūrybinių užduočių. Tik jos labai skirtingos, tai negaliu galutinio produkto įvardinti. Bet tai yra ir visokios ten video ir nuotraukų kūrimas, atkūrimai, sutvarkymai, ir mokymų medžiaga, ir lankstinukai. Nu žodžiu, visi dalykai, kurių kartais prireikia, ir ateina ir sako, padarykit tą ar aną. Tai tokios skirtingos paslaugos. Tai aš iš to ir uždirbu. O papildomai kažkokių darbų taipogi imdavausi. Tai kartais kažkokius pavienius darbus įvairiom įmonėm padėdavau padaryti, kas būdavo susiję su tokiu na elektroniniu marketingu, visokiais kontaktavimasi asmenų ir netgi elektroninių laiškų rašymu, va tokių paprastų, bet tai irgi tikriausiai būtų ta tiesioginė rinkdara ir tas *eye to eye*, akis į akį, bendravimas, ir reklama ir kažkokio brando platinimas. Dabar mažiau, bet iš darbo yra kitų dalykų.

Prisiminiau, kai paminėjai rinkodarą, kad tave sudomino tas dalykas studijų metais, kaip supratau. Kodėl tada nestojai tiesiogiai tenai?

Tuo metu, kai žiūrėjau, nelabai ir buvo tiesiogiai tokios programos. Šiek tiek buvo per aplinkui, bet vėlgi labai panašios į tą kūrybinę komunikaciją. Šiek tiek iš kitos pusės gal, ten labiau su informacija darbas gal būtų buvęs, tai man labiau ta kūryba visgi patiko. Ir kitas dalykas, pradžiai aš ir ne visai įsivaizdavau, ar man čia tikrai ta sritis, studijų metais pamačiau, ir pagalvojau, kad pabaigsiu tas studijas ir tada jeigu norėsiu, stosisiu jau toliau kažką. Tai dabar yra ir Vilniuj tas rinkodaros ir tarptautinės komunikacijos magistras, tai galbūt galimai ten stosisiu, tai žiūrėsim, arba pasirinksiu kursus kažkokius, apie atomic garden galvojau. Nežinau, tiesiog kažkur toliau eisiu, nes supratau, kad toj srity, tiek finansiškai, tiek man patraukliausia bus atlikinėti kažkokius darbus. Tai taip.

Paskutinis klausimas tada. Kalbėjom apie tavo visą kelionę, kaip studijos sekėsi ir praktikas atlikai, pradėjai dirbti. Tai klausimas apibendrinantis, kaip tu galvoji, net ne tavo situacijoj, bet apskritai, kaip yra tampama kūrybininku?

Na, su tuo posakiu, kad gimstama tikriausiai nesutikčiau. Bet gimstama su kažkokiu polinkiu, aš manau, ir iš šeimos ateina daug dalykų, kaip ir apskritai apie žmogų kalbant, iš auklėjimo ir

panašiai. Bet man atrodo yra dvi dalys žmonių, gal ne dvi, bet jeigu į dvi didžiąsias, tai kūrybininkų būtų viena pusė, kurie patys bando eiti, lįsti, domėtis, žiūrėti, skirtingas sritis bandyti, kažkokį savo produktą reklamuoti, parduoti, o kita dalis yra ta, kur žmonės galbūt turi be galo be galo daug to įgimto ar išauklėto potencialo, bet jie mažiau investuoja, mažiau rodo tą savo sugebėjimą ir man atrodo, kad abejais atvejais tu turi turėti kažką jau iš ankstesnių dienų, tiesiog turėti įsivaizdavimą, net nežinau, bet tiesiog... na mano atveju tai tas kažkoks jausmas, kad tu nori visą laiką domėtis, tau įdomu, kažkur eini judi, kruti, tai tada supranti, kad tai tikriausiai ir yra ta kūryba. Man atrodo, kad įdėjus pastangų, ar kažkuo tapus, ar savo produktą labai išplėtojus ir pardavus, ar patapusį pripažintu.. Tada galbūt gali skaitytis, kad tu jau tapai kūrybininku. Tikriausiai taip galima sakyti. Bet galutinai tas kūrybininkas vis tiek tikriausiai yra iš jausmo, prie ko linksta kojos labiau, prie to ir eini.

O kaip galvoji, kas turi vertinti, pripažinti tuos žmones?

Tikriausiai pagrindas man būtų visuomenė. Galbūt nebūtinai tik tos srities profesionalai, bet bendrai bendrai, visų reakcija. Čia tas pats kaip paskelbi kažkokią reklamą ir mes matom, kad jinai sulaukia be galo daug komentarų, vienokių ar kitokių. Bet gal palankesnių ir teigiamų, ir va, tu matai, kad jiems pasisekė, tam žmogui, ar tai įmonei, tam brandui, yra pasisekimas toj vietoj su ta reklama ir tu supranti, kad rezultatas yra teigiamas. Ir čia toks pavyzdys apie žmogų, tai aplinka. Man išvis sunku pasakyt, kad aš esu kūrybininkė, tikriausiai, bet tu klausei, kaip kai manęs kažko paprašydavo. Aš supratau, kad aplinka labai. Nes jeigu į tave kreipiasi tų dalykų, su tavim diskutuoja, tavo nuomonės paiso, tai tu supranti, kad kažkodėl tu ir tavo ta nuomonė gali būti svarbi. Nebūtinai yra, bet gali būti, kad jinai išėjusi į visuomenę. Gal ir tas toksai pripažinimas būtų gal ne visai vertinamas skaičiais, bet visuomene ir aplinka.

Paminėjai tuos profesionalus, kad gal nebūtinai jie svarbūs, bet? Ar iš tiesų jie svarbūs?

Aš turėjau omeny, kad ne tik jie, bet tik jie, tiek visi kiti įvairių sričių ekspertai, ar tiesiog visi žmonės, dirbantys n skirtingų darbų. Tiesiog, kad bendra visuma. Tai reiškiasi, iš tos visumos kūrybininkų gal 20, gal 10 procentų bus, bet bus kitų sričių specialistų, kurie vertins pagal jausmą, o ne pagal kriterijus, kaip turi būti atlikta ta reklama. Turėjau omeny, kad visi įvertina, bet visuma svarbu. Gal kūrybininkui kartais ir maloniau gauti tą neprofesionalų vertinimą, bet kai gauni profesionalų ir supranti klaidas, tai gal prasmingiau yra žymiai profesine prasme. Tiesiog, kad liktų tas siekis, tas tobulėjimas, kaip kalbjom, nes kiti gal nelabai ir galės padėti kažkuo.

Trukmė: 41:16

Aš nusprendžiau, atsimenu, aš norėjau stoti arba į žurnalistiką, arba norėjau į kokią komunikaciją. Tada atsimenu, man labiausiai patiko Kaune, viešoji komunikacija. kažkaip ten pagal programą pasiskaičius įdomiausia buvo, bet čia susimetė tokie argumentai, kad nenorėjau į Kauną.

O iš kur tu?

Aš iš Kuršėnų. Ir tada Vilniuj. Ir atsimenu buvo arba KTU arba VU, ir atsimenu aš tą vasarą dirbau Nidoj ir VU buvo tas stojamasis. Ir tada kažkaip man ten.

Čia į žurnalistiką?

Ne, į kūrybos komunikaciją. Ir galvoju, ar aš nusprendžiau, kad neapsimoka man važiuot ten, ar aš pramazinau datą, kažkas ten tokio, nežinau. Bet tada atsimenu rašiau aš VGTU tas kūrybines industrijas ir įstojau. Ai ir dar atsimenu buvo, kad iš aplinkos sakė visi, kad abu čia nesąmonė, bet sakė gal žurnalistika, kad sunkiau darbą susirasiu. Tai va čia toks man buvo patarimas ir taip ir gavos, kad įstojau, gerai, ten kur norėjau ir įstojau.

O kaip tu radai apskritai šitas studijas?

Aš tokia pareiginga pilietė, atsimenu, tikrai ne paskutinę minutę ir mėnesį. Tai nieko, tiesiog google'inau ir skaičiau visas tas programas. Bet tikrai nebuvo paskutinės minutės čia reikalai, tikrai. Taip ganėtinai anksti buvau nutarus.

Tai 12 klasėj?

Jo jo jo, kažkaip tą sritį jau žinojau, tiktai tiksliau dar rinkausi. Skaičiau programas ir va taip.

O koks buvo tavo pačios mokyklos vaidmuo tavo pasirinkimui? Atėjimui į kūrybines industrijas?

Geras klausimas, tuoj pagalvosiu. Tai visų pirma turbūt pagal dalykus, kas patinka mokykloje nulėmė, ką norėtum toliau. Tai aš man atrodo tas kūrybines industrijas gal jau 11 klasėj buvau radus. Nes aš atsimenu mum ten matematikos mokytoja vis sakydavo, kad pamatysit, jum visiem reikės matkės egzo ir aš sakiau, kad man tai tikrai nereikės to matkės egzo. Ir man visad sakė, kad dar ateisi, prašysi, kad leisčiau tau tą egzą laikyt. Ir niekas nepasikeitė. Tai jo, turbūt pagal tuos mėgstamus dalykus. Ir gal pagal kažkokias tas užklauses veiklas. Dailės mokyklą lankiau, irgi čia atrodo biškį kūryba, biškį ten paskaitai, kad ir tų perspektyvų yra, nu ir gal nepražūsiu, ne tik aš ten piešiu, kursiu, tai taip ir susidėliojo.

O renginiuose kokiuose nors dalyvaudavai?

Ai jo, prisiminiau. Aš prisimenu, kad tuo metu aš norėjau vest renginius. Ir todėl ir buvo atsimenu ta žurnalistika, ta komunikacija. Tada jo, prisiminiau, mano svajonė buvo būt radijo laidų vedėja arba renginių vedėja. Ir tada jo, atsimenu, man išsivaikščiojo visi šitie dalykai. Pamenu, ten renginukus praveddavau kokius.

Tada truputį pereikim prie to tokio, nežinau, kaip bendruomenės kūrybininkų. Tai papasakok kaip tie kūrybininkai grupuojasi tarpusavyje, ar būdingas kažkoks susiskirstymas tarp kartų ar kažkaip taip?

Tarp kartų, tai turi omeny, amžiaus kartų?

Amžiaus arba nežinau, as ten pas jus yra. Dėstytojai, kurie pas jus n metų, nes VGTU pirmas paleido kūrybines industrijas 2008 metais. Tai kaip ir jauna ta bendruomenė atrodo turėtų būt, bet.

Tai man atrodo, kad aplamai ten toj kūrybininkų bendruomenėj, nežinau, tiek dėstytojus apėmus, tiek studentus labai greitai ir anksti pasijunta tos sritys, kad vienas ten labiau kūrybines industrijas iš kultūros pusės analizuoja ir domisi, kitas galbūt iš meno pusės, kitas galbūt visiškai verslo pusės. Tai čia iš dėstytojų tas jautės, nes man atrodo, kad kiekvienas dėstytojas turėjo skirtingą visiškai požiūrį į tas studijas ir kuriuos dalykus labiau pabrėždavo. O apie studentus, tai irgi, man atrodo, kad yra labai anksti pasiskirstę, kas ten norės labiau eit į kiną, kas į grafinį dizainą.

Tai čia toks pagal sritis susiskirstymas gaunasi truputį.

Taip, tai aš sritis labiausiai išskirčiau, galvoju, kas dar. Nu ir gal dar jeigu apie kartas tai jeigu dėstytojai senesni, tai jie tų dabartinių dalykų ne taip žino.

O kas tie dabartiniai dalykai?

Nu tai tarkim apie kokius influencerius. Tai aš baiginėjau dar irgi, atsimenu, ten buvo, kas rašė, bet irgi dar buvo toks labai naujas dalykas, tai aš įsivaizduoju, kad tikrai turėjai pasirinkti specifinį tą dėstytoją, su kuriuo panagrinėti tą temą, nes kiti ten labiau tokias teorinius, senesniu dalykus, apie popkultūras analizuodavo ir panašiai. Tai va, dar palauk galvoju. Nu tokie pagrindiniai.

Tai pagal sritis ir vis tiek pagal kartas toksai. O tai santykiai tarp jaunųjų kūrybininkų, jūs atėjot, dar prieš jus kažkokie studentai, kurie irgi skaitosi tokie kaip ir naujieji kūrybininkai, ir koks tas santykis su senaisiais kūrybininkais, jeigu galima taip pasakyt?

Tai, šiaip dar čia tokį tarpą, kad kai prasidėjo VGTU kūrybinės industrijos, tai jos buvo tokios kitokios negu yra dabar. Nes ten buvo ir IT daug dalykų, o iki dabar ten gerokai pakito. Ir klausimas buvo apie santykį? Tai čia tą santykį, kaip studentų su dėstytojais? Tai aš manau, kad tas santykis tikrai glaudus, dalijimosi, bendravimo. Bendravom, keitimės informacija,

nuomonių išsiskyrimų, nesutarimų nelabai buvo, kažkaip nelabai pajaučiau kažkokio. Geras santykis, tikrai geras.

O kas dar galėtų būti kaip senosios kūrybos tie atstovai?

Tai turbūt patys tie sociologai. Man įsiminė visas tas kultūras kai nagrinėjom, popkultūras.

Nebuvo tokio dalykų kaip medijų sociologija?

Apie medijas... Medijų įvadas ar kažkas tokio gal. Bet tikrai tikrai su medijom buvo. Tai jo, man atrodo, visi tie iš senų laikų likę sociologai ir visi tie, nežinau kelintais metais, bet seniai seniai, tikrai tą raidą ir analizavo. Tai man atrodo, kad pati pradžia tai tikrai tikrai labai sena.

O svarbus tas santykis yra jaunesniosios kartos, jūsų, ir vyresniosios kartos kūrybininkų?

Tai manau, labai svarbus, ir labai faina, kad galim dalintis mes ta informacija. Ir kaip jie suvokia vienus dalykus, kaip mes suvokiam kitus dalykus ir tikrai fainai yra ir ta pati komunikacija, požiūris, koks suvokimas anksčiau buvo ir koks suvokimas dabar. Tai aš tai tikrai kaip didelį plusą įvardinčiau ir tikrai, kad smagu matyti tą skirtumą.

O koks yra senosios kartos kūrybininkų vaidmuo jaunųjų kūrybininkų pripažinimui ir įsitvirtinimui kūrybinių industrijų bendruomenėje?

Tai man atrodo svarbu, kad tas kūrybininkas visgi žinotų tą priešistorę kūrybinių industrijų, kad ateitų jau apsiskaitęs ir ne nuo nulio. Man atrodo, kad tada jisai tos senosios kartos būtent kūrybininkų būtų geriau priimamas, nes jaustų, kad žmogus žino ir nėra žalias. Tada sakyčiau, koks iniciatyvumas, nes senesnei kartai gal iniciatyvumas ir žingeidumas, kad tas jaunesni kūrybininkas įneštų naujų idėjų, naujų vėjų. Kad domėtus labai sritim, kad siūlytų kažkokių tai naujų dalykų, naujas tendencijas išbandyt.

O koks yra santykis tarp jūsų jaunosios kartos kūrybininkų?

Žinok, sakyčiau, kad santykis irgi labai geras šiaip. Visos grupės visi kūrybininkai labai mes ten bendravom, informacija keitėmės, čia bent jau iš mano patirties, medžiaga turima keitėmės, idėjomis keitėmės.

Žiūrėk, pagavau tokį žodį tavo sakiny „buvo“. Buvo santykis. O koks dabar?

O dabar santykių realiai nebėra.

Jo? Kodėl?

Tas santykis buvo, kol visi nepasukom turbūt skirtingais keliais. O paskui keliai išsiskyrė, kas nuėjo į vieną kryptį, kas nuėjo į kitą kryptį, ir santykis baigės. O tų kažkokių santykių dar yra išlikę, tai tas santykis yra geras, bet turbūt tą sąlygoja ir išlaiko ta bendra sritis.

O kuo svarbus yra tas bendravimas su kūrybininkais jaunais?

Tai turbūt bendram tobulėjimui, kad keičiantis idėjom tu kažkam pasakai savo, tau pasako savo, automatiškai platesnis ratas, platesnis požiūris ir žinios. Tada lengviau dirbant komandoj su kitais kūrybininkais. Galbūt vienas neįžvelgia, galbūt vienas geriau analizuoja, trečiam labiau įdomiau muzika, ketvirtam teatras, kitas geriau rašo tekstus ir panašiai. Tai įdomus tas rolių pasidalijimas ir bendrų tikslų pasiekimas.

Geras, nes tikrai atrodo esat visi tokie skirtingi.

Tas labai jautės, kad mes atėjom ir bendrai tas tipažas žmonių gal ir panašus, bet šiaip tai visi labai skirtingi ir į labai skirtingas puses nukrypom. Ir tikrai kai jau studijavom labai pasijautė, kam įdomiau tas, kam įdomiau tas.

O kokias tu įvardintum kūrybininkų veiklos kryptis?

Įvardinčiau, turbūt yra, iš veiklos sričių kino industrija, reklama, tada gal grafinį dizainą, fotografiją, šitų sritis būtų tokia bendrai meninė labiau, tada marketingas, kas dar galvoju, tai šitos pagrindinės.

Man įdomu, kaip kiekviena iš tų sričių, kurias tu išvardinai, realizuojasi? Žmonės nueina į kažkokią kryptį ir ką jie ten daro? Kuo skiriasi žmogus pavyzdžiui pabaigęs kolegiją ir kūrybines industrijas? Kokį grafinį dizainą?

Tai man ypatingai gal galėtų grafinį dizainą baigęs, su grafiniu dizainu dirbantis žmogus, baigęs kūrybines industrijas, gal pas jį apskritai platesnis spektras tų visų sričių, tai man atrodo,

gal jam lengviau būtų ten koki savo mini versliuką įkurti, labiau pafreelancinti, ir automatiškai jisai žinotų ir komunikacijos, ir reklamos žinias, gal jo ten techninės žinios kokio photoshop' o būtų prastesnės, bet man atrodo, kad gal ta verslumo pusė atsiskleistų. O akademijoje pabaigęs grafinį dizainą jau būtų labiau geriau žinotų jau konkrečiai kaip specialistas.

Tada klausimas yra koks yra tų aukštųjų mokyklų vaidmuo būtent kūrybininkams?

Man atrodo, čia ir pats didžiausias minusas, ir pats didžiausias plusas yra, kad kūrybinės industrijos yra labai plati sritis, tai automatiškai iš vienos pusės tu esi pasimetęs ir tu nežinai, ar tu nori to, ar tau įdomu tas ar tas, bet iš kitos pusės, susipažįsti kaip tik su labai daug sričių ir dar besimokant pereini per skirtingas, galvoji noriu čia, ar noriu čia, tas įdomu, tas įdomu. Tai tas plusas ir yra, kad tu labai platų vaizdą susidari. Nuo kino industrijos, kur tu prodiuseriu galėtum dirbti, iki reklamos agentūroj tekstus rašyti, ar būti grafikos dizaineriu. Ir dar įdomus kitas, kad bent jau mums dažnai akcentuodavo, ir tą verslo pusę, kad kaip tas savo idėjas parduoti, kaip tau tiesiog pasidaryti pinigų iš tos savo kūrybos.

Tai tokia, kaip pasakyt, kaip bendrų žinių suteikimo institucija. Ar tą išgirdau?

Nu taip taip.

O būtent aukštoji mokykla, ar yra skirtumas, kurioj mokeisi, kaip kūrybininkas?

Aš manau, kad skirtumo didelio nėra. Aš tai džiaugiuosi, ką baigiau, nieko nekeisčiau, man tiko patiko, nu tikrai. O iš aplinkos gal pačio universiteto įvaizdis, kai nesiderina su studijų programa. Nes VGTU tech ir mechatronikos, aplinkos inžinerija. Tai kai pasakai, kad ten kūrybinės industrijos, tai daugeliui šiek tiek nesąmonė atrodo. VU pasakytum, tai daug ten tokių specialybių, nieko nenustebinsi. Tai iš mano pusės man viskas gerai, o iš aplinkos, kad kartais gal nesiderina specialybė su pačiu universiteto įvaizdžiu.

O tu sakei žiūrėjau VDU visai patiko, VU, ir galiausiai VGTU pasirinkai. Ar pastebėjai kažkokį esminį skirtumą?

Matai, nežinau, bet nu jo, gal kažkiek universitetų tas įvaizdis vis tiek. VU vienaip kūrybinėm industrijos, o VGTU gal labiau kitiem dalykam, kaip sakiau, bet man tai gerai viskas. Ai, nors dar aš atsimenu, kai skaičiau programas, labiausiai man patiko VDU, antroj vietoj VGTU, ir man atrodo, kad VU yra VU daugiau toks tik, kad būtų geras įvaizdis.

Tai kai sakai VU yra VU tai ką turi omeny?

Seniausias geriausias Lietuvos universitetas. Nu toks turbūt.

Dabar truputį apie lėšas kultūrai. Koks tavo požiūris apie kultūrai skiriamas lėšas kultūros ministerijos? Ar kūrybininkui yra svarbus tas finansavimas jo veiklai?

Tai aš įsivaizduoju, kad tas finansavimas labai svarbus ir jeigu tu nori kažką kurti, daryti, investuoti ar panašiai, tai jaunam žmogui turbūt sudėtinga ir dažnai tai stabdo. Tai tokie va lėšų skyrimai tai man atrodo, kad tikrai žmones labai motyvuoja daugiau kurt, nebijot kurt ir drąsina tik. Nu ir žinai dar, kai tai ganėtina nauja sritis, tai nėra istorija, kad tu ten nueisi, po pilį vaikščiosi ir jau viskas, nes viskas, pilis jau pastatyta. O čia viskas nauja, tos kūrybinės industrijos yra nauji dalykai. O kad atsirastų tų naujų dalykų ir jie vis toliau vyktų ir plėstų, tai reikia.

Kaip manai, užtenka to, kas skiriama?

Manau, kad galėtų būt daugiau.

O kiek apskritai būnant kūrybininkui yra svarbi ta finansinė sėkmė?

Nu tai čia irgi nuo žmogaus turbūt priklauso. Gali būt tas kūrybininkas labai idėjos žmogus ir tau didžiausias pripažinimas ir laimėjimas bus tavo kūryba ir idėjos ir kažkokie gal asmeniniai pripažinimai. Ir yra žmonių kurie vienaip ar kitaip tą kūrybą naudoja verslui ir vis tiek pagrindinis fokusas ant pinigų. Ir man atrodo, čia irgi labai dvi skirtingos pusės. Bet didesnei daliai, aš manau, kad visgi piniginis aspektas svarbus. O šiaip mąstai, galvoji idėjas, kad ir į kūrybinę tą pusę labiau, kaip čia ką padaryt ir atkreipt žmonių dėmesį.

Na pakalbėjom apie tas veiklas, kurias jūs veikiat šiek tiek. Tai kaip manai, kas yra tas tikras kūrybininkas?

Aš manau, kad tikras kūrybininkas, tai žmogus, sugebantis apjungti daug skirtingų sričių, kurias jau kaip ir minėjau, kiną, muziką, meną, reklamą, marketingą ir viską tai apjungiantis kartu su verslu, tokį, nežinau, produktą bendrą sukuriantis ir kas čia dar. Ir tada jis šiaip dar kaip žmogų įsivaizduoju tokį koja kojoni su naujausiom tendencijom, technologijom žengiantį, tobulėjantį, priimančią visas naujausias tendencijas, inovacijas ir panašiai.

O ką reikia daryti, kad tu toks būtum? Ne tik kad būtum, bet kad būtum vadinamas būtent kūrybininku?

Reikia būti juo. Idėjos, iniciatyvos, domėjimasis, užsienio šalių praktika, kas dar...

O užsienio šalių praktika, tai ką tu turi omeny?

Turiu omeny, kad bendrai, tiek kūrybinės industrijos, ten užsieny jos gerokai seniau pradėtos, išsisknijusios ir vis tiek didžioji dalis ir literatūros ir visko yra anglų kalba, tai tos praktikos turbūt ir reikėtų semtis iš kitų šalių praktikos.

O kas tas užsienis? Kokios užsienio šalys iš tavo studijų, kiek susidūrei?

Tai tikrai Amerika, Olandija, tikrai Australija, Skandinavija, va šitos man labiausiai kažkaip įsiminė.

O gal atsimeni, ką jie tokio darė gero, kad juos reikia sekti?

Iš Skandinavijos tai prisimenu tikrai architektūros pavyzdžių, tokie keisti pastatai, vidury laukų, nežinau, daro ten renginius, ir atsimenu, man visiškai tie pastatai utopiniai, vidury niekur ir ten gal kažkokius kaip meno inkubatorius juose daro, kažką tokio, tai vat šitas labai įsiminęs.. Hm, nu kitų žinok, nepasakysiu.

Ir sakei, kad kūrybininką padaro jo idėjos iniciatyvos. O kas pasako, kad kažkoks kūrybininkas, jo idėjos yra geros arba blogos?

Čia irgi geras klausimas. Tai kas pasako, tai turbūt visuomenė, jeigu žmonėms įdomu, jeigu žmonės dalyvauja, domisi, žiūri ir vertina teigiamai, tai geras. Jeigu nepritraukia dėmesio, žmonėms tiesiog neįdomu, tada kaip bebūtų gaila, turbūt nelabai. Tas ir yra turbūt, kad tas tikslas būtų atkreipti žmonių dėmesį ir sudominti.

O kiek svarbu tas pripažinimas?

Pačiam kūrybininkui? Tai turbūt kokie 90 procentų.

O kas tie 10 procentų tada?

10 procentų tai tie, ten kur save guodi, kad ten už pastangas, kur padariau, pabandžiau, pasidomėjau. Bet esmė tai, kad pripažinimas.

O kaip pavyzdžiui su kitais kūrybininkais, kurie vertina kito kūrybininko darbą?

Tai čia irgi turbūt prie to pačio pripažinimo prisiskaitytų, kad jeigu kitas kūrybininkas tave įvertina, tai turbūt geriau nei 100 paprastų žmonių.

Tai kaip suprantu, tau kito kūrybininko pripažinimas gaunasi svarbesnis?

Taip taip taip. Vieno kūrybininko kaip 100 paprastų.

O man kūrybininkai atrodo vis tiek tokie gana matomi žmonės, tai kiek svarbus tas tapimas žinomu kūrybininku? Ne tik tarp kūrybininkų, bet apskritai plačiojoje visuomenėje?

Galvoju ,kad irgi labai svarbus, kad gavus tą pripažinimą ateitų ir tas kažkoks žinomumas. Jo ,kad tave žinotų, kad nežinau, kad kviestųsi, tavo idėjų iniciatyvų norėtų daugiau. Kad jeigu tu ten padarei kažkokį ten suorganizavai, pastatai tą patį meno inkubatorių kažkur tai ir tada tavęs paprašytų, kad tu sukurtum ir kitoj šaly, atvažiuotum , organizuotum renginius ir tave kviestųsi.

Mano klausimai išseko, visai greitai apsisukom, tai gal nori kažką dar pridėti, ko jautiesi nepasakius?

Man atrodo taip bendrai, kad tie kūrybininkai gali būti labai skirtingi žmonės ir gal kai sritis yra plati, tai ir tie žmonės labai įvairiapusiai. Vieniemi vieni dalykai svarbesni, kitiem kiti gal. Tarkim paėmus kokį fiziką gal tenai ryškesnis toks portretai, o dabar čia toks įvairiapusis labai, bent jau aš taip įsivaizduoju. Kad jis gali būti biškį toks ir biškį kitoks, nuo situacijos priklauso.

O tas ir yra lavinama toj aukštojoj mokykloj? Ar tas kūrybiškumas yra lavinamas apskritai?

Tikrai, bent jau mano studijų metu, buvo lavinamas, tikrai buvo momentų, kada jau užkniso galvot idėjas. Idėjas ir idėjas, tai atrodo reiktų ten rašyti tą patį per tą patį ir man būtų žymiai geriau. Ir ten sugalvoti tokio ir tokio renginio idėjas. Taip, tai galėtų, kokie tie renginiai galėtų būti. Tai apie tą kūrybiškumą tai tikrai, bent jau mano studijų metu, tai tikrai skatino ir galvot ir kūrybiškumas yra toks dalykas, kad ne visada prigalvosi ir apsunkina tikrai. Tai sakyčiau, kad tikrai lavinama. Turėjom tokį kūrybiškumo pagrindai, ar kažką tokio, kur tik idėjas generuoja ir galvoji.

Dar nepaklausiau vieno dalyko. O yra kažkokie kūrybininkų sambūriai? Susibūrimai kažkokie vyksta jūsų kaip bendruomenės?

Mhm, nežinau, o kas skaitytūsi tas sambūris. Iš mano patirties tai nelabai buvo. VGTU kūrybinė ta grupė yra, nėra ten mirus visai, ieško ten darbo pasiūlymų, praktikos pasiūlymų, iš tos pusės tai vis dar vyksta tas bendravimas, nėra visiškai pamirštas.

O kaip su renginiais?

Su renginiai irgi būna, kas organizuoja, va dabar kaip tik matau Užupio meno inkubatorius, bet čia gal iš seniau, kažko ieško.

O iš seniau tai neatsimeni, ane, kad būtų kažkoks toksai būtent kūrybininkų?

Kad fiziniai tokie susibūrimai, susirinkimai, bent jau aš tai neatsimenu. Nu nebent studentų atstovybės, bet čia studentų, o ne. Ne, nebent būdavo kokie dideli projektai, tai tada. Bet tada gaunasi ne savo noru, o dėl o, kad reikia.

Tai čia jau su studijom susiję?

Aha, mes turėjom vieną pusmetį, ten buvo pusės metų projektas, bet ten buvo makaronų tiltai, šitas geras renginys buvo. Žodžiu, tu turi iš kilogramo makaronų ir šiek tiek klijų padaryti kuo stipresnį tiltą. Ir tada darom tuos spaudimus ir kiek atlaiko. Tai žinok, ar apie 300 kg tiek to spaudimo atlaiko. Nu bet ten ir dalyvaudavo inžinieriai.

O organizatoriai jūs?

Mhm, ten metai iš metų keisdavos. Vienais metais vieni kūrybinių industrijų, kitais kiti. Tai va čia gal tokia visai tradicija kūrybininkų.

Ir kaip jis sekė? Kodėl jis apskritai susikūrė gal atsimeni?

Tai man atrodo, kad jis susikūrė, esmė jo, tai susikūrė jau čia inžinerijos studentų pagrindu. Bet kadangi kūrybininkam geriau sekasi organizuot, planuot, šituos dalykus daryt, tai taip ir gavos, kad prisijungdavo kūrybininkai. Ir ten visai gražiai viskas išeidavo. Tai čia mes studentai.

O kuo tu dabar manai, kad buvo svarbus įsitraukimas į tokį tarkim renginį?

Tai buo ypatingai svarbus, turbūt pamatėm, kaip didesni renginiai vyksta iš praktinės pusės, ir kas ypatingai pasireiškė, tai mūsų kaip skirtingų kūrybininkų sritys, kas kam įdomu. Tas pasiskirstymas, kas montuos video, kas rašys tekstus, kas ten vidinę komunikaciją ir kas ten dar kažką. Tai čia per pirmą pusvalandį pasireiškė ir tas buvo labai faina, kad visi žinojo, kas kam patinka, kas ką domina.

Tai toks savęs kaip įsimetimas į naują dalyką ir savęs realizavimas?

Taip. Sakau, labai greitai pasireiškė, kad kiekvienas turi tą savo kažkokią sritį. Kad aš to tai jau tikrai nedarysiu, o šitą labai norėčiau. Tai va.

Trukmė: 51:58

Studijavau socialinių mokslų kolegijoje 3 metus, iki ten turėjau labai daug praktikos. Dirbau vienoj įmonėj, kuri dirba su influenceriais, man tas kelias nelabai patiko, nu, nes ten aš nematau labai didelės perspektyvos augti, kiekvieną dieną toks monotoniškas darbas, tu dirbi su

produktais, jų aprašymu ir nieko ten įspūdingo, padarai kelis renginius ir viskas. Aš mėgstu tokį arba, kuris yra labai dinamiškas, kūrybos gali daug pridėti, projektus savo. Antra mano praktika buvo pavasarij, ir su komunikacija būtent. Tai iš tos perspektyvos tai aš labai daug išmokau, aišku, iki galo to nepadarem tokio realaus renginio, tai labai buvo gaila, nes uždare dėl karantino, bet labai bendravau su įmonem, rašiau naujienlaiškius, visokia šitokia perspektyva komunikacinė. O vėliau ką, buvo tokių darbelių, kurie šiek tiek glumino, nebuvo pagal specialybę. Tai akropoly padirbt, dar tenais ką, nu augi ir plėtiesi. Vėliau pradėjau vasarą atlikti versloj Lietuvoj praktiką savanorišką su studijom, tai ta praktika mane iš užgrūdino iš tikro. Mes iki šios dienos galima sakyti, kad padedam jiems su visokiais projektais, su internete karantino nėra, jeigu esi girdėjus apie tai ten labai daug mano darbo įdėta. Važiuodavom su fotografiniu projektu dėl įmonės, žinai, ir darydavom reklamą jiems. Nu ir galiausiai aš ieškojau savęs po tos praktikos paskutinės, dar radau tokį mini darbelį, kuris su tuo susijęs, atlikau praktiką dar vieną, nu ten ne praktika, o kaip savanoriškas toks darbas Baltosiose pirštinėse, ir galiausiai ieškojau darbo pagal specialybę. Nu tai su darbo pokalbiai nelabai sekėsi, nes paimdavo tai, kas turi realios patirties. Na ir radau delfi skelbimą, jie nepostina tuose visuose kaip paprastai, jie postina pas save. Nu ir žiūriu, socialinių tinklų redaktorė, ką aš prarasiu, jei pabandysiu. Nu tai pabandžiau, davė užduotis, pamatė, kad yra perspektyva, kad kažką veikusi, tai dabar atsiradau čia, kur esu.

O kaip tu pati dabar jautiesi šitam darbe?

Nu dabar tai aš jaučiuosi visiškai savose vėžiose, nes aš anksčiau kaip ir užsiėmiau tuo influencinimu, o dabar aš visiškai to nematau savęs, nes man geriau labiau už kadro dirbti. Tai darbas tikrai man. Man patinka facebook'as, instagram'as, linkedin'as, jų komunikacija, kurti, daryti antraštes ir panašiai, tai tikrai jaučiuosi gerai ten, kur dabar esu.

Gera girdėt. O kaip tu nusprendei apskritai studijuot kūrybines industrijas?

Čia buvo mano planas B. Aš turėjau planą A studijuoti lietuvių filologiją ir reklamą, irgi tai buvo labai panašu. Bet aš iš savęs esu labai kūrybiškas žmogus, man patinka tokie dalykai, kaip ten renginių organizavimai, visokiausi kūrybiniai tekstai, esu išleidus savo netgi knygučių liniją, fotografuoju. Tai va, aš labai daug kuriu ir darau, tai man tas patinka. Bet tas neįsigyvendino, lietuvių filologija ir reklama, nes neišlaikiau matematikos, o be matematikos universitete sudėtingiau. Tai čia buvo mano planas B, įstojau, daug iš tikrųjų išmokau, pamačiau kitaip nei įsivaizdavau, bet svarbiausia, kad tu gali vis tiek kurti, daryti, tai būtent tą akcentavo, kad jie labiau iš praktinės pusės studijos. Tai labai buvo įdomu pažiūrėti, pamatyti jas ir tikrai nesigailiu, kad studijavau.

O kaip tu radai būtent šitas studijas?

Tai tiesiog ieškojau, žiūrėjau per visus tinklalapius, žinai, kaip būna, kai ieškai tiesiog.

O dalyvavai kokiam renginy, studijų mugėj, ne?

Studijų mugėj dalyvavau, bet tada aš dar visai kitais dalykais domėjausi, galvojau gal į kalbas stoti. Dvyliktoj klasėj yra tas, čia vienur pasuksi, čia kitur pasuksi, nėra dar to apibrėžtumo. Tai tik ant pačio galo apsisprendžiau tvirtai, kur norėčiau, tai taip gavosi.

O minėjai 12 klasę, tai koks buvo pačios mokyklos vaidmuo tavo atėjimui į kūrybines industrijas?

Buvo labai stiprus vaidmuo, nes mokykloje, tarkim gimnazijoje, aš labai daug organizuodavau renginių, nu ir tie renginiai buvo iki tokio lygio, tarkim darėm šimtadienį, tai šimtadienis pas mus yra vienas stipriausių padarytų per visą istoriją, tai biudžetas buvo 5000 eur, tai dvyliktokam čia yra kosminiai pinigai. Tai mes labai daug dirbom ir tiesiog man patikdavo kažką pagalvoti, kažką daryti, kurti. Tai renginiai mokyklos man tikrai padėjo suaugt, subręst kaip asmenybei, sukurt kažką tokio kur dabar einu ir darau.

O kokie dar tie renginiai būdavo.

Nu šiaip, matai, aš būdavo organizuodavau, kur būdavo devintokų patys pirmi prisistatymai, visokios nerūkymo dienos, prevenciniai dalykai, kalėdiniai, velykiniai dalykai, Valentino

dienos. Nu tie žinai aspektiniai dalykai. Dar būdavo, kur atvažiuoja iš studijų į mokyklas, va mūsų mokykla būdavo pasikviečia studentus, kad papasakotų savo perspektyvas. Tai mes komunikuodavom su jais, ieškodavom jų, ar norėtų atvykti ir panašiai. Tai būdav irgi toks užkadrinis darbas, kuris daug prisidėdavo prie to, kas dabar yra.

Skamba, kaip daug komunikacijos, daug žmonių sukasi aplinkui visą laiką.

Taip taip. Judėjimo daug buvo.

O jeigu nusikeltume dabar į dabartinį laiką, kur tu esi, kur esi arba studijose kai buvai, gal papasakotum, kaip jūs kūrybininkai grupuojatės tarpusavyje? Pagal ką?

Net nežinau, kaip čia įvardinus. Iš tikrųjų į studijas pas mus iš pradžių įstojo apie 100 žmonių, tai su visai neįmanoma. Tiesiog pabendraudavai su vienu, su kitais, per tą pusmetį atsirenki savo draugus, su tais lyderiais, su kuriais tu bendrauji, ir taip ir gimdavo tos grupelės. Aišku, darbai būdavo individualūs arba grupėse, tai tose grupėse, aišku, norėdavai bendrauti su savo draugais. Ir visiškai nesigailiu, nes kolegos jau dabartiniai yra ir kai kurie mano draugai ir mes tikrai puikiai sutariam. Tikrai yra žmonių iki 20, su kuriais aš palaikau ryšį.

Paminėjai, kad susidraugaudavai su tai, kurie lyderiai.

Ne tai, kad lyderiai, bet tose grupelėse, matai, čia tokia specialybė, kur tu turi būti drąsus. Turi būt drąsus bet kokioje situacijoje. Tu negali pasakyt... Čia vis tiek yra labai stipri konkurencija šitose studijose ir tu jos neišvengsi niekaip. Ten visada bus kažkas, kas iš tavęs reikalaus ir mes visą laiką vieni kitiems buvom lyderiai iš tikrųjų. Mes labai daug į tą įdėjom. Vieni buvo drąsesni, kiti gal kuklesni šiek tiek, bet tas kuklumas vis tiek išaugo, jie neturėjo, kur dingti. Čia tokia specialybė, kad tu kažkur kamputy nepasislėpsi. Tu turi įrodyti savo nuomonę, reikštis daug ir panašiai.

O ar buvo kažkoks skirstymasis pagal veiklas?

Gal nebuvo, ne, nepasakyčiau, kad.

O kaip bendravimas su senosios kartos kūrybininkais?

Mes iš tikrųjų su tais, kurie buvo prieš mus, nelabai bendraudavom. Nu kažkaip savo studijų, tai savo. Nebent vykdavo kolegijoje kažkoks renginys, kur reikėdavo jaunosios kartos pagalbos kažkokios paprašyti. Mes labiau bendravom su tais, kur studijavo skaitmeninę komunikaciją iš mūsų metų. Nes su jais buvo netgi kai kurios paskaitos sujungtos, tai va su jais labiau komunikuodavom. Bet irgi tik tam tikrais dalykais.

O su dėstytojais kaip?

Su dėstytojais viskas gerai iš tikrųjų, dabar po mokslų nėra o bendravimo su jais, aišku, normalu, bet studijų laiku tai viskas buvo lyg ir gerai. Nu aišku, visokių tų dėstytojų yra, visokių jų reikia. Kai kurie buvo tikrai kompetentingi, kitiems gal trūko kažkiek žinių, ar tiesiog laukai bio nesueidavo, bet normalu. Vis tiek atsirenki, kuris dėstytojas tau patinka, kuris ne.

O ar svarbus tas santykis su tais vyresniosios kartos kūrybininkais?

Tai aišku, svarbus. Vis tiek jis tavo moko, tau aiškina, kaip viskas vyksta, kaip yra. Nu pas mane matai, po studijų buvo tokia programa labai išplėsta, mes turėjom ir režisūrą, ir renginių organizavimą ir ko tik mes neturėjom. Kiekvienoje programoje kiekvienam dalyke, vis būdavo skirtingi dalykai, ko išmokdavai. Tai jie tokie kaip kelrodė, kelią parodydavo.

Koks yra senosios kartos kūrybininkų vaidmuo jūsų, jaunosios kartos kūrybininkų, pripažinimui ir tam įsitvirtinimui į kūrybinių industrijų bendruomenę?

Tai tas pripažinimas nu tiesiog tu išmoksi, ramiai gali palyginti save su tuo, ką tu išsineši iš ten. Tu išsineši jų patirtį, jų mokymą, jų suvokimą, bet tu perpranti per savo prizmę tą pamatai, tas žinias ten, kur tau geriausia. Aš, pavyzdžiui, galiu palyginti su savo darbu. Aš tarkim komunikacijoje galiu palyginti su tuo, ką gavau komunikacijos paskaitose, kas su renginių organizavimu, tai ką išmoko renginių organizavime. Tai čia kiekvienas. Bet labai svarbus yra tas įsitvirtinimas.

O tu sakei, kad jūsų apie 100 žmonių įstojo.

Po to liko gal apie 50, kiti atkrito, nes vis tiek pamatė, kad ne jiems, kiti nedrąsūs buvo, kitiems nepatiko.

Okai jau atsirūšiat, apsišlifavot, tai kuo svarbus tapo tas bendravimas su bendraamžiais?

Draugystė, naujos pažintys, tu gali iš koleginės pusės pamatyti, o kai kurie iš tikrųjų tapo mūsų draugais, mes leisdavom kartu laiką ir po studijų, ir kurdami visokiausius dalykus. Tai pavyzdys mes turėjom scenografiją, tai antrą nakties mes dirbom susirinkę ten su visokiais rūšiavimais, darėm dalykus, tai ir vakarėliai būdavo karu, Normalu, vis tiek tu susikuri draugystes, savo matymą. Ir jie veiktavo kažkiek, tarkim, jei tu neateini į paskaitas, ai jie dalin konspektais, savo matymu, jeigu dirbam grupelėmis, tu gali pasidalinti ir savo idėjomis, jie savo, ir vis tiek susikuria tada kažkoks grupinis vaizdas. Pamatai, kurie yra lyderiai, kurie nori tiesiog praslinkt, visokiausių tų grupelių, žmonių yra, ir taip jau yra.

Tai kuo skiriasi jūsų jaunųjų kūrybininkų veiklos kryptys?

Kiekvienas mato iš savo perspektyvos. Jie vis tiek ateina jau su kažkokiu tikslu. Iš mano pavyzdžiui perspektyvos draugų daug kas pasuko į komunikaciją kaip ir aš, o kiti pasuko į kokias sritis, kaip aktorinį arba išvis nedirba pagal specialybę. Tai su tom perspektyvom tu jau gali pasikalbėti su jais, gal kažkas tau išeis iš to į naudą ateityje, nes vis tiek yra gerai išgirsti ir patirti tai.

O sakai susiradot draugų, ar iš to susikūrė kokios nors jūsų bendruomenės pavyzdžiui?

Kad labiau bendruomenė, tai ne, pas mus taip nėra. Nebent sakau, susirašom vieni su kitais, kaip tau, kaip kas. Bet irgi, dabar skirtingi miestai, karantinas, gal tas pašlifavo, gal kitur kitaip bendrauja. Bet pas mus išliko kaip draugystė, kaip bendruomenė tai ne. Mes tiesiog pasiklausiam, kaip tau sekasi, gal kokį projektą kuri, kaip ten kas ir viskas iš tikro.

O gal žinai, kokios Lietuvoj yra iniciatyvos, kurias tu įvardintum kaip būtent kūrybininkų iniciatyvas ar veiklas.

Nežinau, galima imti iš kažkokių realių įmonių. Va šiandien skaičiau straipsnį apie tai kaip Fabula komunikacinė priemonė darė su Mantu Bartuševičium vaizdo klipų seriją aplink Lietuvą, tai įvertino netgi Europoj tarp geriausių projektų. Tai tiek mes kuriam tuos dalykus, ir tu nežinai, kas sukūrė, gal kokia jauna studentė pamėtėjo tokį projektą, kurdama praktiką ar panašiai. Nu visada yra. Tu netgi pasiimdamas praktikantų, va pas mus būna, jie įneša tokių idėjų, juk kiekvienas žmogus yra kūrybiškas kažkiek bent jau minimaliai. Kai kurie ten veržia galvą ant kiek jie turi tų idėjų, kiti gal taip plius minus. Ir tas va produktas, kad ir iš mano perspektyvos aš galiu pasakot, tas knygutės darbo sukurti. Nu ten yr ką veikti, ten tu turi gerą pasidaryti komunikacinį planą, kad tave pamatytų, kad tu viešai tą išskleistum, paskui tas produktas vis tiek turi jis gerai atrodyti, turi būti patrauktus, sukurti dėmesį, tai tikrai, projektai kūrybininkams yra labai svarbūs. Ir aš manau, kad po metų kelių tai tikrai kūrybininkų šitų jaunųjų karta tai ims Lietuvą stipriai.

O apie tą tavo knygutę, gal tu išduotum apskritai, kaip vadinasi visai šitas dalykas?

Užrašyta jūra. Ten viskas buvo susiję su jūra, jos 5, 5 spalvų, jų vidus visų buvo vienodas, bet ten buvo kuriamos mano mintys, piešinėliai, aišku, buvo maketuotojų darbas. Bet idėja mano ir atsakomybė visa krito ant manęs, tai yra mano visiškai produktas.

O anksčiau minėjai Fabulą, tai ka yra Fabula?

Fabula yra pagrindinė, kaip ir svarbiausia Lietuvoj, komunikacijos įmonė, kuri kuria savo projektus.

O kokie yra tie projektai?

Nu įvairiausi, sunku kažką prisimint dabar taip staigiai, tai šitas buvo su Bartuševičium, toliau jie kūrė, man atrodo, su Integrity vieną lygtais projektą. Matai, labai sunku prisiminti, nes kiekvienas tas projektas gali būti.. viskas eina per tas komunikacijas, jos sudaro tuos planus ir panašiai. Tai sunku dabar prisimint kažką taip greitai.

O į juos gali jungtis jaunieji kūrybininkai? Tu minėjai lyg ir, kad ir Fabuloj gali būti ir studentė sukūrus kažkokį projektą.

Taip, per praktiką tiesiog. Jie dažnai ieško praktikantų komunikacijoj ir taip manau prieina vis tiek prie to. Aš irgi ieškojau tų savanoriškų praktikų daugiau, nes aš norėjau išmokyti, pamatyti kaip visa komunikacija vyksta įmonėse įvairiose. Tai labai visur skirtinga, visur skirtingi vadovai. Bet iš visų kažką pasiimi, išsineši.

O kaip tu galvoji, kodėl tokie projektai kuriasi?

Aš galvoju, kad kurčiau pati, bet yra žmonės, kurie pritingi ar kuriems trūksta idėjų, tai tam yra kūrybininkai, paims, padarys. Šiaip kiekvienam produktui, sakykime Coca cola, ją žino visi, bet vis tiek žiūri tas reklamas. Juk čia tą kuria visos komunikacijos pagalbos. Viskas skiriama davbar socialiniai medijai, ir jinai tik augs, dar tikrai nepasiekus savo piko. Televizija jau kažkiek yra išsisėmusi. Bet dabar būtent internetas ir socialinė medija tikrai mes kuo toliau tuo daugiau pamatysim besikuriančių šitų komunikacijos įmonių, ir būtent iš marketingo pusės. Nes komunikacija ir marketingas yra šiek tiek susiję.

O kodėl kūrybininkas kuria?

Geras klausimas. Gal sakyčiau, labiau iš meilės. Iš meilės menui, iš meilės savo darbui. Ir ta kūryba, sunku ją labai apibrėžt, sakyčiau, nes dabar kaip čia tau papasakot. Kūryba yra toks dalykas, kur tu įgyvendini savo idėjas. Ir aš esu toks žmogus, kuri, gal savanaudiška, bet aš vadovaujuos ta taisykla, kad įgyvendink tas idėjas, kurios neduoda tau ramybės, nes kitaip jos ir liks tik idėjos arba jas kas nors kitas panaudos. Tai aš nenoriu, kad mano idėjų kas nors naudotų, tai aš noriu įrodyti per save, sau įrodyti ir tikrai manau, kad daug pasieksiu ne tik aš, bet ir kiti. Turėt noro, motyvacijos ir kurt, daryt.

O kodėl svarbus tas įsitraukimas?

Bent jau aš tai įsitraukus jaučiuosi gerai. Aš negaliu nieko neveikti, jeigu aš nekuriu tokių komunikacinių dalykų, aš fotografuoju. O fotografiją aš irgi matau kaip meną, kur turi turėti savo komunikacinę strategiją, turi rodyti, kokius darbus tu darai, kaip darai. Na visos tos iniciatyvos. Aš esu sukūrusi labai daug projektų iš fotografinės pusės. Tai 101 mažylis surinktas, per vieną dieną sufotografuot, t.y. per dvi valandas, padaryti kas jiems yra Lietuva ir laisvė. Nu ir aš tuo kaifuoju realiai, nes man nerealiai patinka yra kurt, daryt ir ne tik save įjungti į tai, bet galbūt didesnes bendruomenes, kad jos įsitrauktų, maži vaikai, jie pamatys, kaip reikia augti, tobulėti, daryti. Smagu džiaugtis tokiais dalykais, smagu tą daryti ne tik dėl savęs, bet dėl kitų augimo. Nes jeigu nebūtų mūsų, tai mažai kas ai darytų. Gal va aš kokia dalelę paimsiu ir prisidėsiu prie kito žmogaus kūrybos.

Toks kaip autoritetas?

Aš savęs kaip autoriteto nematau, bet jeigu kitas matytų ir įžvelgtų, man tikrai būtų malonu.

Paminėjai mažylius, kad nori, kad jie pamatytų, kaip reikia augti. Tai norėjau paklausti apie aukštąsias mokyklas, koks manai, yra aukštosios mokyklos vaidmuo kūrybininkui, tokiam augančiam jaunam žmogui.

Dabar vis tiek kolegijos, universitetai keičiasi, vadovai keičiasi, jie vis tiek auginasi tą savo naują kartą, naują perspektyvą, naują matymą, tai tikrai yra žinok taip, kad jie užsiaugins juos ir jie bus labiau maksimalistai, nei mes esam ir jie išplėš daugiau, nes dabartiniai vaikai jie, kai paklausai, galvoji kaip gali tarkim 7 metų vaikas taip drąsiai kalbėt, atrodo, mes buvom tikrai mažiau komunikabilūs, o jie tikrai dabar viską. Tai tikrai bus labai stipri karta ir tas vaidmuo aukštųjų jiems padės dar labiau subręsti, augti ir stiprėti. Nes Lietuvoj kol kas niša komunikacijos dar nėra pilnai užpildyta, tai tie, kurie dabar yra abiturientai ir dar jaunesni, tai jie tikrai turėtų dar pildytis.

O koks tau pačiai aukštosios mokyklos vaidmuo tau kaip kūrybininkei?

Man patiko studijuot, aišku, visur yra savų plusų, savų minusų. Minusai tai galbūt man trūko labiau iš jų motyvacijos, Jie labai tave užmotyvuoja pradžioj, o po to atleidžia. Bet aišku aplinka yra jų nereali sukurta visiškai, moderni, tokia, kokia ir norėtum, kad būtų. Iš savo

perspektyvos tikri galiu vertinti kaip pavykusį, tai aš manyčiau, kad man patiko, aš labiau matau teigiamą pusę, nei neigiamą. Visur yra minusų, nuo jų nepabėgsi, gal kažkur dėstytoja nepatiko dalyko, gal kažko per daug buvo, su kiekviena karta jie auga, manau, ir jie pasiūlys daug geresnių dar dalykų.

O kuo tau kaip kūrybininkei svarbus tavo įgytas išsilavinimas?

Ne tiek kiek svarbus man, man gal net nėra labai didelio skirtumo. Bet dabar nedirbsi tu pagal specialybę, į Delfi tavęs nepriims dirbti be išsilavinimo. Tas diplomas reikalingas daug kur, kad tu išsilavintum. Aišku, aš džiaugiuosi, kad aš pamačiau tai, išmokau visą tą kūrybos kelią ir man tai padės toliau gyvenime. Vis tiek toliau aš save komunikuoju, gilinu savo žinias, kursus einu, lyderystės va šiuo metu einu ir va, viskas gerai.

O kokius dar kursus esi lankiusi?

Esu instagramo mokymus perėjus, vis tiek man tai yra reikalinga, paskui dar esu pasidariusi lyderystės ir iš courseros ten yra tokios socialinių medijų kursas, tai ten dar.

O ką tau tai duoda?

Žinias. Kaipjas pritaikyti, realiai pavyzdžiais gal tokia labiau, padeda įgyvendint savo idėjas. Žmogui reikia žinių, tobulinti save, gvildinti tas žinias ir žinios ateina per kūrybą. Visur susijus yra kūryba gyvenime.

O aukštoji mokykla, kurią tu baigėi, būtent SMK, yra kažkoks išskirtinumas?

Sakyčiau, kad tai vienintelė Lietuvoj mokykla, kuri tiek duoda praktikos kūrybininkam. Nes jeigu lygintume su VGTU studentais, tai jie tiek neturi praktikos, kiek mes. Mums būdavo išvykstamosios paskaitos, įvairūs grupiniai dalykai, mes turėdavom kurti vos ne realaus produkto komunikacijos, marketingo strategijas, apskaičiavimus, nu pas mus visko tiek. Mes ėjom aktorinį, režisūrą, iki tokių dalykų, tai tikrai, SMK yra labai gera vieta būtent kūrybos ir pramogų industrijoms, negaliu vertinti kitų, bet pagal savo. Mes tikrai labai daug turėjom praktikos.

Man skamba, kad su tiek veiklų daug labai visokiausių žmonių sutinki.

Taip, vis tiek tau visos pažintys prisideda nuo tokių dalykų, daug pamatai, daug išgyveni, ir per tokias išvykstamąsias ar panašiai tu matai savo kelią tolimesnį.

O ką duoda tos pažintys kūrybininkų pasauly?

Nu man tarkim kiekviena praktika davė kažkokias naudas. Kino pavasaris davė tai, kad aš susipažinau su labai stipria bendruomene, aš galiu pasidalinti savo patirtim su kažkuo kitu. Tarkim kitas jau nuėjo dirbti į televiziją, pažintys iš ten, jam nebus sunku dirbti kitoje veikloje. Man nebus sunku dirbti, jei kada sugalvosiu keisti darbą, žiniasklaidoje ar kažkur kitur. Tave ir tavo CV įrašyta įmonė stipresnė ar mažesnė tau duoda naudą ir tolesnį matymą.

O dabar truputį apie pinigus. Koks tavo požiūris į kultūros ministerijos skiriamas lėšas kultūrai?

Nu siaubingas. Siaubingas, nes tikrai šiuo metu tai yra reikalinga, svarbu ir sunku, kai jie dabar negali dirbti, negali užsidirbti. Ir tarkim renginių organizatoriai aš nežinau, kada jie grįš į normalų darbą, kada tai bus legalu ir normalu daryti, Tai labai skaudu, nes norisi, kad ir mums paprastiems nueiti į teatrą, į koncertą paklausyti, bet nežinia, kada tai bus. Ir tos lėšos tikrai turėtų skatinti tą bendruomenę keisti, kurti daryti. Vis tiek, per kultūrą mes irgi augam.

O kuo svarbus tas finansavimas kūrybininko veiklai? Aį kaip suprantu tu atskiri šitas sritis ir nepriskiri savęs tai, kurią remia kultūros ministerija?

Kūrybininkai nėra labai į tą kultūrą įtraukti. Nes kultūros ministerija jinai labiau įtraukia tokius dalykus kaip teatras, muzika, šitie dalykai, nebent kur yra renginių organizavimasi. Jau kur yra komunikacija, marketingas, kiti dalykai, jie neįeina į tai. O šitie, kur tarkim perėjo į aktorinį mokytis iš mūsų, tai jiems tai yra pridtinė vertė, kad jie gautų tas kultūros paramas, bet su manim tai šiuo metu nėra susiję, tai aš mažai ką galiu vertint.

Tai priklauso kokią tu veiklą pasirenki?

Aha.

O šiaip kūrybininkam kiek svarbi yra ta finansinė sėkmė?

Normalu, kad tau to reikia, pinigų, kad tu išgyventum, ir normalu, kad tu norėtum kurti savo ateitį toliau, karjera, šeima ir taip toliau. Vis tiek tu nori kuo aukštesnio atlyginimo, kad tavo poreikius pateisintų. Nu negyvensi iš 300 ir tai yra normalu. Kuo aukščiau, tuo geriau. Ir tikrai, atlyginimai turėtų dar labiau paaugti.

O kaip savo profesijos atstovei, ar svarbi ta finansinė sėkmė kūrybai pačiai?

Labai svarbi. Vien todėl, kad mes galėtume toliau kurti. Nes aš savo projekto neįgyvendinčiau, fotografinių projektų neįgyvendinčiau be darbų. Nes tu negali dirbt ir neimt pinigų, negali fotografuoti ir neimt pinigų. Visi šitie dalykai tikrai atsižvelgia į pinigus. Nes kuo daugiau uždirbi, tuo ne tik geriau gyvent gali sau leist, bet skirtyt biudžetą tam, kam nori.

Norėčiau grįžti truputį prie aukštosios mokyklos. Kalbėjom, kad diplomai suteikia galimybes. O kaip keičiasi požiūris į žmogų, kuris nėra pabaigęs kūrybinių industrijų?

Jis sunkiau gaus darbą, aš turiu vieną savo pažįstamą, draugą, kuris turėjo su mumis baigti, bet nebaigė ir jam yra sunku dabar, jis bando įsitvirtinti LRT, nes ten baigęs praktiką, bando įsitvirtinti į kitur, bet jeigu tu nesi baigęs, jau iš kart jie mato ir nepriima. Jeigu tu kuri IV tai tau yra šiek tiek lengviau, nes tu esi atsakingas už save, dirbi pagal save. Bet jeigu tu dirbi kitoj įmonėj, tai jie tikrai atsižvelgs į diplomą, jiems reikalingas tas diplomai. O IV, jeigu aš sugalvojus būčiau, metus ir tiesiog fotografuočiau. Jiems yra svarbu tik kaip įmonei, nes darbdavys, o jeigu tu ant savęs, nu tai. Tik nežinia, kaip tau tai seksis ir kiek tu norėsi tą daryt. Vis tiek reikia kažkiek apsidrausti. Jis pasibaigs tas studijas, nes mato, kad reikia vis tiek. Nebent tu kažką pats kurtum.

Kaip tu manai apskritai, kas yra tikras kūrybininkas?

Tas kuris visada turi idėjų, tas kuris visada jau moka generuoti ir pritaikyti tam tikrose situacijose, ir tas kuris gyvena tuo. Tai tris tokius aspektus labiausiai išskirčiau.

O ką reikia daryt, kad būtum vadinamas tikru kūrybininku?

Kurti ir daryt. Visada tiesiog, bet kokiose gyvenimo situacijose, ar šeimoj kažką reikėtų, visada kuri. Aš iš savo perspektyvos galiu pasakyti, kad mane kūrybinis procesas net labiau motyvuoja nei rezultatas, aš tuo metu egzistuoju tik kūrybiniam procese. Visiškai.

O kas pasako, kad tas tavo sukurtas produktas yra geras arba blogas? Kas turi tą galią spręst?

Tokios kaip galios tai neturi, aš manau, kiekvienas pagal save nuomonę. Bet tu vis tiek pirmiausia iš kolegų perspektyvos, kolegos tau pataria geresnius dalykus arba labai geri draugai. Artimiausia aplinka, sakyčiau.

O kolegų būtent iš tavo srities ar tiesiog kolegų? Nes aš įsivaizduoju Delfi tu dirbi, tai daug ten yra žmonių, kurie skirtingus dalykus daro.

Turiu galvoj, kad būtent iš kūrybos pusės. Žiniasklaida, jie turi kūrybą, jie kuria straipsnius, rašo, tai jie irgi šiek tiek turi savo kūrybą, bet jie gal nėra tokie stiprūs reklaminiuose dalykuose. Tai kolegas išskirčiau tuos, su kuriais aš baigiau arba kurie dirba pagal savo specialybę. Tai į tų nuomonę aš tikrai atsižvelgčiau. Būna žmonės, kur ten pasako elementarų dalyką, kuri yra tikrai matoma. Bet būna pasako, kad ai čia nesąmonė. Tai žiūrint, kiek tu įsileisi į savo galvą, nuo savęs ir nuo savo psichologijos priklausomai, kiek tu stabiliai būsi, ir kiek tau tai bus į naudą.

Tai girdžiu, kad ir pats atsirenki kažkiek tą kritiką.

Taip.

O kiek svarbu kūrybininkui tas kitų žmonių pripažinimas.

Nu, kadangi čia tokia studijų programa, kuri reikalauja dėmesio, tai svarbu. Smagu kiekvienam žmogui, kai paglosto širdelę, pasako kažkokį gerą dalyką, komplimentą. Tai taip ir mum.

O kieno pripažinimas svarbiausias?

Vieno žmogaus neišskirčiau, bet vienas dalykas, į kurį atsižvelgiu visad, tai yra mano šeima. Jie mane motyvavo, siūlė idėjas, sakė, kad nesustok tik, ką darai. Ir šiandien aš jų dėka, jų

palaikyme aš esu čia, kur esu. Draugai keičiasi, atsirūšiuoja, kolegos irgi kažkiek. O šeimos nepasirinksi, ji yra čia ir viskas.

O kai tu sukuri kažką, paimkim tavo knygą. Vis tiek aš manau, turėjai sulaukti kažkokių nuomonių. Tai kieno pripažinimas tau buvo svarbiausias tuo momentu.

Visų, iš tikro. Nes aš kėliau į internetą, spaudžiu ir jau žinau, kad prasidės dabar. Labai faina yra, kai ne tik draugai, bet visiškai nepažįstami žmonės parašo, kad labai nuostabu, labai gerai. Man pasisekė, nes aš sukūriau produktą be kritikos nė iš vieno žmogaus. Man tada svarbi buvo visų nuomonė, nes aš norėjau pamatyti visų žmonių nuomonę, kuri yra visiškai nesusijusi su manimi ar su mano bendra aplinka, kaip jie tą mato, nes tai yra produktas ne tik mano draugams ir giminėms bet visiems. Ir man labai smagu, kad jį pirkto žmonės, kurių aš visiškai nežinau, ar net iš kitų šalių. Tai tikrai visų.

Tavo kolegos, su kuriais tą patį baigėi?

Jie irgi labai daug davė. Su jais kontaktuodavau, kai ko nors nežinodavau, tarkim, atrodo, renki spalvą, viršelį ir tau atrodo vienaip, bet tu vis tiek nori pasitarti su kitais. Tai aš rašydavau draugams savo kūrybininkams iš studijų, kaip jiems atrodo, kokios gražesnės spalvos. Rašydavau žmonėms, nu ten draugams ir giminaičiams. Nu vis tiek, aš buvau tas dalykas, kur tardavausi. Net su maketuotojom. Čia toks dalykas, kur vis tiek tu negali vienas sukurti, tu nori kažkokios nuomonės, elementaru.

O šitoj pusėj pasverkim. Jei vienoj pusėj yra kūrybininkai, žmonės, kurie sakykim supranta, ką tu darai, o kitoj šeima. Tai kieno pripažinimas tau svarbesnis ir kieno nuomonė tau yra svaresnė?

Svaresnė tai aišku kūrybininku, norma, jie turi daugiau matymo vis tiek tame. Netgi paprastas menininkas tau daugiau pasakys, nes paprastas draugas, jis tave palaikyt tiesiog gali. Tavo visas šitas mintis ir idėjas jis elementariau ir kritiškiau vertins kūrybininkas, nei giminaitis.

O dabar toks uždaresnis klausimas, irgi pasirinkti. Išsilavinimas, pažintys, tų ekspertų, kolegų pripažinimas, ir materiali bazė, kuris iš šitų 4 kriterijų tau atrodo svarbiausias įsitvirtinant kūrybinių industrijų pasaulyje?

Išsilavinimas, visiškai. Žinios, matymas, tavo perspektyva, viskas per išsilavinimą eina. Tam diplome ne tik tai parašyta, kad tu baigėi. Tave įvertina juk kiekvienas dėstytojas, tavo bakalaurinį darbą įvertina, ten yra viskas. Tavo linkedin'as labai svarbu, tavo CV labai svarbu tokiame dalyke. Tu be to niekaip.

Tai dabar paskutinis klausimas, ar yra svarbu tapti žinomu kūrybininku ne tik tarp kūrybininkų?

Svarbu. Svarbu, kad tave pripažintų. Čia irgi iš savo perspektyvos galiu pakomentuoti, knygutės. Tu neišparduosi jos, jeigu tu turi facebook'e 100 draugų ir tik draugų. Tave vis tiek turi žinoti, kad tu tokį produktą darai. Gerai, tu gali išpirkti reklamos, bet ji nepasiteisins, tu turi promoteinti per visur Coca cola irgi gi nesusikūr tik iš draugų, viskas kyla, tu esi viešas asmuo ir turi kilti visą laiką. Kilti kilti kilti, kad tave kuo daugiau sužinotų žmonių. Tai va.

Galbūt dar turi kokių paskutinių minčių, galbūt ne viską jauties pasakius.

Aš gal įtraukiu tokį sakinį, kad kūrybininkui svarbu turėti kažkokią erdvę, kažkokią vietą, kuri tave motyvuotų. Tai aš iš savęs matau jūrą, kaip visiškai idėjų generavimas yra jūra ir ji tiesiog išneša tave su tom visom idėjom ir mintim. Tai labai tikiuosi, kad kiekvienas kūrybininkas atrastų tokią savo vietą, savo erdvę, kuri jam padėtų. O daugiau nieko neturiu ką pridėti.

Labai graži mintis.

Trukmė: 1:45:07

Kur studijavai, kaip radai šitas studijas?

Tai tiesiog buvo toks įdomus pasirinkimo kelias, kadangi aš esu labai ieškotoja savęs ir bandau visad rasti per tą prizmę, kad galėčiau save reikšti ir nebūtų dalykai, kurie, kaip sakau, tiksliniai, nes aš nesu tikslinis žmogus, nesu humanitaras, aš esu kūrybinis žmogus, kuriam fantazijos niekada netrūksta. Bet kaip ją išreikšti man reikėjo išmokti. Nes kūrybinių idėjų tu turi pilna, bet reikia mokėti jas reikšti. Tai aš pradėjau savo kūrybinį kelią, kai kadaise aš mokiausi groti, dainuoti, norėjau su muzika kažką sieti, visa tai mane labai jaudindavo kaip žmogų. Kiekvienas turi tam tikrą sritį, kurioje tu gali save realizuoti, tai man buvo muzika. Bet kadangi aš nesijaučiau esanti labai muzikali, sugroti galiu, sudainuoti ne, tai man atrodė, kad man reikėtų kaip nors nuo kitos pusės pradėti su ta kūryba. Kad reikėtų mokėti ne tik sėdėti prie muzikos, bet ir mokėti išreikšti savo mintis. Ko gali prireikti net ir dainų rašyme, aš visada galvojau, kad gali parašyti dainą ir tiesiog smagiai gyventi. Nors tam reikia turėti sugebėjimų, žinoti tam tikrai stilistikas, schemas, kaip tai daryti, nes tai parašytai galima kiekvieną, bet parašyti gerai tai reikia mokėti. Turėjau iš tikrųjų studijuoti Danijoje, toks buvo pirminis planas. Tai būtų kaip ir kūryba, bet nežinau lietuviškai, ten mediologija vadinasi. Tai sritis, kur tu kuri efektus įvairiausiose medijose, žaidimai, filmai, tai šitą aš žadėjau studijuoti Danijoje. Bet kadangi aš nusprendžiau, kad nenoriu iš Lietuvos pabėgti, čia yra mano šeima, kraštas, kurį labai gerai pažįstu, kurio kalbą moku, ir kad nereikia atidėti save kitai šaliai, kai tu gali save atiduoti sava. Tai gavosi taip, kad aš atšaukiau visus tuos stojimus ir pradėjau ieškoti, kas man gali patikti iš to, ką siūlo Lietuva. Žinoma, Lietuvoje tam tikros tokios sferos aš neradau, nes ten labiau jau lėndi į informatiką, bet aš pagalvojau, kad aš nenoriu būti grynai tas prie kompiuterio sėdintis asmuo. Kad noru labiau veikti. Tai man pasitaikė, kad radau būtent šitą sritį, ir iš karto man labai patiko, ką jie siūlo. Aš visą laiką norėjau, kad būtų tas privedimas, kad aš muzikalus žmogus būdamas norėjau kažką ir veikti su tuo. Kad ne tik muzika būtų, bet kažkas panašaus į tai, kad nu būtų toks šou biznis, aš labai jaučiau, kad aš norėjau į šitą sritį, tai mane traukia. Ir kodėl man realizuoti save kitur, jei aš galiu realizuoti ten, kur man patiktų. Tai taip gavosi, kad aš atradau SMK, kuris siūlė ne tik kūrybos industrijas, bet ir pramogų, kartu sujungta. Kad tu kuri, bet tuo pačiu į pramogas lėndi. Tai toks buvo įdomus derinys. Nes VU siūlė kūrybos industrijas atskirai, pramogų vėl atskirai, o čia buvo toks labiau jungtinis dalykas, kuris mane ir patraukė. Į pramogas mes nelabai lėndom, bet labiau į tuos kūrybinius procesus. Aišku, negali sakyti, kad nebuvo. Įvairiausi teatro pasirošimai, scenos, renginių organizavimas. Bet aš renginių organizavimą labiau prie kūrybinės industrijos pritempčiau, nes kad suorganizuotum renginį galvoji, kaip pateikti tą visą renginį, kad jis būtų ne tik tau įdomu. Tai reikia vis tiek žinoti tų kūrybinių procesų, kaip pateikti sceną, vizualus įvairiausius. Tai labiausiai man patiko iš visų studijų, kad mums davė pilną teisę išreikšti visiškai save, nebuvo jokių rėmų, mums studijose davė laisvę realizuoti, visiškai pilną laisvę, tu nori daryti renginį, daryk, tu nori parašyti straipsnį, rašyk, mes rasim, kur patalpinti. Nu visišką laisvę duoda, kad tu galėtum atrasti save, tai tas man labai patiko. Kai aš įstojau, tai man labai patiko, kaip kūrybiškumą mūsų skatino. Atrodo, jau pačią pirmąją paskaitą, buvo kūrybinis mąstymas, jei neklystu, ir buvo tokia paskaita, kur tu sėdi ir galvoji, kam čia to reikia. Mes sėdėjom ir mums liepė iš aplinkos, lauko ar koridoriaus, parsinešti bet kokį daiktą, nesvarbu, tu gali pasiimti iš lauko lapą nukritusį, ar kilimėlį, plakatą. Ir tu turi su tuo daiktu apibūdinti, kuo jis panašus į tave. Nu tikrai briedas didelis. Ir mums pasakė, mes ieškojom tų daiktų ir nesupratom, kam to reikia. Kodėl tai vyksta, kam to reikia, kas čia per daiktų asmeninimas tavimi. Bet laikui bėgant tu supranti, kad pasiėmęs tą lapą ir ieškodamas sąsajų su savimi tu ieškai tos kūrybiškumo prizmės. Nes labai dažnai mes netgi kurdami scenarijus ar paprastai, mes tai tapatiname su savimi. Rašom kokį veikėją, ir nesakom, kad jis tiesiog gražus, mes tapatinam, ieškom ko reikia, ir mes mokomės tuos dalykus išmokti, išmokti pateikti kūrybiškai. Ir aš atsimenu buvo, kur aš tikrai nesupratau, kam to reikia ir aš nė vieno daikto neatsinešiau. Žodžiu pamačiau, kad šalia yra radiatorius ir atrodė man tuo metu, man ta mintis kirbėjo, kad pasakyti, kad radiatorius

panašus į mane, nes jis ir šiltas, ir šaltas gali būti, tai panašus į mane. Tai čia toksai buvo, kur tu iš elementaraus daikto gali kažką sukurti, suasmeninti. Yra knyga pasaulis pagal Gampą. Jisai ten irgi sugebėjo iš meškos suasmeninti kažką, baleto šokėją ar kažką, va tokius. Tu kuri ir mums davė tokių dalykų. Buvo tokia paskaita, kur mums sapną reikėjo užrašyti, ką šiandien sapnavai. Tai irgi iš pradžių galvojom kam to reikia, bet tada supranti, kad tai reikalinga skatinti tavo kūrybiškumą. Nes miegodamas tu vis tiek kuri scenarijų, to nežinodamas, bet kuri. Ir tai užrašant tu gali kada nors realizuoti ir kartais visai neblogai gaunasi. Tai mano studijose susidėjo daug tokių dalykų, ne tik kūrybos, realizavimo, mes kurdavom daug tokių įvairiausių siužetų video, kur galėdavai laisvai save išreikšti. Ir tas man labai pariko, kad tau duoda tą galimybę.

O gal tu atsimeni, kaip tu nusprendei būtent šitą programą studijuoti, ar buvo koks nors mokyklos vaidmuo tame?

Mokykloj aš buvau tas vaikas, kuris labai nemėgdavo kištis per daug į kažkokią veiklą, nes aš turėjau daug savo veiklų popamokinių.

Kokios tos veiklos?

Būdavo muzikos mokykla ta pati, kur aš grodavau smuiku, pianinu, visokie dainavimai. Dar būdavo kur aš, kaip kūrybininkė, čia pritempsiu, molio būreliai visokie, kur aš iš molio lipdydavau gaminius. Nu įvairiausias popamokinės. Aš galbūt įsitraukia į mokyklos veiklą tą gal tik 11 klasėj. Tai buvo tas pirmas, kai man davė praveisti renginį. Tai buvo 12 išleistuvės, o gal 10 klasėj, buvo paskutinis skambutis ir man davė visą šitą praveist. Man labai patiko, patiko būti ant scenos. Nes aš labai žmogus, kuris, sakau, vienas žmogus realybė, kitas ant scenos, kaip du skirtingi žmonės. Būna kad atsipalaiduoji ir aš nieko kito tuo metu nemačiau, tik jaučiau tą gėrį. Tas toks kaip kaifas. Tu nieko aplink nematai, tamsa, tu šneki ir tai gaunasi gerai. Ir man tas jausmas labai patiko. Tai vat kažkaip susidėjo viskas, kad visi šitie dalykai, šimtadienį, kai mums reikėjo daryti, labai daug idėjų buvo, kurias dariau aš, nes mes dirbom grupelėm ir aš apsiėmiau tokią grupelę, kur labai daug idėjų aš dėliočiau ir visiems labai patiko. Ir tada aš supratau, kad aš galiu tą daryti, ne tik ten eiti, groti, sakyti, vesti renginį, bet ir galiu kažką daryti daugiau, kad galiu sukurti scenarijų, ką ir dariau tuo metu, kad galiu sukurti žodžius, ką kiekvienas galėtų, tokie techniniai dalykai, bet man patiko. Ir kai aš ieškojau tos programos Danijoje, kai radau tą sritį, tas man ir patiko, kad aš galėsiu mokytis tai, kas man patinka, aš galėsiu. Nebuvo, kad man kas pasiūlytų tą sritį, kad kas būtų iš mano aplinkos studijavę, tai buvo labai šviežias dalykas. Aš labai daug ieškojau. Kai jau aš pradėdau ieškot, tai aš pereinu per kiekvieną universitetą, kiekvieną kolegiją. Buvo VGTU, SMK, Romeris, dar kažkokia kolegija, jei neklystu, bet mane labai patraukė tas, kad sujungta, ir pramogų industrijos, ir kūrybos industrijos. Nes jie vis tiek tarpusavy kažkiek siejasi. Nes kūrybos industrijos labiau yra kur tu kuri, o pramogų, kur realizuoji. Tai šitas man labai patiko, šitie visi aprašymai, aš daugiau net nesidomėjau, nes man patiko scenarijų kūrimai, video, renginiai, viskas labai tenkino šitoj. Ir nusprendžiau pabandyt ir išbandyti save. Tai aš įstojau tą SMK, nuvykau, net įstojus nežinau tiksliai ką mokysiuos, tik plius minus, bet neįsivaizdavau nuo ko pradėt. Aš atsimenu aš jau pasirašiau sutartį, mano tėtis į mane atsisuko ir pasakė, kad aš neįsivaizduoju, į kokį tu šūdą įlipai. Er daug neįsivaizdavau, bet kažkaip galvojau, per daug nesigilinau, mna patiko tik tai, kad galėsiu save reikšti, o tas man buvo svarbiausia. Nes mokykloj aš negalėjau savęs reikšti, mokykla yra toks dalykas, kai aš esu iš mažo miestelio, nu ne miestelio, miesto, bet. Vis tiek visi pažįsta vienas kitą. Ir visi bijom kartais susifailinti. Ir aš mokykloj irgi bijojau susifailinti. O atvykus studijuot mes visi tokie esam, visi žmonės, kurie nori kurt, kurie norim daryti, rengti, ruošti, vesti, rašyti, įvairiausių sričių ir mes visi buvom vienodi, dėl to nebuvo taip baisu savęs realizuot.

O gal tu papasakotum, kaip jūs viduj tarp savęs visi grupavotės?

Aš pradžiai ties tuo labai džiaugiausi, kad mes buvom labai labai draugiški, net nepradėję dar studijuoti, dar nė nesusitikę, mes susikūrėm bendrą grupę ir kiekvieną kiekvieną dieną nuo ryto

iki vakaro mes rašinėdavomės, visi bandydavom kiekvienas pažinti kiekvieną, ir buvo įdomu surasti bendraminčių, kad nesijaustum tokia vieniša atėjus pačią pirmą dieną. Toks kūrybininkų susirinkimas, kur visi nori vienas kitą pažinti, tai vis tiek sakau, šitoj srity reikia turėti pažinčių. Ir visi jų norėjo.

O kodėl svarbios tos pažintys?

Nu tarkim, aš jeigu parašysiu gerą knygą, galiu nežinoti kur kreiptis, arba gali manęs nepriimti. Arba tu parašai scenarijų, tu nori padaryti vaidinimą, arba video sukurti, bet tu matai tam tikrus personažus, kurie matai galėtų būti iš tavo aplinkos. Bet tos pažintys labai reikalingos kiekvienoj srity. Renginių organizavime kuo daugiau pažinčių turėsi, tuo tau bus lengviau suorganizuoti renginį.

O kodėl lengviau?

Yra vis tiek drąsumo jausmas, niekas neparašys knygą už tave, nors visokių atvejų yra, bet tau tiesiog drąsiau bendrauti, drąsiau įlysti į tai, kad kažkas perskaitytų. Esame labai daug filmuose matę, kur atneši paprastą scenarijų ar pan ir išmeta. Dėl ko? Dėl to, kad tu niekam nežinomas. Tai kartais tokiu atveju gali būti lengviau, bet kitu gali būti ne tik lengviau, o ap sunkinti procesą. Nes žinai, kartais kuo daugiau žmogų pažįsti, tuo labiau tu nenori jį įtraukti į tam tikrą veiklą, nes tu žinai, koks jisai yra. Ir tave gali labai lengvai nurašyti. Drąsumo klausimu yra galbūt. Kad ir pats renginys vyksta, tau yra lengviau paskambinti savo žinomam dekoracijų kūrėjui, nei lįsti giliau, kur nepažįsti ir nežinai darbo specifikos. Tai ką mes ir darėm studijų metu, bandėm prisirinkti pažinčių, kad tau būtų lengviau ateity. Dėl to nuo pat pradžių visi ir norėjo kiekvienas su kiekvienu susipažinti, kad nebūtų, kad eini po 10 metų ir neatsimeni žmogaus, o pasirodo, jūs studijavot kartu. Gal tik nemalonumo jausmas, o gal tu po 10 metų ateisi pas jį prašyti darbo ir jo neatsiminsi. Arba jis tavęs neatsimins. Reikalingos pažintys bet kokių atvejų. Gal tau net lengviau ir bet kokią darbą susirast. Nemanau, kad per pažinti geriau ieškoti darbo, o užsitarnauti darbą, bet kartais tai yra neišvengiama, kad tau reikia tam tikro žmogaus, kad tinkamu laiku, tinkamas žmogus atsiranda. Kaip ir mano srity man atsitiko.

O su kokia sritim tu dirbi?

Aš dirbu prie laidų kūrimo, nedirbu tam tikroj televizijoje, dirbu prodiuserinėj įmonėj, kuri kuria produkciją.

O kaip oficialiai tavo pareigos išsireikštų?

Aš dabar oficialiai esu kol kas laidų redaktorė. Tai aš esu ta kūrybinės komandos dalis, kuri kuria laidą ir ją transliuoja televizijoje. Tai ties tuo pasidarbavo mano geri mokslai. Tai nebuvo, kad labiau per pažintis, aš bandžiau užsitarnauti tą vietą, bet bet kokių atvejų, aš dirbu pas savo dėstytoją.

Tai ir norėjau klausti apie pasiskirstymą tarp jaunesniosios kartos kūrybininkų, jūsų, ir vyresniųjų, tikriausiai dėstytojų. Kaip jūs sutariat?

Man iš pradžių tai labai patiko, kai aš atėjau studijuoti, kai jaučiaus dar naujokė šitoj srity, tai buvo labai daug žmonių kurie padėjo iš tos veiklos, tai buvo vyresni studentai, kurie noriai visai su visais bendravo.

O kaip tas bendravimas vyko?

Tas bendravimas vyko turbūt kai mes visi susipažinom, per stovyklą galbūt, gal netgi kai vyksta tie visi atstovybės, bet vieni per kitus vis susipažindavom su daugiau žmonių, kurie studijuoja tą patį, bet vyresni. Tai su jais susipažinus jie labai padėdavo, nupasakodavo, ką tu toliau mokysies, duoda tam tikrų dalykų, kad ir pati studentų atstovybė, jie duodavo galimybę sakykime duoti kokią idėją ar tai pabandyti sukurti renginį. Tai kad jie prisidėjo, tai jie tikrai buvo geranoriški. O dėstytojai, tai asmeniškai galiu sakyti, kad kiekvieną jų myliu, tai buvo puikūs žmonės, savo srities specialistai, kurie nebuvo tik dėstytojai, bet tą darbą dirbdavo, tai jiems gal lengviau buvo pasakoti iš savo pusės, kai jie tą darbą dirba. Ir jie kartais įtempdavo, ir vienas buvo pavyzdžiui renginių vedimas, mūsų grupei nebuvo, bet buvo kitai grupei. Ir jisai organizuodavo renginius ir jisai įtraukdavo savo studentus į tai, kas labai būdavo smagu, kad

leisdavo kurti, daryti dekoracijas, ir įsitraukti į tam tikras veiklas, pačiam renginy jiems suteikdavo veiklą, kur jie galėdavo dirbti ir pamatyti virtuvę, kaip viskas vyksta, nes viską nupasakot yra sunkiau negu kai tu pamatysi. Kaip aš sakau, kai tu mokais, niekas prieš tai kai tu įkrenti į tai ir pajauti savo kailiu, iki tol tu gali parašyti knygą, bet jeigu tu jos niekam nerodysi, tai niekas ir neskaitys. Bet jeigu tau leis būti prie žmogaus, pamatysi, kaip tai daroma, tau duos daryti, taisyti, tai tu pamatysi, kaip ji yra rašoma. Tai lygiai ir čia. Mano grupėj mes daugiau turėjom galimybę matyti, kaip yra kuriamos laidos, piro renginių irgi duodavo tokią galimybę, mes turėjom labai daug praktikos, labai daug mokydavomės ne tik teorijos, bet ir praktikos. Tai kad mes galėtume kalbėti prieš kamerą, mes turėjom kiekvieną savaitę pateikti video vlogą, kuris truktų 30 sekundžių, savaitės apžvalga. Tai čia pasireiškia vėlgi kūrybiškumas, kaip tu į 30 sekundžių gali įtalpinti visus įspūdžius ir taip, kad nebūtų tik tau įdomu, turi atsirinkti, kad nebūtų kiekvieną dieną keldavausi, eidavausi į dušą ir sėdėdavau paskaitose. Tu turi atrinkti tam tikrus faktus, kad jie būtų įdomūs žmogui. Galbūt šią savaitę aš turėjau avariją, kuri buvo labai linksma. Čia jau yra labiau scenarijau rašyba, kur tu turi į 30 sekundžių įtalpinti ir pateikti, kad būtų įdomu kolegoms. Tai reikėdavo labai paplušėti.

Koks yra tos senosios kartos vaidmuo jūsų įsitvirtinimui tų kūrybinių industrijų bendruomenėj?

Jie mus įtraukia, jiems galbūt yra įdomu netgi pažiūrėti, kokia ta jaunoji mūsų karta ir kas iš jų pavyks. Jie bando, stengiasi, tikrai, bet ir yra ta mūsų jaunosios kartos bėda, kad mes norim turėti gatavą produktą prie jo neprisidėję. Mano tokia teorija, kad mes norim viską turėti čia ir dabar, bet nenorim prisidėti ir daryti, o iš karto viską gauti, o tas neįmanoma. Tai dėstytojais bandydavo parodyti, kad nu tu stenkis, tau neužteks vientai, kad esi drąsus ar juokingas ar komunikabilus. Aš manau per praktiką tas pasimatydavo, kad neužteks. Buvo pavyzdys, kad buvo koncertas ir vienam, jisai šiaip vesdavo renginius ir kolegijoje, ir kamerų nebijojo, ir drąsus buvo, bet kai jam leido pasakyti per koncertą pasakyti dviejų minučių kalbą, kad telefonus išsijunkite ir pan, tu pamatai, kad tai nėra lengva ir kad reikia dirbti ties tuo klausimu. Tai leisdavo pamatyti, kad čia neužteks to, jei nori būt laidų vedėju. Kad reikia dirbti. Ir tai leisdavo mums suvokti ir dėstytojais įtraukdavo, kad parodyt, kad mes iškart jūsų nepadarysim laidų vedėjais ar scenaristais gerai, kad turi dirbti ir imti viską, ką duoda, o dėstytojais tikrai daug duodavo informacijos, ir pabandyti, pačiam savo kailiu. Parašyti straipsnį. Atrodo, kas čia yra parašyti straipsnį, žmogus kažką pasakė, tu parašei, atiduosi, ir viskas gerai. Bet kai tu parašai ir tu atiduoti va taip, kaip galvoji, pamatai tą realybę, kad iš tikrųjų nėra taip, kad neužtenka būti tiesiog raštingu, reikia būti kūrybingu, mokėti pateikti tą straipsnį, dėl to dėstytojais kartais spaudavo, kol suvoksi, ko reikia. Tai ties tuo jie buvo tikrai įsitraukę, nebuvo, kad nurašė jaunimą, kad ką pasieksit, kad dundukai ir tik socialiniai tinklai ir jums niekas nerūpi. Jie tikrai stengdavo, tik ne kiekvienas tas pastangas gal įvertindavo.

Tai kuo skiriasi tos jūsų veiklos, kokios yra veiklos kryptys kūrybininkų?

Mūsų viena pagrindinė veikla tai yra kurti, o ką tu kursai, tai gali įvairiausiai. Scenarijus arba... Kiekvienam labai skirtingai, įdomu net stebėti buvo kiekvieną savo kursioką, koks jis skirtingas, net taip kaip maniau pradžioj, kai atėjom, kad mes vienodi. O kiekvienas buvo skirtingas ir kiekvienoj srity kažkuris buvo stipresnis. Tarkim, kai duodavo kurti video, reportažus, pasimato, kuris yra stipresnis ant video montažo, tai yra bet koku atveju vis tiek kūryba, pasimato, kas ant scenarijaus kūrimo, kas visiškai nestiprus ant šito, pasimato, kas geriau moka renginius organizuoti, kas labiau moka rašyti scenarijus spektakliams netgi, arba jeigu musm buvo viena paskaita, režisūra, ir mums davė užduotį iš knygos, be kokios, kuri tau širdžiai miela arba visi žino ją, ir tu pastatyk spektaklį iki 15 min. Ir čia iškart pasimato, kas yra stipresnis galbūt ant scenografijos, kas gal kiekvieną detalę apgalvoti, sukurti, iš medžiagos sukurti įvairiausiai daiktus, pasimato scenografija, kas scenaristas, kas vizualą moka daryti, kas moka sukurti personažą gerą, kuris galbūt knygoj buvo niekinis, o ant scenos sukūrė tokį gera, kad nori grįžti skaityti knygą, nes jis nebuvo toks blogas. Pasimato, kad geriau moka kurt

laidos netgi siužetą, idėją galbūt, kas moka sukurti gerą straipsnį, kas moka padaryti sakyjime reportažą gerą. Dar buvo viena užduotis, kad mes turėdavom stebėti labai įvykius pasaulio ir iš to padaryti gerą antraštę, tai irgi yra kūryba, kaip tu pateiksi, kad sudomintum visus, kad būtų įdomi, juokinga galbūt, kas pritraktų žmogų prie to straipsnio. Nu va tokios ir buvo sritys. Scenarijai, scenografija, teatras, renginiai, tv laidų kūrimai, tu gali labai daug kur save realizuoti tam tikrose srityse. Kad ir rašymas, gali bet mokytis, kaip rašyti knygą, arba labai sunku personažą mokėti kurti, manau, kad čia vienas iš pagrindinių. Siužetas ir personažas. Tiesk teatre, tiek šitose reklamos, tiek televizijoje, įvairiausių sričių. Dar nepaminėjau reklamos ir marketinginiai dalykai, kurių galėjom mokytis. Čia aprėpti galima viską, Apskritai kūryba yra tas dalykas, kur tau visur jos reikia, net dirbdamas bankininku tu turi turėti kažkiek kūrybiškumo. Tai yra dalykas, kur kasdieną naudojam. Tik reikia žinoti, kaip ją panaudoti taip, kad ne tik tau įdomu būtų.

O kokios iniciatyvos Lietuvoj, tavo nuomone, yra būtent kūrybininkų produktai?

Kokios gali būti? Čia begalės yra. Man į šauna į galva pirmiausia televizija. Yra vienas ir labai stiprus rodiklis, kur tu gali save visaip realizuoti, tu tik daryk, kurt ir parodyk, kad gali, čia ir dabar, tik nebijok ir čia yra svarbiausia. Televizija yra ta sritis, kur susideda labai daug kas, kur tu gali ne tik laidas kurti, bet ir sakykime yra žurnalistika, ten irgi pateikiamos žinios įvairiausios. Kūrybininkai tam ir yra ir skirti, kad tu kažkuo užimtum žmogų, kad jam būtų įdomu. Tai kad ir ta pati knyga, tai yra vis tiek žmogaus laisvalaikis ir kiekvienas žmogus, nežinau ar kiekvienas, daugelis ją skaito, tai yra pažinimas. Knygoj tikrai labai daug kas atsispindi su kūrybiškumu ir ji pati skatina kūrybiškumą. Arba radija. Kaip mes sakom televizijoje, kad radija yra ta vieta, kur tau reikia daug šnekėti, bet tau neužteks tik šnekėti, reikia kad įdomu būtų, kad užimtum tą žmogaus minutę, kai atrodo, kad nereikia to daryti. Bet tu šneki ir galvoji, nešnekėsi, kaip šiandieną atsikėlei, tai kuri scenarijų, kalbą ar žaidimą. Tai radijo galimybėm žmogui jaunam yra labai daug perspektyvų. Aš manau, kad daugelis gali realizuoti save radijuje, nes bet koku atveju galbūt neturi tokio atgalio ryšio su žmogum, nematai jų reakcijų, bet tu gali su jais bendrauti, o kad bendrautum, turi kurti, kaip bendrauti. Tai radijuje manau, kad tikrai yra žmonėms galimybių ten eiti. Taip pat kad ir ta pati televizija, joje irgi, kaip reikia sukurti produktą, kuris būtų įdomus, kokios laidos, kaip kas, tu analizuoji, kuri, ne tik kuri pačią laidą, bet ir vizualus, yra ir muzikinė sritis. Kuri dainos žodžius, pačią dainą, muziką. Net nežinau, labai daug. Reklamoje irgi reikia. Visur reikia. Tai čia Lietuvoj kur minsi ten ir užminsi ant tos kūrybos, perspektyvų tikrai daug, tik jas reikia išnaudoti. Ir jas reikia galbūt, kaip sakau, galbūt nesu stipri ant rašymo, bet man to reikia, kad aš galėčiau kažką sukurti. Žmogus turi tikrai iniciatyvos, tik jūs eikit ir darykit. Labai trūksta Lietuvoj, tai moterų, kurie darytų. Jeigu tu būsi stiprus, niekas tavęs nenurašys, jeigu tu darysi irgi tavęs nenurašys, tik reikia eiti ir daryti, ir nebijoti, nes jeigu tu bijosi, užsidarys savam narvely, tai niekad ir neturėsi tų galimybių, bet jos visad yra, niekur nedingsta, negali jos parpulti. Labai daug kas nori turėti iškart kažkokį darbą neturėdamas praktikos, labai daug, atkreipiau dėmesį, kad jaunimas šaukia, kad nori visi darbuotojų su patirtim, o kaip gauti patirties, jeigu nepriima dirbti. Tai reikia pradėti nuo to, ne kad nenori priimti, o kad jūs nenorit praktikos, kuri dažniausiai yra neapmokama, tai niekas nenori, pradeda iškart žvalgytis į pinigus. Tai reikia žvalgytis, ką gali, kad tu turėtum tų perspektyvų, reikia dirbti. Neužtenka vie tik nueiti ir aš noriu čia dirbti, tai jeigu tu taip ateisi, tai nebus jokios perspektyvos. Galbūt yra kažkur ta bėda, kad niekas nenori tų jaunų žmonių, nes mūsų būtent tokia karta yra, nori viską čia ir dabar, o kiekvienas tai mato ir jų neapgausi. Arba kad tu bijai, netgi savo srity, kai kuriose vietose bijau ir tai puikiai matosi. Bet reikia, man praktika buvo, kad man reikėdavo vieną mygtuką paspausti, bet niekada nesiskųsdavau, bet suvokdavau, kad to reikia tam, kad galėtum kažkur keliaut kitur, tokių techninių dalykų reikia.

O kokia tavo praktika buvo, kaip tu atėjai iki čia?

Mano praktika ir buvo, kad man dėstytojas leido pas jį ateiti atlikti praktiką ir daugumai buvo tos pačios galimybės, kad galėjom eiti pas dėstytojus ar šiaip, neturėjom labai sunkių dalykų, kad tavęs niekas nepriimtų. Bet man pasiūlė dėstytojas, kad jis pasiūlė tam tikras vietas, kur eiti ir aš nuėjau. Tai ten įvairiausi. Mes turėdavom koncertus, kur ten, nežinau, atrodo kartais kavą kartais paruoši, bet tu stebi, tau leidžia stebėti. Galbūt tau leisdavo atvesti prie scenos žmogų, koordinatorium būt. Ir festivaliai, koncertais, labai daug galimybių, kartais nereikia net kažką daryti, užtenka stebėti tam tikrus dalykus. Tai aš labai daug laiko darydavau tik skaidres. Tai mano praktika labai daug laiko užimdavo, bet aš buvau ta, kuri nori ateiti į filmavimus tam, kad galėčiau stebėti. Ir niekad nesiskųdavau, kad ten nieko man nereikia daryti, ar mygtuką paspausti, ar skaidres daryti, nu suprantat skaidres, kas daro šiais laikais skaidres. Bet šitų dalykų reikia. Bet po praktikos aš metai laiko dirbu ir dar iki šiol darau skaidres ir to reikia ir tu suvoki ir tu turi daryti tam tikrus dalykus ir mums duodavo tuos labiau techninius, o ne ten sakykime... praktiko nesiskaito, kad tu eini ir vedi laidą ar rašai scenarijų. Tai įsivaizduotum kas tai yra, nes viena yra matyti tą produktą pagamintą, o visai kita matyti, kaip yra gaminama, ta visa virtuvė. Aš praktikoj kai buvau laidose filmavimuose, man buvo svarbiau ne ką filmuoja, o kaip filmuoja. Kokios kadruotės, kaip jos atrodo, ką daro žmonės už kadro, kaip vyksta kūrybiniai procesai, kaip improvizuoja tarkim. Visur jos reikia, nes improvizacija yra labai stiprus kūrybinis procesas, kuris vyksta čia ir dabar, kur tu turi sugalvoti, ką darysi dabar, kai nėra laiko galvoti. Tai tikrai leido labai daug ir nemaža dalis žmonių buvo, kuriuos po praktikos ir pasiliko dirbti tai tikrai, ne vieną, ne du pažįstu žmones. Ir labai svarbu, kai esi praktikos imtis iniciatyvos. Viena tokia mergaitė buvo pas mus praktikoj, ji stipri buvo ant rašymo, atrodo jai irgi galim duoti mygtuką spaudyt, bet ji pat imdavosi iniciatyvos, kad va noriu pabandyti sukurti klausimus. Imk, daryk, atnešk, įvertinsim, priimsim, panaudosim. Ir tikrai nėra taip, kad jeigu duodi kažkokią idėją kūrybinę savo, kad visiems nusišvilpt, jeigu jinai bus gera ir išvystyta tai tikrai niekas jos neišmes į šiukšlinę. Bet jeigu tu pats sakai tam, kad sakyk, tai tada jokių galimybių nebus.

O dabar dar grįžkim prie aukštosios mokyklos. Kaip tu manai, kuo svarbus yra kūrybininkui įgytas išsilavinimas, ką jis duoda?

Konkreteškim, aš manyčiau. Kad galbūt tau pačiam būtų aišku, ką kurti, kaip ir kada.

Sustato truputį į rėmus?

Galbūt kūrybininkai negali būti rėmuose, jeigu jie įsprausti į rėmus, jis nieko gero nesukurs. Bet yra tam tikros schemas, pagal kurias tu gali kurti, Tarkim, nežinau ar esi mačius, Stano ar Zvonkaus klausė, kaip tu dainą sukuri, kai tau duoda idėją. Ir jisai sakė, per tiek daug metų aš atradau savo schemą. Tai va kūrybininkų mokslai galbūt tau duoda schemą, pagal kurią gali kurti, tau duoda aiškumą, kuriuo tu remies. Nes neužtenka parašyti, kad darysiu tokį ir tokį renginį. Bet turi aiškumo duoti, kokį renginį ir mokėti jį schemuoti, kas, kur, nuo ko ir žinoti tam tikras detales. Čia taip pat kaip lietuvių egzaminą. Tau reikia žinoti, nuo ko tau reikia pradėti rašyti, ką vidury, o ką pabaigoj. Kur tau reikia remtis, kuo remtis, kuo nesiremti, visus šitus dalykus žinoti, tai tam ir reikalingas tas mokslas, kad tu galėtum žinoti ir įsivaizduoti. Lygiai taip pat knygos neparąšysi nežinant, kas yra įžanga, pabaiga, dėstymas, kulminacija. Tai ir kūrybininkui reikia žinoti tam tikras schemas, kaip yra lengviau savo kūrybiškumą išreikšti. Ir jeigu jos neturėsi, tau bus sunku.

Jau esi tame lauke vis tiek ir dirbi. Bet o keičiasi požiūris į tokį žmogų, kuris neturi tokio išsilavinimo kūrybininko?

Kodėl? Ne. Nemanau. Kiekvienas žmogus yra kūrybiškas. Aš negaliu pasakyti, kad nėra žmogaus, kuris nemokėtų kurti. Yra labai daug pavyzdžių, ne tik Lietuvoj, bet pasaulyje, kur rašytojai gali parašyti knygą ir nebūdami rašytoju, gali būti kad ir tv laidų vedėju nebūdamas žurnalistu, nors dažniausiai jie žurnalistai arba aktoriai, bet būna žmonių, kurie gali ir taip daryti. Gali būti prodiuseris, nebaigęs tų mokslų. Bet koku atveju. Dainininkai gali būti dainininkais nebaigę muzikos mokyklos ir nemokėdami skaityti natų, ką darė Bitlai. Puikus

pavyzdys, jei buvo. Bet jie buvo geri muzikantai, ir visas pasaulis juos žino. Tai čia nereikia bijot to, kad nesi kažko baigęs, ar padaręs. Tai eini ir darai, tu vis tiek gali būti tuo žmogum, kuriuo tu nori būt, tiesiog tu eini per kitą prizmę ir daugiau mokaisi. Nes jeigu mes turėjom mokslą, kuris leido susipažinti, tai jam reikėjo kitaip susipažint. Tu galbūt visą gyvenimą mokeisi finansus, o man patinka pavyzdžiui kurti scenarijus. Prašau, kurk, tau visos durys atviros. Šituo klausimu aš manau, kad nereikia apskritai šiais laikais didelio mokslo, kad būtum didis žmogus. Tik reikia nebijoti daryti.

Ką duoda pažintys? Jeigu baigęs žmogus turėjo galimybę jas užmegzti, o žmogus nebaigęs neturėjo tokios galimybės.

Kartais nereikia mokslo, kad tų pažinčių pasidarytum, jos vyksta visokiais būdais. Be to, ne visad jų reikia. Jos yra gerai, bet nebūtina. Turiu kolegę, kuri turi daug pažinčių, o aš neturiu tokio šaltinio, kur paskambint, paklaust, ar jūs galite tą suorganizuot, ar tą galite. Bet gali kažkaip vis tiek, reikia nebijoti, kontaktų dabar visur pilna yra primėtyta. Tu gali nueiti, su žmogum kalbėti, čia nėra tas rodiklis, kad neturiu jokių pažinčių ir man šakės. Labai daug kas taip mano, bet aš manau, kad nereikia bijoti, skambinti, prašyti, klausti. Jeigu negalės tau padėti, tai negalės, o gal galės. Žmonės yra geranoriški, jeigu gali, tai padės. Ir nesvarbu, ar aš tave pažįstu ar ne. Va kaip tu pavyzdžiui man, aš tavęs net nepažįstu, bet tu gavai mano kontaktus per kažkokius pažįstamų. Bet jeigu tu manęs nepažįsti ir aš tavęs nepažįstu ir niekas tų kontaktų nedavė, o tu kažkur susiradai internete, ko tau reikėjo, susiradai, man parašei ir tu nežinai, kuo tikėti, bet visada bus žmonių, kurie sutiks. Aišku, jeigu tu parašysi labas, ką tu? Tai nieko nebus, bet jeigu tu parašysi aiškiai, ko tu nori, ko tu tikiesi, ką tu darysi su tuo, tai manau, kad žmogus tau visada pagelbės, nes žmogus žmogui. Vieną kartą galbūt aš tau padėsiu, kitą tu man, ir mes niekada manau turėtume niekada neatsukti nugaros ir dauguma tuo ir remiasi. Ir nemanau, kad reikia turėti ypatingų tų pažinčių, reikia bandyti. Kūryba yra visur, netgi kasdienoj, tu darydamas maistą kuri. Tu kartais net skalbdamas kuri, kiekvienoj srity tu kažkaip, ta kūryba yra svarbi ir tu visur ją naudoji. Dekoruodamas namus, kur aš tą televizorių padėsiu, tai čia irgi kūryba. Tik vieni labiau į ją gilinasi, o kiti naudoja tik kasdienai, nesuprasdami, kad tai kūryba. Tu irgi rašydama magistrą kuri kažką gero, kažkam ateity gal pravers, žmogui, kuris rašys bakalaurą pavyzdžiui. Ta kūryba sakau, yra tokia plati, kad galima kalbėti ir kalbėti.

Dabar truputį noriu nukrypti į tokią gal finansinę pusę labiau. Yra kultūros ministerija, kuri remia kūrybininkus. Kaip tik šiais metais paskyrė 15mln kūrybinių industrijų pusei, kaip gelbėjimosi ratą. Tai koks tavo požiūris į tas skiriamas lėšas ir ar kūrybininkui yra svarbu, kad kažkas finansuotų jo veiklą iš šalies?

Čia yra labai svarbu, nes vis tiek, bet koku atveju, kūrybininkas suteikia pramogą kitam žmogui, nes ji reikalinga kiekvienam žmogui. Kaip ją pasirinkti, jau renkasi kiekvienas pagal savo skonį, kažkam knyga, kažkam koncertas. Tai yratam tikri dalykai, kas padeda žmogui atsipalaiduoti. Tai mes kūrybininkų darbą kiekvieną dieną žiūrim, turim, naudojam. Tai jis yra labai svarbus ir kūrybininkų nurašyti taip negalima, jie yra taip pat svarbūs, kaip finansininkai, kaip šiuo metu klestintys It'išnikai, pardavėjai, gydytojai, nes jie kuria pramogą žmogui, kas leidžia atsipalaiduoti, o kiekvienam tai svarbu, kad ir kokį darbą tu dirbi. Kad ir būtum gatvės šlavėja, bet tu grįžęs namo įsijungsi gerą filmą ir atsijungsi smegenis. Tai gerai, kad skiria lėšų, kad finansuoja, skatina dar daugiau kurti, teikti pramogas ir orientuotis į žmonių laisvalaikį. Daugiau duoda motyvacijos, kad galėtum daugiau kurti, daugiau galimybių suteikia. Nes mes labai esam tokie žmonės, kuriems trūksta lėšų, kad ir x faktorius. Palyginkim užsienio ir lietuvių. Tai pas mus yra labai minimaliai lėšų skirta tam produktui, o kokio Didžiojoje Britanijoje milijonais. Tai dėl to visas pasaulis žiūri ten, kur geriau viskas pateikta. Mes galbūt neturim tokių didelių, kad skirti vizualui ar efektams, lėšų ir negalim sukurti tobulą produktą žmogui, todėl jis žvalgosi į užsienį. Tai kiekvienas tas prisidėjimas duoda galimybių daugiau analizuoti, daugiau skirti dėmesio, kad ir scenarijui. Sakykim koncertas vyksta, tai kažką įspūdingiau gali

sukurti. Kartais yra tokių žmonių, kurie gali, pavyzdžiui Tarantinas, jisai sugeba sukurti filmą vienam kambariui, kur atrodo nereikia didelių lėšų, vienoj aplinkoj gali sukurti gerą filmą. Tai gal yra žmonių, kuriems nereikia lėšų, kad galėtų sukurti gerą dalyką, bet kitiems reikia, kad žmogus galėtų relaksuoti bežiūrint. Tai visuose dalykuose reikia lėšų, tai labai džiaugiuosi, kad skiria tų lėšų. Žinoma, nekalbant apie tai, kad čia galbūt prisidėjo karantinai visokie ir stipriai pristabdė. Bet karantino metu gali pamatyti, kas yra stiprus kūrybininkas, o kuris nelabai. O kuris sugeba kažką sukurti net ir tokiom aplinkybėm. Tai tai pasimato, kad kartais nereikia labai didelių lėšų, bet reikia mokėti pateikti. Bet tos lėšos vis tiek suteikia daugiau galimybių to produkto kūrimui ir realizacijai.

Tu apie tai daug kalbėjai, bet gal gali papildyti, bet ką reikia daryt, kad tu būtum vadinamas kūrybininku iš aplinkos?

Tai tu turi nebijoti parodyti savo kūrybos. Jeigu tu užsidarys į tam tikrus rėmus ir sėdėsi namie ir kursis tik sau, tai niekas tavęs nevadins kūrybininku, būsi kūrėjas sau. Tai reikia parodyti, kad esi kūrybiškas žmogus, kad moki kurti, daryti ir kaip sakiau, reikia tiesiog daryti. Įtaką daro mūsų drąsumas ir baimės. Nes jeigu bijosi parodyti, tarkim sukursiu dainą, tai jeigu tu negirdėi, tai kaip tu galėsi teigti, kad aš ją sukūriau. Nu gal aš turiu stalčių daug dainų prisidėjus, bet tu nesakysi, kad aš esu kūrėja, nes tu nesi girdėjusi nė vienos. Nereikia gal kartais, kad visas pasaulis matytų, žiūrint, ko tu nori iš savo kūrybos, ar nori būti pripažintas, ar tau tiesiog malonumas kurti yra. Kartais yra tokių žmonių, aš galiu sukurti dainą ir jos niekam nerodyti, nes tai yra mano malonumas, kuris aš nenoriu, kad į viešumą išeitų, mano atsipalaidavimo toksai, aš atsipalaiduojau kurdamas dainas, bet aš nenoriu, kad kažkas girdėtų tai, noriu, kad tai būtų man tiesiog ir liktų man. Bet yra kurie nori būti išgirsti, tai ją manau, kad šitie žmonės tikrai nebijo parodyti, tai kad tave taip vadintų tu turi parodyt, kad toks esi. Kartais tik minties užtenka, turi gerą mintį ir tave pavadina kūrybišku. Žiūrint, kokioj aplinkoj. Kartais savaime gaunasi, kad tu tampi netyčia kūrybišku žmogum, kuris turi daug idėjų, daug fantazijų, daug moka, sakykim improvizuoti čia ir dabar, tai iš karto pasimato, net kai kartais to ir nenori. Nežinau, iš savo perspektyvos aš galiu pasakyti, kad kiekviena yra kūrybiškas. Gal tik pas mane tokia akis yra, bet aš galiu pasakyti, kuris muzikalus žmogus, kuris dailininkas, o kuris geras būtų ant filmų, turiu tokią akį. Tai matau iš karto, nes žmogus kažkaip, jeigu muzikalus, jisai elgiasi vienaip, o jeigu dailininkas tai kitaip, jeigu jis rašytojas, tai bus labai džentelmeniškas, tiesiog labai matosi, kartais net nereikia pasakyti, tu matysi tai.

O kas pasako, kad tavo tas sukurtas produktas yra geras arba blogas?

Čia matai, man gali mama pasakyti, kad mano produktas geras ir aš tuo tikėsiu. Tai čia žiūrint labai svarbu kam tu kuri, antra kodėl tu kuri ir kitam yra dzin ta nuomonė, kad tau pasakys, kad tavo geras produktas, o kitam bus labai svarbu. Tai aš nežinau, kaip pasakyti. Jeigu jisai sudomins žmogų, tai jis savaime geras. Bet jeigu vienas, atras, trečias žmogus pamatys, jam netiks, tai suprasi, kad nėra gerai ir reikia tobulinti. Aišku, jeigu tau pasakys, kažkas, kad tavo produktas blogas, tai nereikia iškarto nuleist, dažniausiai kurie kuria tai ne tam. Dažniausiai tokie žmonės, kurie sako va dabar tai aš jau sukursiu kažką tokio, tai nieko ir nesukuria gero, o tie kurie kuria savo malonumui, kuriems tai yra ne siekiamybė piniginiu atžvilgiu, o siekiamybė savivertės galbūt, galbūt netgi pojūčio gero, kad sukūriau kažką, nu toks būna, kad tau faina pačiam, kad sukūrei kažką, ir nesieki kažkokio pelno, o sieki savo malonumo, tai tada jisai savaime būna kažkoks geras. Bet jeigu tu save spausi kurti, tai nieko gero nesukurs, bet jei leisi sau laisvai išsireikšti tai kažkas gero išeis. Bet reikia mokėti tą pademonstruoti, parodyti ir užrašyti. O tas įvertinimas tai dažniausiai yra žmonių, tam tikrų, ne direktorius ne kažkas, nors turi kažkiek įtakos, bet žmonės, kurie žiūri, klausosi ir skaito. Tai yra visuomenė, Tai yra žiūrovai, klausytojai, skaitytojai, mes visi. Tam tikras konkretus žmogus jis gali atmesti ar priimti, bet puikus pavyzdys yra Queens'ai, jų Bohemijos Rapsodijos gi niekas nenorėjo išleisti, bet kažkas išleido ir tai tapo kulminacija visam pasauliui. Tai kad tavo kūryba būtų pripažinta, tai čia labai priklauso nuo to, kas ją klauso, tai yra mes visi. Jeigu vienas gali

atmesti, tai nereiškia, kad tai blogas produktas, kaip ir geras, tai sprendžia žmonės, o ne vienas žmogus. Tai va sakau, labai realus pavyzdys tas. Ta daina buvo per ilga, kažkokia maišyta, vienokio stiliaus, kitokio stiliaus negu buvo įprasta, ir jos nenorėjo išleisti į radiją ar net apskritai. Bet jie vis tiek išleido ją, sugrojo, įvertino žmonės, o ne prodiuseriai kažkokie.

Noriu dar truputį palenki iki tos pusės. Tai ar svarbu kūrybininkui būti žinomam tarp kitų kūrybininkų?

Aš nežinau, iš vienos yra gerai, kad esi žinomas, gali tau padėti ateity patobulinti kažkokį projektą, sukurti geresnę dainą, scenarijų, kolaboruoti. Jeigu jūs kartu galite sukurti dar geresnį produktą, tai vis tiek svarbu, kad ne tik žmonės, bet ir kiti kūrėjai tave žinotų. Dainininkas su dailininku irgi gali būti geri draugai. Arba rašytojas, Maironis ir Šimkus ar Naujalis, jei neklystu, kažkuris iš jų. Jie buvo vienas rašytojas, kitas kompozitorius, Ir vienas panaudojo kito poetas ir sukūrė gerą dainą. Tai šitie dalykai svarbūs yra, kad tu gali kartu dirbti, geresnį pasaulį gali padaryti su dvejais skirtingais dalykais. Aš manau, kad vis tiek išlieka tas svarbumas. O kartais tu esi geras keliose srityse ir tau nereikia šitų dalykų, yra tokių individualistų, kuriems net nereikia pripažinimo. Kaip tas muzikantas Avicci. Jam nereikėjo kitų atlikėjų ir nieko, jis kūrė ir netyčia išpopuliarėjo, jis to nenorėjo, jį slegia tas populiarumas, visi norėjo su juo dirbti, o jisai toks žmogus, kad jis individualistas. Jis nenorėjo būti populiariu, jis pats sakė, kad jį slegia. Jam gavosi taip net nenorint. Išleido vien muziką, visiems kibo, visas pasaulis užsikabino, bet jam to nereikėjo, jis to nenorėjo. Tai visokių žmonių yra ir visokių reikia. Priklauso nuo žmogaus, ar tau svarbu.

Tai jau visiškai tau paskutinį klausimą turiu. Labiau uždaras, kuris iš 4 dalykų, kur pasakysiu, tau atrodo svarbiausias, kad kūrybininkas įsitvirtintų. Ar tai yra išsilavinimas, ar pažintys, ar profesionalų pripažinimas, ar ta materiali bazė, kurią sau susikuri?

Geras klausimas. Nes aš sakyčiau penktas variantas. Aš sakyčiau, kad labiau nei vienas, nei kitas, nei trečias, nei ketvirtas. Priklauso, kodėl tu kuri. Aš kuriu ne tam, kad mane pripažintų, kad apdovanotų pinigais ir lietus per kraštus, nei pažinčių. Ar išsilavinimas? Yra tokių, kuriems nereikia išsilavinimo. Yra kuriems nereikia pažinčių arba pripažinimo, ar profesionalų ar neprofesionalų, ar pinigine vertės. Yra tiesiog žmonės, kurie kuria savo malonumui, jiems tik reikia, kad jie būtų išgirsti žmonių, ne profesionalų, net ne jie patys, o jų kūryba. Kad skaitytų jų knygas, klausytųsi jų muzikos, žiūrėtų spektaklius, filmus. Tarkim jeigu apie pinigine išraišką. Tarkim Spielbergas, tikrai turi daug pinigų ir yra kūrybiškas žmogus, bet sakykim kuriant filmą Šindlerio sąrašas, jis neėmė nė kiek uždarbio, jis viską skyrė nukentėjusiems žydams, nes jis amnė, kad tai kruvini pinigai, nes tai yra žiauri istorija ir negali iš jos. Nes jis ne tam kūrė, kad pinigams, ten būtų milijonai, bet jis kūrė istorijai, švietimui, kad žmonės suvoktų. Tai aš manau, kūrybininkui svarbiau, kad jo kūryba būtų pamatyta, išgirsta ir suprasta. Nu tu nusipirksi namą, butą, mašiną, bet tau neatneš tokio pasitenkinimo, kaip atgalinis ryšys iš žmonių. O tarkim jei gausiu profesionalų pripažinimą, išleisčiau tarkim kokią dainą, ir koksai ateitų man David'as Bowie ir pasakytų, kokia gera daina, tai aš tuo momentu apsidžiaugčiau, jisai gal net ją sudainuotų, bet tai neatneš tokios pilnatvės, kaip pasakytų žmonės, visas pasaulis pradėtų jos klausytis. Tai kur tau pasakyti Bowie, o kur visas pasaulis. Tai reiški kažkas klauso, o dar jeigu suprato apie ką tai yra ta daina tai iš viso tas jausmas. Galbūt žmogui padėjo, ką sukūrei. Galbūt sukūriau dainą apie savižudybę, kuria skatinu, kad jie to nedarytų, ir galbūt ji padėjo vienam žmogui atsakyti tos minties. Tai iš karto pilnatvės jausmas atsirastų, kad kažkam aš padėjau. Ir padėjau per ką? Per savo kūrybą. Bet jeigu iš šitų 4 reikėtų rinktis, tai tikriausiai profesionalų pripažinimas, jei David Bowie pasakytų, aš labiau apsidžiaugčiau, nei gavus milijoną.

Ar turi kažką dar pridėti?

Aš nežinau, tiek daug pasakojau ir jau net nelabai atsimenu apie ką. Aš tik visiems kūrybininkams pasakyčiau, kad nebijoti ir daryti. Ir daryti dėl savęs, ne dėl pinigų. Manęs

dažnai klausia, kodėl dirbau ne dėl pinigų ilgai. Nes aš dariau tai dėl savo malonumo, aš dar mokiausi, ir tam, kad ateity galėčiau sukurti kažką gero. Mano tokia nuomonė.

Trukmė: 47:24

Gal tu papasakotum man kaip tu nusprendei studijuoti kūrybines industrijas?

Mokyklos laikais pajutau savo sugebėjimus organizavime ir galvojau užaugus tikrai būsiu renginių organizatorė. Ir artėja tie metai kai reikės laikyti egzaminus ir žodžiu galvoju reikia žiūrėti kažkokių studijų, kur išmokintų mane to organizavimo. Lankiausi tose visokiose studijų mugėse ir galvojau įdomu kokios čia tos studijų programos. Ėjau prie kiekvieno universo ir klausiau “ką turit renginių organizatoriam”, taip tiesiai šviesiai. Atsimenu buvo VDU gavau lankstinuką, čia tokios kūrybinės industrijos nauja programa VDU. VGTU irgi sako “jo mes turim kūrybines industrijas, čia irgi su renginiais tikrai”. Ten dar pribūrė apie gyvenimą New Yorke ir Kamčiatkoj, ten labai sužavėjo mane. Aš su tais lankstinukais grįžau namo ir galvojau kaip čia daryti ar Vilnius ar Kaunas. Bet vis dar nebuvo aišku man pačiai kaip paaiškinti kas tos kūrybinės industrijos. Tai stojau su ta mintim, kad būsiu renginių organizatorė, tai tokie lūkesčiai ir buvo.

Tai tu įstojai į VGTU? Tu VGTU esi baigus bakalaurinį?

Taip.

Sakai, kad jau anksčiau supratai, kad nori renginius organizuoti. Koks mokyklos vaidmuo buvo šitoj vietoj?

Žodžiu, toks mini backgroundas, mokyklos laikais buvo tas amžius visiems kai visi susiskirsto ir ten patyčios ne patyčios, tai esmė tame, kad susiradau mokykloj tokią draugę, kuri irgi taip pat jautėsi klasėje, tokia atstumtuolė. Mes abi sakom “nu mums abiems čia faina ir gal davai ką nors organizuojam mokyklos mastu”. Išrinko vieną kart mane klasės seniūne ir toj mokinių taryboj įsimaliau ir pradėjom ten generuoti idėjas, renginiai po renginio ir man ten kaifas buvo kaip įdomu, kaip faina, tokai auditorija, viskas puikiai sekasi, populiarumas auga. Tai taip ir gavosi, galvoju aš tobula renginių organizatorė.

Tai kokie tie renginiai maždaug buvo?

Tai pradedant visokiais ten motyvacijų renginiais, mokytojų dienom, spalvų savaitė. Po ten kiekvieno trimestro, ar kaip ten vadindavosi, nes ne pusmečiai, tai savaitė be namų darbų, kad visos mokyklos mastu neuždavinėtų. Visokių tokių prisigalvodavom nu ir labai ten faina iš tikrųjų, kad po šiai dienai išlikę tos tradicijos, sesei, kuri dar mokosi mokykloje sakau “žinok čia mano sugalvotas dalykas”.

Geras. O žiūrėk truputį nusikelkime jau į studijų metą. Gal papasakotum, atėjot daug žmonių studijuoti vis tiek?

Taip apie 100 žmonių.

Oho. Nu ir papasakok kaip kūrybininkai tarp savęs grupuojasi tarpusavy?

Nu matai, pas mus šiek tiek kitaip negu kaip kitų universitetų studentai pasakodavo, kad ten kursioikai visi. Tai pas mumis jo kursioikai, bet visi buvom padalinti į 5 grupes po 25 maždaug studentus. Nu ir visi kartu lankydavom paskaitas, nebuvo ten kažkokių pasiskirstymų, ateidavom tik į srautines paskaitas, teorines išklaudyti, o pratybose susiskaldė. Nu ir iš pradžių

viskas prasidėjo pagal realiai pomėgius, kai visi fuksai atvažiavo į Vilnių ir susipažinom vieni su kitais per kuratores. Tai pagrįdė pagal pomėgius. Aš viena kaunietė buvau, tai iškart gavau pastebėjimų “kodėl ne Kaune?”, būdavo, kad užmetinėdavo paskaitose “ai čia yra kaip Vilnius ir Kaunas” tokie pasilyginimai. Tai realiai semestro pradžioje dar visi kol vieni su kitais susipažino, paskaitų metu kai reikėdavo prie kažkokių projektų, tai realiai pasiskirstydavom pagal tai kokios mintys kam su kuo sutampa. Ten jeigu reikėdavo pagalvoti kažkokį konceptą, tai žiūrime su bendraminčiais kas su kuo įeina. Tai realiai kiekvienai paskaitai skirtinga grupelė buvo. Aišku, paskutiniiais metais tai jau nesvarbu koks ten dalykas, jau turi su kuo geriausia dirbti, žinai, kas nepaves, su kuo gerą pažymį gali gauti, kas dalinasi konceptais, tokie studentiški naudos ieškojimai, susiskirstymai.

O buvo, kad pagal veiklas kažkokias skirstėtės? Ateinat vis tiek skirtingi žmonės, aš kiek žinau, kad visi su skirtingais tokiais kaip ir polinkiais į kažką skirtingo. Ar buvo kažkoks paskirstymas pagal tai?

Realiai pas grupę gal nelabai. Pirmuose metuose tikrai niekas taip neatsiskleidė, antrais trečiais jau matėsi, kad kažkas linksta prie fotografavimo labiau, kažkas prie filmavimo, kažkas prie socialinių medijų visokių. Jau vėliau. Pirmam kurse tai tikrai niekas nieko nežinojom, viskas įdomu, didelės akys, beje duok -padarysiu viską.

Buvo toks iniciatyvumas iš visų?

Taip, taip.

Taip entuziastingai sakai tą “taip”.

Tai žinai, ta prasme, net kai vėliau pamatydavau ir ateidavo ta jau dar viena rugsėjo pirmoji ir jau atskiri kur fuksas kur ne fuksas. Kur fuksas eina, didelės akys, viskas įdomu. O tu jau mmm...

Patyręs jau.

Taip, jau patyriau. Plius dar pas mus tie pirmi metai, žinau, kad dabar kitaip moko. Pas mus buvo sukrauta viskas, visi pagrindų pagrindai, nebuvo nieko įdomaus, kas leistų tau bent kažkiek pačiupti tų pačių studijų prasmę. Daugiau buvo dedami pagrindai, sociologija, filosofija, logika, psichologija, pagrindų pagrindai. O kad pačiupti ką daryti su kažkuo ten, socialinės medijos planavimas, adwordsai, nieko tokio nebuvo. Pradėjo tai ryškėti tik nuo antro kurso, kai jau prasidėjo tie specialybiniai dalykai jau normalūs. Tada jau žiūrėjom, kad ten medistai, kas dar kokie.

O žiūrėk paminėjai, kad atėjus į antra kursą, jau pradėjus stebėti kas čia fuksai kas vyresni, ar buvo kažkoks susiskirstymas tarp kartų pas jus?

Jo, pas mumis tas tai tikrai buvo. Mūsų kurse buvo tokių žalių po vidurinės atėjusių ir buvo tokių gerokai vyresnių.

O kiek tas gerokai?

Nu, pavyzdžiui, 38 metų. Nu tikrai vyresni, žymiai vyresni. Tai labai jausdavosi, kad tie visi vyresni glaudžiau bendraudavo su savo amžiaus studentais negu su mumis jaunais, veržliais

entuziastingais. Vien pas mane grupėj tarkim mes visi buvom 18-mečiai, 19-mečiai, 20-mečiai tai buvo kas ir 25-ių, ten 28-ių ir 30-mečių buvo visokių, bet labai jautėsi, kad tiems vyresniems biški sunku su mumis bendrauti, dar gyvenimo nematę ir panašiai, tokie naivuoliai, tai va buvo toksai.

O kaip buvo, pavyzdžiui, apskritai santykiai bendruomeniški tarp jūsų ir tų, nežinau gal labiau apie dėstytojus turiu omeny, tą senąją kartą kūrybininkų, nes kūrybinės industrijos atsirado ne iš niekur. Aišku jos atsirado ten 2008 metais VGTU pirmas paleido Lietuvoje programą, bet tas dalykas vis tiek egzistavo jau prieš tai. Tie žmonės jau buvo atėję su kažkokiu bagažu. Tai koks jūsų santykis buvo su šiais bagažą jau turinčiais žmonėm, kurie jums pasakoja, kaip čia ką reikia reikia daryti?

Realiai labai priklausė nuo dėstytojo. Vieni buvo tokie, bandė būti labai inovatyvūs, bendrauti mūsų kalba, rengtis panašiai kaip mes. Tokia viena sociologijos dėstytoją turėjom, tokia Viktorija Žilinskaitė, visokių bajerijų apie ją būdavo. Ji atsimenu labai stengdavosi atrodyti, kalbėti ir pertraukėlių metu ten prieina “nu labas, kaip sekasi” dar kažką, tą artumo jausmą bando prijaukinti. Kad nebūtų tokio čia dėstytojai, o čia studentai, būdavo dar tokių dėstytojų, kad nesijausdavo su jais bendraujant skirtumas kartų, tiesiog kalbėsi lygus su lygiu kaip su žmogum su, kuriuo gali diskutuoti tom temom. Tai tas labai patikdavo. Bet, aišku, būdavo ir tokių, tokio seno kirpimo, kur tu neduok dieve užduosi klausimą kaip yra dabar. Būdavo, kad net kažkas, aišku, jau dirbančių jau tos mūsų studentų grupės vyresniųjų, kurie jau dirba toj rinkoje ir klausia “bet taip nebevyksta” ir tada prasideda. Tada jau pasidaro paskaitoj įdomu kas laimės šitą ginčą. Tai būdavo tokie dėstytojų požiūrio kampai, nepaisant to, kad jie laikydavo save profesionalais kūrybinių industrijų srity, bet realiai būdavo, kad net ir nepriimdavo kažkokio kito požiūrio, kur kas atėjęs su realia dabartine patirtim ir vis tiek varo savo senoviniu būdu.

O, pavyzdžiui, kaip tu galvoji koks tas vaidmuo to senojo kūrybininko? Kuo jis yra svarbus įsitvirtinimui jaunajam kūrybininkui į šią kūrybinių industrijų bendruomenę?

Iš esmės realiai ta istorinę prasme yra, kad pajusti tą progresą, kaip buvo anksčiau ir kaip yra dabar. Kuo dar? Nu realiai tai sakyčiau ta istorine prasme, patirčių pasidalinimo. Nors ir žmogus yra prie pensijos, bet vis tiek gali pasidalinti kas veikė tuo metu, kas neveikė. Tai tokį pamatą sudėti, background'o. Nežinau.

Tokio žinių perdavimo, kaip suprantu?

Jo. Konteksto prasme. Kad tokį kontekstą duotų, kaip būdavo, kaip raida įvyko vienoj ar kitoj srity.

O jeigu grįžtant prie jaunųjų kūrybininkų jūsų, tai dabar klausiau kuo svarbus bendravimas su senosios kartos, kad žinių perdavimas, patirties, istorinis žinojimas. O kuo svarbus yra bendravimas su jaunosios kartos, tau kaip jaunai kūrybininkei, kuo svarbu bendrauti su kitais tavo amžiaus žmonėm?

Idėjų apsikeitimas, galimybės, galų gale. Nes pažintys kūrybinių industrijų sektoriuje yra kosmiškai svarbios, nes būna, kad išsišneki, kam kažkam reikia darbo praktikos, projektas kažkoks vyksta, reikia rankų, kur tu gali prisidėti. Tai realiai patirtys, kontaktai, galimybės, realiai kreipiesi tik pas jaunus, nes jie dalyvauja projektuose, kažką veikia. O tiems seniesiems palieki realiai teorinę, mokslinę reikšmę.

O kas tie jaunieji kūrybininkai, kur sakai, kad kreipiatės? Ar jie yra tavo kursioikai tiesioginiai ar jie yra jaunieji kūrybininkai, tik porą metų anksčiau baigė studijas?

Ir tokie ir tokie. Ir grupiokai ir vyresni. Realiai taip, pagrinde vyresni iš esmės, vyresnių laidų. Nes sakau, mes ten facebooke turim tokią grupę.

Kur manęs nepriėmė.

Nepriėmė?

Aš ne kūrybininkė oficialiai.

Jeigu kas, jeigu reikės kokių kontaktų tai visa mano grupė gali pakalbėt. Tai va pagrinde su vyresnės laidos, nes tuo metu iš mano pažįstamų tarpo nelabai kas studijavo kūrybines industrijas, tai nelabai nebuvo į ką kreiptis.

Kelintais tu įstojai? 2014?

Jo, 2014. Ai nu bendriau buvo čia Kaune mano draugė, jie ten VDU mokėsi, aš pati nesuprantu k' jie ten mokėsi. Atrodo, kad mes visiškai kitokias studijas baigėm nors pavadinimas toks pats. Ten kitaip vyksta viskas.

Minėjai, kad dirbo žmonės, daro dalykus ir svarbus tas kontaktavimas, tai kaip tu įvardintum kokios yra tos kūrybininkų iniciatyvos Lietuvoje? Kas yra būtent kūrybininko veiklos produktas?

Tai tarkim įvairūs renginiai, meninio pabūdžio. Tarkim Vilniuj, dabar neatsimenu kaip vadinasi ar miesto dienos, kažkas tokio. Po visą miestą būdavo tam tikros meninės erdvės, kur miesto svečiai galėdavo ateiti, pamatyti.

Vilniaus dienos?

Ne, ne Vilniaus dienos. Pavasarį kažkada vykdavo. Nes žinau, kad viena dėstytoja labai užsiėmus šituo.

Ten kur būna instaliacijos meninės išdėliotos po visą miestą, čia apie šitą?

Jo.

Tai čia jūsų dėstytoja?

Jo, jinai darė. Kas dar? Realiai galvojant apie mano kursiookus, visi kas ką veikia, tai labai skirtingai. Žinau kas į režisūrą nukrypo, video kūrimu, fotografavimu. Yra kas nukrypo į socialinių medijų administravimą, nuo iki, turinio kūrimą, vizualai, kaip pritraukti auditorijas. Yra ka snuėjo visiškai į dizainą ir į stilių, visokių ten žmonių žurnalų ir panašiai. Tada kas dar? Kas dar pas mumis tokio būdavo? Po to buvo kas ir savo turinį pradėjo kurti, savo įdomiais dalykais naudotis, pritaikant žinias kurias įgavo, savo verslų. Pats projektas visiškai nėra susijęs su kūrybinėm industrijom, bet tas žinias kaip išvystyti verslą pritaikė.

Čia būtent tu turi omeny tavo amžiaus, jūsų jaunųjų kūrybininkų produktai kuriami?

Jo jo.

Reiškią yra galimybė tiek kurti, tiek prisijungti. O tu buvai įsitraukus į kokią nors iniciatyvą?

Realiai tas mano iniciatyvumas kitaip ėjo.

O kaip kitaip?

Aš buvau įsitraukus į ISM veiklą, ne kaip iš kūrybininkės pusės. Nes nedariau to ką darytų tipinis kūrybininkas. Vizualų nedariau, marketingų nedariau, taip sakant griebiausi tiesiai aukščiausio posto - prezidentė. Ir turėjau komandą kas man padaro. Mes darėm tik konceptus, ką būtų galima padaryti VDU, kokį renginį suorganizuoti, kad visai VDU bendruomenei būtų. Mes galvojom tuos konceptus ir mano grupė nelaimėjo. Taip ir neteko prisidėti.

O šiaip bendrai kodėl tu galvoji kodėl kuriasi tokios iniciatyvos?

Tam, kad kažką naujo įvesti, kasdienybę praskaidrinti, kažkas nauja nematyta, krūto, įdomaus. Kitas dalykas, tai norisi išsibandyti tai ką tu išmokai, pritaikyti žinias, pažinti ar tai veikia.

Svarbu toks pritaikymas žinių būtent?

Aha, Faktas, kad šitos studijos buvo labiau teorinės, praktikos prasme mes turėjom labai mažai. Nes, pavyzdžiui, studijų metu mes turėjom pažintinę praktiką. Mes ėjom į LRT, ems turėjom realiai ekskursiją po pastatą. Ir mums buvo pasakyta, kad labiau yra laukiami VU studentai, būtent žurnalistikos, o ne kūrybinių industrijų. Jau turėtum būti toks vau, kad priimtų. Aš atsimenu labai norėjau, bet nepaėjo. Po to ėjom į Lietuvos Banką. Aš nežinau, ką ten reikėtų daryti, kai paklausiau ką ten maždaug daro, tai atsakymų nelabai buvo. Po to Swedbankas. Visokių ten tų pažintinių praktikų buvo, bet realiai nežinai net ką ten reikėtų daryti. Po to paskutiniam kurse turėjom jau tą profesinę praktiką, tai jau ten buvo biški normaliau.

O ką tu darei?

Aš atlikau praktiką SEB banke, personalo skyriuj. Dėl to tokia aš personalistė. Tai ten realiai priėmė praktikantą, nors aiškiai buvau pasakius, kad man reikia ir komunikacijos. Bet buvau pasirinkta į personalo skyrių. Jeigu galima įvardinti, kad skelbimo kūrimas yra komunikacija, tai gerai, tada aš atlikau komunikacijos praktiką. Tai gerai gerai, meluoju. Prisidėjo ten ir komunikacijos dalykų, naujienlaiškio vidinio kurimas, visokių kūrybinių dalykų, negaliu sakyti, kad tik archyve sėdėjau. Tai aš labai tikiuosi, kad laikai keičiasi ir praktikantai gauna realius darbus, o ne archyve.

Nesikeičia, plus minus nesikeičia, galiu ir savo patirties pasakyti, ką tik praktiką atlikus.

Kaip liūdna.

Sakei, kad VGTU toks labiau teorinis. Apskritai apie aukštąsias mokyklas kalbant, kaip manai koks yra aukštosios mokyklos vaidmuo būtent kūrybininkui.

Šiaip bendrai imant univerai yra vis tiek tokiam teoriniam lygmeny, tau suteikia pasaulėžiūrą, o kolegijos eina į praktinius dalykus, kur tu gali praktiškai darytis, čiupinėti. Pačiam kūrybininkui, tai iš esmės tau duoda, nu realiai, išsilavinimą toje sferoje teoriniam lygmeny. Kaip čia įvardinti, čia reikia gerai sugalvoti. Nu esmė tame, kad naudos tikrai yra, bent jau teoriškai žinai kaip turėtų būti. O praktiškai jau kaip gausis. Teoriškai ma-daug įsivaizduoji, prižastis, pasėkmes, sąsajas. Tai teoriniam lygmeny universitetai duoda. Tik reikia žiūrėti kokio lygmens teorija, kokias sritis paliečia. Nes tarkim gali, kad ir imant tuos pačius renginius. Gali mokyti ten kaip planuoti komunikaciją, viešinimas ir panašiai, bet neišmokins nuo ko pradėti apskritai organizuojant renginį, kokios komandos išteklių reikia, kokių reikia, resursų. Patys, kad ten mokėmės kaip projektus rašyti ir panašiai, visas šitas yra gerai, bet to žmogiškojo kapitalo, nuo ko pradėti, apimtis, kaip prognozuoti ir dėlioti, niekas to nemokė. Užtad pabaigęs studijas tu galvoji “va aš čia suorganizuosiu renginį” ir kai tu supranti, kad tau realiai reikia išeiti iš darbo, kad tu viską spėtum. Ir tai realiai su studento miego po 3 valandas per parą. Arba jeigu tu nori tam renginius ruošti 3 metus prieš tada tai viską spėsi ir dirbt ir visą kitą.

O paminėjai žmogiškąjį kapitalą, tai kokia svarba yra to žmogiškojo kapitalo būtent?

Realiai pačiam kūrybininkui yra tikslas žmogus bet koku atveju. Turi būti žmogus pasiektas žmogus vienaip ar kitaip. Kažką žmogus turi daryti. Galų gale tarkim nusipirkt kažką, sudalyvauti, patirti. Viskas eian per patirtį. Jeigu nebūtų žmogaus - kūrybininkui aš nežinau ką reiktų daryti. Jeigu jis norėtų ten kokią Vilniuj katedros sieną išpaisyti, tai jeigu nebūtų žmonių, tai jo darbas būtų niekinis, beprasmis. Kai atsiranda žmogus, žmogiškasis faktorius, jo darbai įgauna prasmę, susidomėjimą, apie jį kalbama ir panašiai. Tai žmogus yra max svarbus.

O jeigu jis nori sukurti vien iš savo pasitenkinimo jausmo?

Bet vis tiek, kad ir ką jis darytų, jeigu tai kyla iš jo vidinių paskatų, kad jam bus faina, bet koku atveju kitas žmogus tą matys, kad ir kokią meninę instaliaciją jis darytų. Vis tiek kažkas apie tai sužinos vienaip ar kitaip. Vis tiek žmogus čia svarbus.

O žiūrėk, trumpam grįžtant prie išsilavinimo. Ar keičiasi požiūris į žmogų, kuris nėra baigęs kūrybinių industrijų, bet veikia kūrybinių industrijų lauke. Arba bando veikti, bando į jį patekti. Kaip yra žiūrimą į žmogų, kuris yra be išsilavinimo?

Realiai labai priklauso nuo žmogaus koks jis yra. Žmogus žmogui nelygu. Gali būt nebaigęs studijų tų ir tikrai turintis daug tos praktinės patirties ir gali dalintis įžvalgom. O kiti būna matai, kaip teoriniam lygmeny turi būti ir nepriima kito žmogaus idėjų ir tau sako “ne, čia nesąmonė”. Tai tokiu atveju ir pradedi vertinti, kad tu čia net nebaigęs studijų ir čia man aiškini kaip turi būti, aki aš tikrai žinau, kad tai veikia ir taip bus efektyviau.

O ką duoda pažintys kūrybininkų pasaulyje?

Viską. Iš esmės viską. Kad ir ką tu sugalvosi, pasikalbėsi su vienu, kad čia galvoju tokį projektą daryti ir tau gali sakyti “aš pažįstu žmonių, kurie gali tą, tą ir tą padaryt”. Ir taip plečiasi pažinčių ratas ir kuo daugiau skirtingų projektų, tuo didesnės pažintys ir automatiškai per pažintis gali gauti tam tikras paslaugas negu tu eitum į kažkokią įmonę kreiptumeisi. Tas darbas su freelanceriais taip vadinamais yra greičiau ir efektyviau ir novatiškiau.

Tai freelanceriai yra jūsų dalis?

Taip taip taip. Pavyzdžiui, fotografai irgi yra freelanceriai, nesvarbu ar fotografuoja žmogų ar daiktą, vis tiek gauni pajamas, esi laisvai samdomas darbuotojas, nieks tau nėra bosas. Automatiškai jeigu ten reikia kažkokį projektą išsireklamuoti, tu kreipiesi į tą freelancerį ir žiūri ką jis gali padaryti, ką jūs ten sutariat. Tarkim socialinių tinklų ekspertai, yra mano grupiokė, kuri užsiima socialinių tinklų valdymu, turinio formavimu ir panašiai. Tai ji irgi freelancerė. Tai realiai pas mus tokių daug. Kai mes įstojom tokių nelabai buvo, kai įstojom niekas apie tai nekalbėjo dar, kažkas tokio ekstremalaus buvo, neapibrėžto, maždaug tu čia ekstremalas, laisvo oro direktorius, visi gan skeptiškai žiūrėdavom, kad “va tu čia daug neuždirbsi, aš tai va korporatyvinį darbą dirbu”. Anksčiau, mano laikais, kai studijavau niekas apie tai daug nekalbėdavo, bet dabar aš nelabai kitaip įsivaizduoju, negu, kad kūrybininkas iš savęs generuoja turinį, veikia pats.

Dabar pakalbėkime biški apie pinigėlius, finansus. Kultūros ministerija mačiau šiais metais paskyrę berods 15 milijonų eurų būtent kūrybinėm industrijom tokį kaip gelbėjimosi planą, čia po pandemijos visą tą situaciją pagerinti. Koks tavo požiūris yra į tas Kultūros ministerijos skiriamas lėšas būtent kultūrai ir ar apskritai kūrybininkui yra svarbus finansavimas jo veiklai?

Priklauso kokios srities, tikrai labai svarbu. Nes tarkim socialinių, kas dirba konkrečiai su marketingu, tai jam nelabai svarbu. Bet kas dirba konkrečiai su menais, su aktoryste, muzika, dainavimu, dar kažkuo, tai jiems labai svarbu. Nes čia kai ta visa pandemija, jie nieko negali daryt. Žiūrovų nėra, bilietų nieks neperka, susibūrimai ir panašiai. O kas dirba su marketingu tai jiems vienodai rodo ar žmonių pilna salė ar ne pilna salė. Jų darbas yra toksai, kaip čia pasakyti, ne patyriminis fiziškai, neateisi, neatsisėsi, nepamatysi. O vis tiek teatras, koncertai ir panašiai tai yra pojūtis, kultūrinis pojūtis, Ateini pasikultūrinti, patirti tą malonumą, kurį tu gauni iš spektaklių, muzikos kūrinių ir panašiai. Tai realiai tai tik teigiamai, kuo daugiau pinigų bus skiriama tuo geriau.

O būnant kūrybininku apskritai, kiek svarbi yra ta finansinė sėkmė?

Nu iš esmės labai, nes realiai kūrybininkai tik iš to ir gyvena. Nu, aišku, galbūt yra žmonių, kurie derina tą eilinį darbą, nu fantazuoją, tarkim dirba klientų aptarnavime ir laisvu metu nuo to, nes ten lankstus grafikas yra, užsiima būtent šituo ir generuoja papildomas pajamas.

Pakalbėjom apie mokslą, išsilavinimą, pažintis, apie lėšas ir apie tai kas yra tas kūrybininkas. Ir iš tavo atsakymų ir iš kitų atsakymų, aišku, kad ta sritis yra labai plati, kūrybininkai viską daro. Bet kaip tu manai kas yra tas tikras kūrybininkas pagal tave? Ką reikia daryti apskritai, kad tu būtum vadinamas kūrybininku.

Faktas, kad kūryba šitoj sąvokoj žeidžia didelę reikšmę. Tai faktas, kad kūryba turi vykti, kūryba kaip nuolatinis procesas. Tirai žmogus turi domėtis kas vyksta, inovatyvumas ir iniciatyvumas, laiku pastebėti ko galbūt reikia ir iš to sukurti kažką, kas sukurtų naudą vieniems ar kitiems.

O tas inovatyvumas čia apie ką?

Nu mes vis tiek realiai esame įpratę, kad tarkim vyksta teatras, tai teatras vyksta teatre, ten juodos raudonos kėdės, scena, visur tamsus apšvietimas, o galima padaryti teatrą ir visokioj erdvėj, kažkur vidury miško su instaliacijom. Nu kažką kitokio, kas suteiktų dar kitokį įspūdį, potyrį tam vartotojui, kas pamatys galutinį variantą. Tai realiai per tokią prizmę, kad vat

kūrybininkas iš esmės, man siejasi su kažkokiom naujovėm, darymu kažko kas nebuvo daryta. Arba buvo daryta, tik patobulinant. kažkas tokio.

Aha, tai toks naujumo gūsis, tą girdžiu.

Aha.

O kas pasako, kad kūrybininko sukurtas produktas yra geras arba blogas?

Realiai žmonių reakcija. Jeigu suorganizuoji renginį ir į jį ateina arba nieks neateina.

Čia irgi yra reakcija tam tikra.

Tada jau tikrai gali žinoti, kad nepasisekė, sorriukas, kad ir kaip bandytum pritempti, bet jau niekaip nebepritempsi, kad pasisekė. Nu nepasisekė, nes nesvarbu, kad tu ten išsireklamavai, reklamą matė 1000 žmonių, bet niekas neatėjo, tai nepavyko. Koks klausimas buvo jau pamiršau?

Kas pasako kad yra geras arba blogas?

Tai realiai visuomenės atsiliepimas apie...

O, pavyzdžiui, kad tu būtum vadinamas kūrybininku kiek yra svarbus tas kitų pripažinimas?

Svarbus, tikrai svarbus. Realiai be kitų pripažinimo, be kitų pastebėjimo tu nelabai gali ką ir daryti, iš esmės. Jeigu tu niekur nesireklamuosi, nesiskelbsi, tai niekas nežinos ką tu darai, tai kokia to esmė yra tada.

O kieno pripažinimas yra svarbiausias?

Vėl gi čia labai priklauso nuo to, kas yra tavo galutinis klientas, vartotojas. Nes tarkim žmogui, kuris marketinge sukasi, tai jam nėra tiek svarbu pasiekti. Nnu yra svarbu pasiekti tam tikrą vartotoją, kad išsiųsti įmonės kažkokią siunčiamą žinutę, bet kiek yra svarbiau padaryti, kad įmonė generuotų didesnes pajamas. Automatiškai tu įmonės mastu esi pastebėtas kaip specialistas ir tu neši naudą. Tarkim galbūt gali būti toks variantas, imkim tą patį marketingą. Vartotoją tu pasiekei, bet jis nenusipirko tavo paslaugos, tikslas kaip ir pasiektas pasiekti vartotoją, bet jis nepadarė organizacijai kažko gero, kam tu buvai pasamdytas. Tai mano galva, kai yra tas marketinge tarkim dvigubai: ir pasiektas vartotojas ir vartotojas padarė veiksmą, kurį tu skatinai daryti. Tai šitoj vietoj tas. O tarkim kokiam fotografui, tai tu nufotografavai kažką, tomis nuotraukomis buvo dalinamasi, automatiškai kažkas pastebėjo, į tave kreipėsi, tai tas toks pripažinimas iš visuomenės.

O ten sakei įmonės mastu, tai buvo kaip į ekspertinį tokį, aš girdžiu.

Aha, jo.

O dabar uždaresnį tokį klausimą turiu. Yra 4 kriterijai, kalbėjom apie aukštąsias mokyklas, apie pažintis, kontaktų mezgimą, pripažinimą, finasus. Kaip tu galvoji kuris iš šitų dalykų yra svarbiausias įsitvirtinant jaunajam kūrybininkui jau tau kūrybinių

industrijų pasauly. Ar tas išsilavinimas ar pažintys, ar tų profesionalų kritiku pripažinimas, ar ta finansinė bazė, kurią gali susikurti.

Aš galvoju, kad pažintys. Pažintys, sakyčiau, kad svarbiausias iš esmės. Nes dabar bandau paimti veiklą, kur pažintys neturėtų tokios didelės reikšmės, bet kokiu atveju vis tiek apie ką galvočiau vis tiek atsimušu į pažintis.

Pa-intys ane, tai toks žinomumas vis tiek, kontaktų mezgimas. O svarbu tapti -inomu kūrybininku tarp kitų kūrybininku?

Tai pripažinimas, aišku, kad svarbus Realiai tos pažintys ir pripažinimas eina labai paraleliai. Nes jeigu tu kažką veiki, tu užmezgi kontaktus ir vienaip ar kitaip esi įtrauktas į tų kūrybinkų bendruomenę, kur savo sričių speciai vieni kitus pažįsta. Tai bent kokiu atveju jie eina abu paraleliai. Nes tu pažįsti vienus žmones, pasižymi, kažkas tau labai pasisekė, tai tave pritrauks jau aukštesnio lygio žmonės, organizuoti, kažką daryti, didesnei auditorijai.

Viską atsakei, viską jau pasiklausiau. Tai nebent tu dar turi ką pridėti, jeigu nori, ką jautiesi nepasakius?

Ne ne, viskas buvo tvarkoj. Nežinau jeigu išeis kažkoks rekomendacinis pranešimas iš tavo magistro darbo jauniems visuomenės veikėjams, tai tegu prieš stojant gerai pagalvoja.

Kodėl?

Jeigu galėčiau atsukti laiką atgal, aš būčiau po mokyklos darius pertrauką. Nes iš šitų studijų didžiausią naudą kai tu ateini su idėja. Ir tu gali per 4 metus tą idėja gali išvystyti pilnai ir pasidaryti darbo vietą drąsiai, be jokių problemų. Nes tu turi prieigą prie visko, prie įvairiausių resursų ir tau tikrai bus suteikta pagalba. Bet jeigu tu ateini tipo “būsiu renginių organizatorė”, “o ką tu organizuosi?”, “tai bet ką!”. Ateik jau geriau, daleiskim kažkas jau mokyklos laikais turi pomėgį, tai kaip įdarbinti tą, tam studijos ir padės, išvystyti tą tokį versliuką nuo “tai draugė paparašė ir padariau” iki to, kad Lietuvos mastu žurnaluose publikuosies ir ten net užsienio rinką galiausiai keliausi. Tai labai norėčiau, kad gerai pagalvotų ir ateitų su realiu planu, idėja. Ką norėtų. O tada jau per tuos 4 metus bus iščiupinėta, išlaižyta iš visų maksimaliai pusių 360 laipsnių. Tikrai bus 100 kartų naudingesnės studijos.

O yra taip, kad ateinantys kūrybininkai, tarkim yra ta meninė pusė, kaip tu sakei žmogus yra linkęs į kažką, kaip tu sakei, kad ir va tie papuošalai. Ir aš girdėjau tokį iš tavęs, kad toks verslumas gimsta. Ar jis užgimsta jau prieš ar per tuos metus 4?

Visaip. Pavyzdžiui, turim kurse istoriją tokią, kad visai mėgo piešti mergina ir studijų metu mokinosi visokiom programom dirbti ir pastebėjau, kad jai patinka dizainas. Ir ji dabar turi nuosavą verslą, kurią logotipus įmonėms, visą brandbooką padaro. Kita kuria papuošalus. Irgi nuo 0 pradėjo ir studijų metu visi jos darbai sukosi aplink jos tą verslą. Tai iš visų pusių jis buvo paimtas, iščiustytas, išlai-ytas max. Po to buvo įtraukti labiau į universiteto veiklas visokias, kas fotografavo ir buvo pastebėtas, kad jam gerai gaunasi, tai universiteto mastu buvo įtraukti daugiau, esi įtrauktas daugiau į tą ratą ir automatiškai pažintys. Tai buvo kas po mokyklos atėjo ir žinojo ką nori veikti. Ir buvo kas tiesiog. Arba, pavyzdžiui, mano grupioke mokyklos laikais išmoko photoshopu naudotis, pabaigus studijas ji dirba dizainere dabar. Maketavimai visokie ir panašiai.

O kaip tau gavosi? Kaip tu į HR pusę pasukai?

Tai esmė tame, kad aš labai daug nežinojau kas tas personalas, praktikos metu papuoliau į personalo skyrių ir aš visada maniau, kad tai yra tik atrankos ir nieko daugiau. Ir tada kai pamačiau didesnę vaizdą, k jie daro su kuo dirba ir kaip viskas atrodo. Aš buvau susigalvojus, ne tai, kad susigalvojus, bet mokėmės, kad yra vidinė komunikacija ir išorinė komunikacija. Ir aš buvau užsivedus, kad būsiu vidinės komunikacijos specialistė. Jeigu čia manęs nemokins organizavimo, tai aš mokykloje dariau vidinę komunikaciją, tai, žodžiu, būsiu vidinės komunikacijos guru. Tai pamačiau per praktiką, kad ne tik vidinė komunikacija vyksta personale, tai taip ir gavosi. Pradėjau taip, mano bakalaurinis buvo rašomas apie mentorystės programą, kaip vidinės komunikacijos gerinimo priemonę. Tai kaip matai visiškai HR-as, pritemprinėjimas prie komunikacijos. Tai va ir realiai man ten bedirbant, man labai patiko ten dirbti, žiauriai. Ir po studijų bandžiau vasarą ieškoti praktikos pagal specialybę. Ir man niekas taip nelipo kaip tada personale. Man buvo žiauriai nuobodu, ėjau didelėmis akimis, taip nuoširdžiai įdomu. Tai oh my god, kaip kūrybinėse kildavau per sukąstus dantis, tai čia buvo taip įdomu, nei vienam egzaminui nesiruošiau. Per paskaitas tiesiog kaip į aukštos klasės seminarą atvarai ir klausaisi ir viskas taip įdomu ir buvo vau tiesiog. Tuo pačiu kai įstojau į magistrą, tuo pačiu ir praktiką susiradau magistre, tai man du viename buvo, o vaikeliai! Tai viskas taip keitėsi greitai ir jaučiu, kad man šita sritis labai patinka.

Kaip gera girdėti kai žmonės save atranda ir džiaugiasi. Tikrai faina.

Trukmė: 57:44

Kūrybinės industrijos iš pačio pavadinimo jisai skaitant taip šabloniškai ir pažodžiui, kūrybinės industrijos: industrijos - neaišku žodis niekada turbūt, net ir studijų laikais nebuvo aišku kas tos industrijos yra. Bet kūryba iš karto yra tas, kad "ah taigi aš kūryba noriu užsiimti, taigi man kūryba, taigi aš noriu". Nuo mokyklos tai jau turėjau mintyse. Pirmą kartą išgirdus mane labai labai sužavėjo tas pavadinimas. Išgirdau iš karto vienu metu ir kūrybines industrijas ir pramogų industrijas. Tai iš karto buvo toks labai geras atsifiltravimas, kad ne, aš kūrybininkė, man reikia kūrybos. Pramogos ne man. Tai nuo mokyklos jau buvau nusprendus, kad kūrybinės industrijos.

O koks būtent tas mokyklos vaidmuo ir buvo?

Tiesą pasakius, mokyklos pačio kaip vaidmens šioms studijoms nejaučiau jokio. Daugiau jaučiau iš, kadangi mes visi lygiuojamės į vyresnius ir nu mums toks autoritetas yra visą laiką, kiek mes beaugtume, visą laiką atrodys, kad norisi lygiuotis į kažkokius mokytojus turėti. Tai aš turėjau savų draugų, kurie jau mokėsi tose studijose, tai man buvo mano autoritetas. Tai mokykla ar savo indėlių dėjo? Ne. Man asmeniškai ne. Bet tie draugai, nu irgi, vėlgi, ėjimas iš lūpų į lūpas, patirčių pasidalijimas. Kai sužinojau apie šią studijų programą tada jau klausinėjau tų draugų, kurie mokėsi, kaip ten, kas ten, ką jūs ten darot. Ir daug nebuvo galvojama. Mokyklos indėlio nėra, tačiau draugų indėlis buvo labai labai didelis.

O kur tu baigei? Kur mokeisi būtent?

VG TU.

O buvo kažkokių kitų minčių? Kaip tu atradai tas studijas būtent VGTU?

Buvo minčių ir buvo jos įvykdyros. Žodžiu, kūrybinės... Aš galiu juk neoficialiai kalbėti?

Taip taip.

Žodžiu, buvo minčių tuo metu tik kūrybinės industrijos, bet kai pradėjau aš jas mokintis, aš galvojau "nu ne" taigi aš dar kažką turiu, negi tik industrines pasibaigsiu. Tai ša būdama antram kurse, dabar bus labai priešprieša, gal tau skambės, įstojau į profkę į elektromechaniką.

Įdomu.

Norėjau eiti tuo keliu logikos prasme, kur daug logikos ir yra vien tas vat autokultūra, kurią aš nu irgi norėjau tobulinti. Ir tuo pačiu pabaigiau universitetą ir gavosi taip, kad antram kurse įstojau į automechaniką ir vienu metu mokiausi ir profkėj ir VGTU, tai pabaigiau vienu metu abu. Tai vat buvo minčių, į tavo klausimą atsakant ar aš galvojau ar buvo kažkokių studijų kitų variantų. Tai buvo, bet niekada nekilo mintis ar aš noriu jas mesti. Visą laiką buvau užtikrinta.

Kai tu sakai, kad turiu dar kažką, ką tu turi omeny?

Dėl studijų?

Kūrybos prasme, kaip aš supratau ar kaip čia?

Ne, kad yra ta priešprieša, yra tas kūrybinės ir tas kitas atskiras loginis. Aš manau, kad daugumai iš mūsų, kurie ima tokias studijas, arba daugeliui vat jaunimo, kuris stoja tik pirmuose kursuose yra ta baimė. Yra tos baimės pasėtos kūryboje "o tai kaip, ar aš tikrai išgyvensiu?". Tada norisi tokio stabilumo ir kažkas renkasi du kelius arba meta arba baigia ir viska sgerai toliau siekia. Bet aš manau, kad tokioje sferoje kūrybinėj, kas susiję su menais visada yra ta rizika ir visą laiką yra galvojimas ar aš tikrai turėsiu tą stabilumą.

O pavyzdžiui aukštosios mokyklos prasme buvo tau kitokių variantų tau?

Buvo. Buvo KSU, Kazimiero Simonavičiaus universitetas man atrodo, kad dabar jau ten nebėra tų studijų.

Nebėra. Bent jau kiek aš žiūrėjau tikrai nebebuvo jau.

Tai va, buvo KSU ir iš tikrųjų daugiau nežinojau ar buvo daugiau kur kūrybinės industrijos ir nelabai domėjausi, nes buvo variantai tarp VGTU ir KSU, tai KSU atbaidė vien dėl to, nu aš ir ten ir ten studijavau mokamai, bet atbaidė turbūt, kad VGTU turi tokį vardą savo susikūrę. Atrodo iš karto visi jau žino tą VGTU, tai jau jeigu pabaigėi VGTU, tai čia jau kažkaip atrodo, kad ta aukštesniam lygy truputėlį vyksta, nei kad baigsi kolegijoj ar nežinau. Vilniaus Universitete dar buvo, tarp kitko Vilniaus Universitete įstojo mano draugės, tai mes lygiagrečiai mokėmės ir aš joms pavydėjau visą laiką, nes mano studijos buvo griežtesnės ir disciplinuotos labiau. Ten jie turėjo šiek tiek daugiau laisvės. Tai pagal tą discipliną, man atrodo, kad aš kaip ir teisingai pasirinkau. Viskas gerai, kai tau duoda laisvės, bet tos laisvės turi būti pakankamai, nu ji turi būti kažkiek apvaržyta. Tai vat, buvo variantų, bet man kažkaip tas VGTU skambėjo aukštesniam lygy negu kiti. Nežinau kodėl.

O kelintais metais tu stojai?

Man 24, 25 tuoj. Tai aš stojau 2015, 2015 mokyklą baigiau.

Tai iškart po mokyklos stojai?

Tai aš pabaigiau prieš 2 metus. Taip prieš du metus.

Pakalbėsim dar apie tai ką dabar veiki. Bet gal tada papasakotum man kaip jūs grupuojatės kurybininkai tarpusavy viduj?

Studijų laikais?

Aha.

Aš dar norėčiau labiau apie tą patį pavadinimą pašnekėt. Tai pačios kūrybinės industrijos ir studijų laikais mes kai buvo ir baiginėjom niekas nežinojom kas tai yra. Ir tik kai pabaigi po kiek laiko ateina tas suvokimas kaip aš galiu apibūdinti tą pavadinimą ir ką aš iš ten gavau. Nes kai mūsų paklausė, buvom trečiam ar ketvirtam kurse, “nu tai gerai tai jau kūrybininkai, nu tai kas yra kūrybinės industrijos?” Nežinau, nežinau, nes tai nėra tokio vieno žodžio, kuris tai apibūdintų. Tai aš dabar noriu įvilkti į tavo klausimą, kad paskui ateina suvokimas, kad tai yra menas, technologijos ir verslas viename. Tai apie tą grupavimąsi, tai ir būdavo tie, kurie yra tokie kur neturi jokio konkretaus pasirinkimo ir yra laisvi, tai jie menas. Technologijų sritis, kur visos medijos ir iš technologijos pusės ką mokė. Ir verslas irgi buvo tas, kurie iškart turėdavo savo verslą, jiems reikėdavo rinkodaros, marketingo, turinio kūrimo. Ir jausdavosi tas grupavimas, bet mes visi kūrybininkai būdavom vieni kitiems ramstis, va čia labai gerai, kad nebūdavo jokios atskirties nei tarp vieno. Ir tiek kiek gavau aš iš jų, kiek stengiausi ir jiems patiem atiduoti ir mes visą laiką viskuo dalindavomės. Aišku, kad tu visko nesuprasi, nesuprasim visi visko, kas ten vyksta. Tai visą laiką visi vieni kitiems į pagalbą. Šiaip turėdavom daug gero laiko labai daug, rengdavom savo renginių, organizuodavom tam pačiam kiemely VGTU Trakų gatvėj su tais atlantidais pasirėmusiais. Tai organizuodavom savo renginius. Pasidarydavom sau for fun tokį renginį. Tai tas grupavimasis yra kažkiek, galėdavai išskirti grupavimąsi, Bet vieni kitiems būdavom ramstis. Ir iki šiol taip yra. Net ir dabar pabaigę, tarkim aš darau savo projektus ar idėjas kažką “žiūrėk, žinau kad tu šitam geriau susigaudei, gali gal man paaiškinti?” Arba kiti parašo “žiūrėk aš čia dabar truputėlį vat darau, gal tu nori man padėti?” Tai vat toks bendradarbiavimas.

O yra kažkoks susiskirstymas per kartas? Nes tu minėjai, kad į draugus vyresnius žiūrėjai ir jie tau ten padėdavo, apšviesdavo kaip ten kas. Tai įdomu kaip pas jus viduj būdavo?

Tiesą pasakius kartose gal nežinau, žinok. Kažkaip niekad apie tai nepagalvojau. Bent jau tie draugai, kurie mokėsi ten jie jau labai stipriai dirba savo sferose. Kas kuria savo laidas, kas dirba įmonėms su marketingu. Pačio grupavimo nežinau kaip pas juos kartose būdavo. Bet, nu aišku, jeigu mes su vyresniais, kalbant apie tai kaip mes mokėmės, visą laiką būdavo ta pagalba. Mes pirma susipažinom fuksų stovykloj, labai geras susipažinimas yra fuksų stovykla. Nuo to laiko kai mes susipažinom, atrodė, kad visi yra kaip didelė šeima. Tai čia taip ar pasisėkė ar čia mano požiūris toks, kitiems gal taip neatrodys. Man atrodo, kad visada buvom viena didelė šeima, nesvarbu ar būsi pirmakursis ar ketvirtakursis. Mes kai buvom ketvirtakursiai pirmakursiams buvo tokie kaip ramsčiai, jeigu reikia kreipkitės padėsim.

O kaip su dėstytojais? Senosios kartos kūrybininkai, kaip santykis su jais?

Nieko neturiu prieš dėstytojus, bet kai kurie turi šablonus savo susikūre, ką turi išdėstyti. “Išdėsčiau savo paskaitą nu ir gerai viskas, kažkokioj įmonėj dirbu, turiu patirties, tai ir jums galiu padėstyty”. Bet daugelis dėstytojų labai man nustebindavo tuo, kad jie jeigu aiškins vieną, tai padės tau ir su kitais dalykais. Aš neatsimenu tų tikslų dalykų, kurie ten buvo programoje, bet nu aš galiu išskirti turbūt stipriausius žmones, tai stipriausi žmonės būdavo, kas dirbdavo su renginių organizavimu, turinio kūrimu, marketingu, vat šitose sferose labai labai stiprūs žmonės. Tas kas ėjo, kur buvo su fotošopu kur kurdavo, su informacinėm technologijom, tai jau ten būdavo pagal šabloną viskas: “čia turim padaryti namo paveiksliuką, tai padarykim namą viduj”, “o tai galiu gal ne namą daryti, o kažką kitą?”, “ne, reikia namo”. Tai vat tokie. Įvairių buvo. Neatsimenu nei vieno dėstytojo, kad kažkas labai trukdė iš dėstytojų, kad nenorėtum “nu va ir vėl pas šitą”. Buvo vienintelis, bendravimo psichologija. Iki šiol nepamiršiu bendravimo psichologijos, būdavo taip, kad mes atvarom į paskaitą, susėdam visi ir jinai sako “gerai, šiandien medituosim”. Mes tą visą akademinę valandą tiesiog būdavom užsimerkę, jinai paleisdavo savo įrašytu balsu tą savo vedimą “Dabar jūs pavirstat į paukštį, pavirstat debesėliu, nuplaukiet į savo ramybės salą”. Žodžiu, tu tą pusantros valandos prasėdi užsimerkęs, gerai fainai, ryte dar ateini pirma paskaita, faina, pamedituoji. O tada egzas būna iš 200 ten virš puslapių, kur ten eina vien teorija. Teorija iš tokios sudėtingos bendravimo psichologijos. Tai vat tokie irgi faini tik, kad ji niekada nedėstė tos teorijos, mes visą laiką tik meditavome.

O kaip tu galvoji ar svarbus yra santykis su tos vyresniosios kartos vadybininkais?

Taip. Bet tik tai su tais, kuriais tu matai, kad jie gali tau padėti. Jeigu tai yra mano draugai, tai jie galėjo man padėti, atsiremiu aš, mes dabar vieni kitais naudojames. Nu tarkim yra mano draugas, kuris filmuoja, jis tas pačias kūrybines industrijas pabaigė, jis filmuoja, kuria, užsiiminėja su medijom. Tai aš jį pasikviečiu bet kada “žiūrėk, man reikia, kad tu susuktum dabar man filmuką, ok? Važiuojam”. Tai aš nežinau ar galima išskirti ar jaunesnė ar vyresnė, nes aš manau, kad kiekvieno galimybės yra vienodos. Kartais tas pradėjęs turės daugiau minčių, nei tas kur mes sakom, kad vyresni, tai reikia į juos lygiuotis.

O kaip tu galvoji, koks yra tos senosios kartos kūrybininko vaidmuo pripažinimui jaunojo kūrybininko?

Senosios kartos, kurie yra pabaigę tas kūrybines industrijas?

Aha, kaip yra su tuo įsitvirtinimu jaunosios kartos kūrybininkų toje bendruomenėje, būtent kūrybinių industrijų, koks yra tų vyresniųjų vaidmuo?

Yra patikrinimas. Patikrinimas “nu pasižiūrėm”. Patikrinimas ar tu gali, toks sakyčiau paspardymas į užpakalį iš jų pusės.

O kaip tai atrodo? Kaip pats patikrinimas vyksta?

Jeigu tuo metu kai būdavom universitete, tai “žiūrėk, yra tokios užduotys, padaryk jas, pasižiūrėsim ar gali”. Toks iš tos pusės, kad jie duoda tokių užduočių, kad jie patys žino, patys gali tau padėti, bet tuo pačiu atveju ir paspardo šikną iš tos pusės, kad “padaryk, o tada pažiūrėsim, o kai jau tikrai matysiu, kad negali tada jau padėsiu”. Tai nu čia gal būdavo labiau

su tais, kurie ir patys buvo labai aktyvūs. Buvo tų aktyvistų, kurie patys imdavosi daug darydavo, tai jie duodavo ir kitiems užduotis taip padėdami. Būdavo ir tų tylesnių, negaliu apie juos pakomentuoti, nežinau, kaip pas juos klostėsi.

Man pasakojo viena mergaitė, kad pas jus labai skirtingi žmonės susirenka, yra ir tų tylesnių, kurie vis tiek turi išdrąsėti, nes kitaip nepavyks nieko padaryti. Kaip tu galvoji?

Taip ar taip, jeigu esi tylus gal apie tave ir neišgirs, tavęs kažkiek nelies. Nu čia jau tokia sfera yra, tu privalai kažkiek pasireikšti nori ar nenori. Jeigu atėjai čia, vadinasi, kad turi reikštis. Gali pratylioti, gali praslysti, gali kažkaip bandyti, bet vis tiek tave užkabins.

O kaip tu reiškiesi, pavyzdžiui? Koks tavo išraiškos būdas būdavo?

Aš labai norėdavau suorganizuoti iš kultūrinės gal pusės tokio gal auklėjimo. Aš pati asmeniškai labiau su prodekane, aš pas ją rašiau bakalaurą, jinai vesdavo kelias paskaitas, neatsimenu kaip vadinasi, viešieji ryšiai ir dar kažkas. Tai mes su ja visą laiką prisigalvodavom visokių projektų, ji sakydavo “davai daryk ir tada surinksim grupę”. Pavyzdžiui buvau sugalvojusi eilėraščių, poezijos vakaras, tada darydavau visokius tokius, kūrybines intervencijas. Pavyzdžiui sugalvojau “davai chebra pasidarom ką nors linksmo”, tai susigalvojom, nu tai įeidavo mums ir į paskaitas būdavo atskirai ką privalai daryti. Bet čia be to ką privalai, būdavo, kad for fun susigalvodavom pavyzdžiui kūrybines intervencijas, sugalvoji renginuką ir padarai visiems. Iš mano pusės man labiau patikdavo kviesti žmones ne vien universitete esančius studentus. Pavyzdžiui padarom poezijos vakarą, tai gali ateiti bet kas, auditorijon pasiimam vaikus, vyresnius, pensijinio amžiaus. Kad jie taeitų iš aplinkos ir ne tik, kad sužinotų apie VGTU ar, kad reikia studijuoti. O kad sužinotų, kad mes atviri visiems kitiems, tai ką mes darome, mes galime pasidalinti tuo jeigu turime idėjų. O universitetas buvo gera platforma tam rinkti, nes kūrybinių industrijų fakultete buvo už jeigu norim galim daryti, kviesti.

Buvom erdvės tokios, laisvės savo dalykams daryti. O prieš tai kalbėjom sakei, kad buvo tokia kaip šeima, bendravimas buvo kaip šeimos labai draugiškas. Kaip tu galvoji kuo yra svarbus tas bendravimas tarp jaunosios kartos atstovų, tarpusavyje?

Manau, kad visiems mums reikia palaikymo, pripažinimo. Vienas žmogus gali turėti pilna idėjų, bet nebūti drąsus kažką įgyvendinti. Gali turėti pilna žmonių, visokių idėjų, bet tu pagalvosi “jo būtų faina”, bet nedarysi. O ta šeima, tam svarbu, vienas kitą padrąsini, susirašai tikslus, kažką daugiau sukuri nei tu vienas. Būdavo atsisėdom “davai pabrainstorminam ką nors” ir iš to brainstorminimo vienas ant kito, vienas ant kito ir žiūrėt visai geras lipdosi. Bet, aišku, ties tuo tęstinume ir užsibaigia, nes tikrai dabar nebesusirenkam su buvusiais grupiokais, kad susėsti ką nors padaryti. Bet tuo metu tai labai veiktavo. Iš to kildavo visokių idėjų, iš to net gi kaikurie pradėjo savo kokias reklamos agentūrose dirbti. Pati mačiau dirbti Inspired. Daug kas kas dirba reklamos agentūrose ir matau jų idėjas, kažkokį turinį ką jie kuria, tai matau, kad ateina iš anksčiau kažkada prieš kokius 3-4 metus kalbėjom, tai matau, kad ir per tokias formas gali įgyvendinti idėjas.

Kai yra bendradarbiavimas, palaikymas. O kuo skiriasi jūsų kryptys veiklos? Sakei daug visokiausių yra: menas, technologijas, verslas. Gal dar mažesniais išskirtum punkteliais?

Sferom paimkim. Žurnalistikas, teatras, televizija, renginiai, projektai. Gal taip, tokiais dar smulkesniais. Kaikurios mergos dirba su, nežinau kaip tai pavadinti, tiesiog su technine puse

iš to dėlioja kaip turėtų viskas, pavyzdžiui, su tom pačiom medijom dėliotis. Kai kurios tiesiog darė savo verslus, kaikurios liko kurti savo drabužius. Gali irgi prie to privesti, jinai jau žino, kaip savo verslą jau kurti, kaip iš marketinginės pusės, kaip savo brandą sukurti. Tai gali sakyti, kad va kuria savo drabužius, tai čia ne prie ko tos kūrybinės industrijos, bet jos kaip tik prie ko. Nes įvaizdžio kūrimas, prekės ženklo kūrymas, brando viso, tai yra jų dalis taip išeina irgi.

Sakei, kad darėt visokius renginius tiek universitete tiek ir po, gal prieš darydavot, kuriasi visokios iniciatyvos, verslai kuriasi, panos, sakei prie mados truputį kažką daro, brandus savo daro. Gal tu įvardintum iniciatyvas, kurios yra būtent kūrybininkų iniciatyvos Lietuvoje? Kas šauna į galvą?

Aš tai tik vieną atsimeņu, man labai didelę įspūdį paliko kai stojau, kad Vinted sukurtas yra. Vinted pradėjo kurti baigusios absolventės. Tai Vinted pavyzdžiui mums irgi akcentuodavo. O iš mano pažįstamų iniciatyvų, gal labiausiai matomas, nežinau ar tai iniciatyvos, viena yra tokai Ana, kuri kuria reklamas, kuri turi labai kritinį mąstymą. Ji iki šiol imasi tokios iniciatyvos, kad savo socialinėse erdvėse, nu tai instagrame, facebooke dalinasi nuotraukom, video, kai pavyzdžiui eina pro reklamą ir klausia “kaip jums atrodo šį reklama? Ką jūs galėtumėt išskirti?”. Ten būna tarkim vaistų reklama, o paveikslukas, kad su teniso rakete mušinėjasi bulvė. Ir sako “kaip manot, prie ko čia šitas?”, tai ji pati kuria savo reklamas ir jas parduoda, nu tiksliau ją pasamdo, kad sukurtų. Tai gal va ta iniciatyva reklamos, kiek aš esu pastebėjus. Ir mus užkabina iš tos pusės, kad kritinis mąstymas atsiranda. Ir kitą kartą irgi eini gatve, pamatai reklamą ir irgi pagalvoji ar čia tikrai taip turi būti. Tai vat o, kad daugiau iniciatyvų, daugiau nesugalvoju.

O vat iš to ką įvardinai, ar tu galvoji, kad į tas iniciatyvas gali jungtis jaunieji kūrėjai?

Jo, laisvai. Tik turėtų būti iškomunikuota. Nes plius tai jaunas kūrybininkas yra nemokama duona. Tos rankytės pagalbinės, kurios gali ne tik, kad fiziškai pagalbinės, bet ir protiškai prisidėti.

O ką tu turi omeny, kad nemokama duona?

Nu dažniausiai įmonės ir ima, pavyzdžiui, kai mes einam į praktiką, tai kūrybininkas, kuris dar yra universitete yra nemokamas idėjų šaltinis. Tai vis tiek jis jau yra toje sferoje, jis nėra su tuščia galva, visi mes turim idėjų pilna. Tai va toks nemokamas šaltinis, tu gali jį pasiimti, gauti naudos iš jo. Aišku, tu jam irgi duosi naudą vien dėl to, kad jis praktiką atliks. Ir jisai gaus praktikos tame, paskui galės savo kurti arba prisidėti. Šiuo atveju tie jaunieji kūrybininkai, kuo daugiau įtraukti, tuo daugiau jie tau atneša ir tuo pačiu tu jiems atnešei patirties, nes jis dar bijo kažką vienas pradėti, kurti.

Į ką tu buvai įsitraukus?

Aš iš tikrųjų praktiką užsiskaičiau, aš dirbau tuo metu su dekoru. Tai aš praktiką užsiskaičiau dekoru, kas galbūt nėra specialiai ieškojimas, nėjau specialiai į kažkokią įmonę. Tai dirbau su dekoru, bet aš užsiskaičiau tą dekorą kaip kūrybinėm industrijom tinkantį dalyką. Nu iš tikrųjų, iš to dekoro kiek aš visko išsinešiau. Vis tiek kiek bendrauji, krikštynos, vestuvės, renginiai. Vis tiek deriniesi sąmatas, tu tą visą procesą pradedi, ne tik atėjau padekoravau, padėlioju gėlytes ir viskas. Tai tos visos idėjos kaip tas renginys turi atrodyti, su klientu poreikių išsiaiškinimas, tai tokie dalykai. Tuo metu ir sukausi tame. Tai buvo mano tokia kaip užsiskaičiau praktiką. Bet buvo iš tikrųjų praktika.

Vis tiek išsinešei profesinės patirties bet kokiu atveju, ane?

Vat dabar, iš tikrųjų, kūrybines industrijas labai paliečiau.

O kaip?

Nu aš pabaigus elektromechaniką, turėjau eiti atlikti praktikos kaip mechanikė. Ėjau į tokią įmonę, kuri dirba su krautuvais, komunaline technika ir aš atėjau ten atlikti praktikos. Gavosi taip, kad buvau mechanikė, patapau serviso koordinatorė, dabar patapau serviso vadovė. Bet man mechanika yra, nu aš su komunaline technika dirbu, tai yra visiškai tai ką aš norėjau pabandyti, tame logikos gauti kažkiek. Bet aš nenoriu daugiau su tuo susijusio turėti. Ir aš turiu lygiagrečiai, vėlgi kaip ir universitete vienu metu mokinausi kūrybines industrijas ir ėjau profkėj elektromechaniką, tai tuo pačiu vienu metu dabar aš dirbu servise, servisui vadovauju. Bet tuo pačiu metu aš darau si projektus. Tai paskutinis mano projektas yra, noriu 3-jų metų bėgyje pasileisti projektą, kuris vadinsis “Istorija gyvai” tai projektas apie LDK laikų kunigaikščius. Tai darau tokią sferą, bus teatralizuotos vestuvės, bus edukacijos programos parodoms, šventėms. Jau dabar darau, kad per užimtumo tarnybą arba per Europos Sąjungos lėšas gaučiau finansavimą. Dar labai norėčiau nueiti su kultūros pasu į mokyklas. Žinai, kur yra ta kultūros pasas, kur vaikas turi tokį kaip mokinio pasą ir gali eiti ir užsiėmimus. O į mokyklas gali patekti, tarkim ateina robotikos studija ir veda vaikams užsiėmimus. Tai aš labai norėčiau edukacijas ta istorine tematika vesti vaikams. Prisigalvoju labai daug visko ir po truputėlį darau. Tai kai tą projektą pradėjau vystyti tada prireikė daug kūrybinių industrijų žinių, turinio kūrimas, visa ta sfera, tai vat ją reikėjo prisiminti. Ir tuo man kūrybinės industrijos koreliuoja su tom veiklom ką aš noriu daryti.

Labai įdomus profilis, toks iš tikro nestandartinis.

Aš bandau ir logikos ir kūrybos, tai toks gaunasi. Tai va tos kūrybinės industrijos iki šiol, ne, aš negaliu pasakyti, kad jo veikia taip tiesiogiai ir labai gyvenime man, tai yra labiau iš vidaus ateinantis dalykas. Bet kas be ko, jos vis tiek, tie dalykai nebuvo veltui. Ar taip ar taip, kad ir pamiršau pusę to ką mokiausi, bet tikrai kažkiek jie atveda tokio suvokimo. Aš irgi pagalvoju kam aš, galėjau gi nebaigti, ar taip ar taip galiu daryti. Bet kiek dabarty turiu to suvokimo, galbūt aš jo neturėčiau ir nežinočiau kaip daryti, jeigu nebūčiau pabaigus to dalyko. Tai aš asmeniškai einu ta linkme, kad truputėli kultūros paliesti tą tematiką ir tą kolektyvinę pasamonę istorijos prasme toliau eiti. Tai tos edukacijos būtų ne tai, kad dėl pinigų ar užsidirbimo. Dėl to, kad pati suprantu, kad noriu perduoti tai ką kažkada iš anksčiau perdavinėjo iš kartos į kartą, kad ir iš LDK laikų. Kol nepradedi tuo domėtis tai galvoji “nu kam čia reikia, kam nors čia įdomu?”, bet kai pačiai pasidaro įdomu, tai pagalvoji “geria, jeigu man įdomu, tai aš kažką galiu irgi sudominti”. Tik reikia tai pateikti. O kaip pateikti, tai dabar iur galvoju kaip.

Tai čia labai gražiai prašnekai apie aukštąsias mokyklas, kiek tau yra svarbu tas diplomatas. Kuom aukštųjų mokyklų vaidmuo yra svarbus kūrybininkams, kaip tu galvoji?

Manau, kad jis yra nesvarbus aukštasis vaidmuo, tuo atžvilgiu, kad dabar yra beveik visi su aukštaisiais beveik. Nes mes visi einam į univerus, visi pabaigiam bakalaurą ir visi turim aukštuosius ir prikepę pilną diplomų einam į įmones: “aš turiu aukštąjį”, “nu gerai, turi aukštąjį, o kokios patirties turi?”, “neturiu patirties”. Nu tai sorry, ką žinau. Kadangi pabaigiau profkę, tai yra ką lyginti ir iš tos sferos ir iš tos. Negalėčiau pasakyti, kad pabaigus aukštąjį su aukštuoju

yra kažkas labai kitaip. Gal apie pačias kūrybines industrijas šnekant, tai vat į tą temą, kad ateini su diplomu, nes mes visi dabar su diplomais, bet tu ateini į įmonę ir sakai “prisidėjau, darėm, organizavom tuos renginius”. Tai eini į tas pačias sferas kūrybinių industrijų, ateini į įmonę ir tarkim sako “kokia tavo patirtis?”, tai vietoj to, kad sakytum, kad tiesiog su aukštuoju, va tokius ir tokius projektus darėm, tą ir tą organizavom. Tada darbdavys gali spręsti, kad jis gali suktis tuose reikaluose kur reikia. Tai vat apie aukštąjį tiek.

O kalbant apie aukštąsias mokyklas, kurios turi tas kūrybines industrijas, kaip tu galvoji yra kažkoks skirtumas?

Negaliu taip sakyti, kad aukštoji turi aukštesnį lygį. Manau, kad tiesiog yra profesionalesnė komanda surinkta.

O kur?

Na tarkim VGTU, kad aukštoji mokykla, yra profesionalesnė komanda yra surinkta dėstytojų ir žmonių kvalifikuotų, kurie gali ne tik teoriškai, bet ir savo praktika gali labai daug ką paduoti. Aišku, negaliu lyginti su kitais, nežinau, kaip kituose yra. Bet manau, kad tuo aukštosios bando išlaikyti savo lygį. Lygį išlaikysi su savo studijų programa, dėstytojais, kad gali patarti dėstytojais.

VGTU šiaip ir paleido pats pirmasis Lietuvoje.

Dėl to VGTU tiek daug ir sulaukė dėmesio, paskui jau kiti po truputėlį.

O kaip tarp kūrybininkų, pas jus nebuvo, kad bendravot, kalbėjot su kitais iš kitų aukštųjų mokyklų. Nes yra ir kolegija gi SMK turi šitą programą, mačiau ir MRU turėjo šitą programą, bet jau nebeturi kaip ir KSU. Tada VDU, VU. Nebuvo kažkokių atgarsių?

Ne. Nežinau, bet gal tik iš kitų esu girdėjusi iš to pačio KSU. Viena pažįstama buvo, kuri baigė. Tai visiems yra ta rizika, nes niekas nesupranta, kas tos kūrybinės industrijos. Tai visiems skamba gražiai, niekas nesupranta, tada pabaigia ir sako “nu tai nežinau, apie viską ir apie nieką mokiausi”. Tai nežinau, dėl kitų negaliu atsakyti, nelabai kalbėdavom apie tai.

Ką duoda pažintys kūrybininkų pasaulyje?

Pasakysiu ką man asmeniškai, dėl kitų nežinau. Ką man pažintys davė, tai lengvesnį procesų įgyvendinimą, kad ir su tuo projektu kur dabar darau. Tos pažintys nukreipia į kitas pažintis ir galiausiai atsimuši į kažką kas tau gali padėti ten kur tu praleidai kažką. Ir šiaip gali pasidalinti patirtimi. Pavyzdžiui, apie tą pačią istoriją, per pažįstamus keliausi kol atsiduri į tą žmogų, kuris tuo užsiima, panaši veikla. Tai jis padaro tokius žingsnius, sudėlioja planą, iš tos pusės lengviau. Aišku, ir tos pažintys padeda prasimušti į tas sferas, kur jie nori. Tai kai ateini per tas pažintis, kažkas rekomenduoja. Iš to pačio universiteto būna dėstytojų, kur mato, kad kažkoks perspektyvus studentas ir sako “žiūrėk, aš tave rekomenduosiu, tu pabandyk į tą įmonę priims tikrai, nes matau, kad gali ten padėti, prisidėti”. Tos pažintys leidžia patekti į tokius sluoksnius, kur ar tu pats nori arba kažkas pasiūlo ir negalvoji, kad tau sektųsi toks darbas išvis.

Tiesiog lengviau pasidaro patekti kažkur. Dabar truputį apie lėšas, apie pinigus pakalbėkim. Klausimas apie kultūros ministerijos skiriamus pinigus kultūrai būtent. Kaip tu galvoji ar kūrybininkui yra svarbu, kad jo veiklą finansuotų?

Labai. Ir kuo daugiau lėšų tuo geriau. Mano tėtis kaip tik šiais metais kadenciją pradėjo seime ir nuėjo į kultūros komitetą, tai aš jį iš visų sakau, kaip irgi iš kultūros pusės “tu irgi esi daug kultūrai davęs, tai galim dabar, gali kaip nors padaryti, kad būtų visiems finansavimo”. Negali sakyti, kad trūksta, bet toks finansavimas yra būtinas. Nes tokiems kaip mums žmonėms, aišku galim ir per tas pažintis eiti, viskas geria, bet pats turbūt labiausiai išmoksi. Kad ir su tuo projektu istoriniu, turiu susiradus finansuotoją, kuris sako “aš tau viską nupirksiu, ką reikės viską paremsiu, man šita idėja žiauriai patinka, per visą Lietuvą pradedam daryti, nes čia vau!”. Aš suprantu, jeigu jis investuoja į šitą dalyką, tai aš turėsiu pasidalinti su juo, tai nežinau ar aš noriu to, iš tos pusės galiu ir kitų variantų surasti. Va užimtumo tarnyba arba sąjungos lėšos, kur būna finansuojami projektai. Tai va toks kelias žmonėms, kurie neturi pažinčių ar kaip prasimušti. Tai yra išsigelbėjimas, nes gali turėti idėją, bet jai reikia vis tiek finansavimo.

O kiek būnant kūrybininku svarbi ta finansinė sėkmė?

Įgyvendint savo idėjas arba kitų idėjas, nesvarbu. Tiek svarbi, kad ta idėja išeis arba liks tik galvose.

Tokia kaip priemonė?

Aha.

Turiu dar paskutinį kaip bloką, dar 4 klausimai. Kūrybininkai yra skirtingi žmonės, menas, kūryba, technologijos, taip toliau, daug visko darot, daug iniciatyvų sugalvojat. Kaip tu manai kas yra tikras kūrybininkas iš viso to? Ką tu pavadintum tikru kūrybininku? Ir ką reikia daryti, kad tu būtum vadinamas tikru krūtybininku?

Sakyčiau tikras kūrybininkas yra tas, kuris gali apjungti, kuris turi tvirtą viziją. Kuris neturėdamas vizijos gali prisidėti prie kitų, gali padėti savo gabumais, galbūt neturi tų vizijų ar idėjų, bet gali prisidėti prie kitų veiklos ir kas be ko, mums visiems reikia, vienas kuria, kitas padeda - taip ir gimsta projektas. Visos tos sudedamosios dalys. Tas, kuris tvirtai tiki, kad turėdamas viziją arba galėdamas prisidėti prie kažko, jis gali padėti. Tai vat gal tas yra kūrybininkas. Kūrybininkai yra kūrybininkai, mes visi išplaukę esam.

Įdomus tas išplaukimas man labai.

Nežinau kaip tu kitus kai kalbinai, kaip jiems tos kūrybinės industrijos? Nes man tai skamba taip šeima, kažkas gero, kažkokių projektų pasiėmu, dar visokių ką aš išmokau. Man atrodo tokia bendruomenė šilta. Įdomu kaip kitiems tos kūrybinės industrijos atrodo. Ar jie taip pat, gal kitiems yra tiesiog, kad jie pabaigė, kažką padėjo.

Panašiai. Ir kiti sako panašiai, kad visi linkę bendradarbiauti, nes kaip ir tu sakei yra daug skirtingų idėjų, kad tą projektą įgyvendinti reikia daug visokiausių skirtingų talentų, gabumų, kad tas projektas išgyvendintų ir būtų visapusiškas. Jūs esat tokia bazė žmonių sukaupia vienoj vietoj, kurie gali įgyvendinti kažkokį dalyką, tai panašiai ir atsiliepia. Jaučiasi ir šiluma ir bendruomeniškumas, tas bendravimas. Faina klausyti tokių dalykų.

Aš nesigailiu nei kiek baigus šitą, nei kiek. Būčiau gal gailėjusis jeigu nebūčiau kitur įstojus ir turėčiau tik vieną šitą dalyką. Nes toks mano atsarginis planas yra su kūryba ėjimas. Yra tas

stabilus ėjimas iš mechanikos pusės. O kūrybos yra atsarginis planas, jis nėra mano pagrindinis darbas ir aš iš to pinigų neužsidirbu. Tai toks yra backup planas. Turi ir tame žinių ir tame. Turiu pasirinkimą.

O svarbus tas pasirinkimas? Turėjimas pasirinkimo?

Taip, man svarbus. Turėjimas pasirinkimo yra svarbus, nes gali atsirikiuoti kas tau patinka, kas tau nepatinka. Jeigu esi tik vienoje sferoje ir eini vienoje krypty, tai kai esi išbandęs ir vieną ir kitą kryptį gali pasirinkti ar tikrai to reikia, ar tikrai to nori.

Truputį laisvės turi pasirinkti?

Aha.

Tą aspektą girdėjau dažnai, kad kūrybininkai turi daug dalių, susidėlioja, nėra apsiriboję viena veikla.

Mes esam laisvi pasiūlymams. Pasibaigėi tarkim matematiką, tai tam pačiam gali eiti buhalterinę apskaitą ir dar į kažką eiti, turi irgi pasirinkimų. Tik tai pas mus vienam yra tiek daug tų pasirinkimų toj kūryboj, įeina tas pats verslas, technologijos, kūryba. Kad ir nueisi kitur, vis tiek galėsi pritempti prie kūrybos, mes viską kuriam, viska syra kūryba.

Viskas yra kūryba. Paminėjai, kad reikia kurti visada, taip išgirdau.

Turėti savo viziją, prisidėti.

Tada gimsta kažkoks dalykas iš tos vizijos, o kas pasako, kad tas gimęs dalykas yra geras arba blogas?

Niekas. Tik tu pasakai ir žmonių įvertinimai kai jau įvyksta, atgalinis ryšys pasako ar tai priimtina kažkam ar ne. Klausimas ar tik sau darai ar ir kitiems? Jeigu darai kitiems, tai labai būtinas atgalinis ryšys. Jeigu gauni tą atgalinį ryšį, tai pasitvirtini, kad teisingu keliu eini. Jeigu darai tik sau, tai pats sau ir tik įvertinsi ar tau malonu iš to ką tu darai ar jauti tame kažkokį pasitenkinimą.

O kiek svarbu tas pripažinimas kūrybininkui?

Man asmeniškai pripažinimas, nu aš turiu tokią ideologiją, kad visus pripažįstu. Mes vertinam, viską iš to kiek patirčių turim, kiek patirčių susirinkau tai galiu vertinti kito veiklą ir tada tai geria arba blogai. Nu mano vertinime yra tas, kad jeigu aš nesuprantu kažkokios veiklos ką kiti daro tai "ok gali papasakot labai įdomu". Tai tas pripažinimas, nu visiems reikia pripažinimo, kad jaustumės reikalingi, bet aš kažkaip asmeniškai linkusi pripažinti visus, tai turbūt, kad ir man svarbus ta spripažinimas iš tos pusės.

O kieno pripažinimas yra svarbiausias? Tarkim tu kuri kažkokį projektą, pasidalini idėja, kieno pripažinimas tau būtų svarbiausias?

Neturiu konkretaus, nes jeigu kažką aš paliečiu su tuo ir kažkam tai duoda naujos arba kažkokį suvokimą atneša, tai vat tam žmogui ir buvo tas svarbiausias. Kad jisai pripažino, kas jis kažką iš to išsinešė ir kažką iš to pats gali sau gyvenime panaudoti arba kažkaip kitaip pritaikyti, tai

tada vat, tuo atveju aš skaitysiu, kad tai yra pripažinimas. Ne pagyrom, ne “o kaip gerai tu čia darai, važiuok toliau”. Man kažkaip atėjo suvokimas, kad gal net gali paskatinti su tuo, kažką motyvuoti. Jeigu tu gebi net ir pats su savo veiklom motyvuoti kitus, tai yra dar geriau.

Motyvacija ane?

Aha

Nu o tarkim kuri tą savo projektą, pasakai savo mamai, kad darau tą ir tą. Ir tada pasakai žmogui, kuris tave finansuoja, kad darau tą ir tą. Ir jūs padarot tą projektą nu ir kieno tada pripažinimas yra svarbiau? Kur aš lenkiu, ar tas ekspertinis žmogus, kuris turi žinojimą ar?

Ar ekspertinis žmogus ar žmogiškasis? Visą laiką žmogiškasis. Nes visose parašytose taisyklėse ir kaip turi būti. Vat gerą pavyzdį turiu su menininkais. Yra menininkų, kurie piešai prikuria, piešinys su daug detalių. O tu žiūri ir taip kažkaip nu tuščia. O vat yra menininkų, kurie uždeda tašką tam paveiksle, tiesiog per vidurį tašką ir tu žiūri ir tas paveikslas atneša tau tiek daug emocijų ir tau yra kažkas tokio vau. Tai aš manau, kad yra svarbiau remtis į tą žmogiškąją tą jausmą patį, kurį jeigu tu atneši. Gali daug kurti, pripiešti, imkim gyvenimo prasme, gali pridaryti daug detalių, daug pripiešti, daug prikurti, nu žiūrėsi bus gražu, pagal taisykles, daug padaryta, Bet tas taškas kartais gali atnešti daugiau emocijų, gali išsinešti daug daugiau negu pagal taisykles kai. Aišku šeima yra kitas aspektas, kur visada bus svarbu, bet net manau, kad jeigu ir šeima nepalaiko vis tiek jeigu tu kažką gebėsi dar vienam žmogui atnešti tą jausmą, tai manau, kad tai bus svarbu. Nu aš labiau per jausmus einu, neturiu taisyklių, kur turi būti pagal teoriją aprašyta ar pagal ekspertus.

Pakalbėjom apie išsilavinimą, apie pažintis, kritikų pripažinimą, profesionalų, pakalbėjom apie finansavimą iš kultūros ministerijos. Yra šitie 4 kriterijai, kaip tu manai, kuris yra svarbiausias ištvirtinant kūrybininkui į kūrybininkų pasaulį. Išsilavinimas, pažintys, kritikų pripažinimas ar materialinė bazė?

O galiu rinkti patirtį?

Viską gali.

Kurios nėra šitam sąrašė. Patirtis. Ir nesvarbu kaip jinai ateina ar tai bus per pripažinimą ar per pažintis ar per išsilavinimą ar per kritikus ar per bet ką. O patirtį ir susirenki. Per patirtį ir ateina tie visi dalykai, mes juos galime apjungti, finansavimas, pažintys, išsilavinimas, viskame kame ateina patirtis ir iš patirčių tai gauni.

Tai patirtys. Penktą variantą fiksuojau. Paskutinis klausimas iš mano pusės. Ar svarbu tapti žinomu kūrybininku ne tik tarp kūrybininkų?

Taip.

Kodėl?

Nu aš gal labiau išskirčiau ne žinomą. Nes žinomą ar tapti. Nu, aišku, kai esi žinomas daugiau tave pamato ir išgirsta ir gali daugiau sužinot. Bet gal nebūtinai žinomą kaip žinomą, bet iš

šitos sferos būdamas tu gali kitose sferose labai daug ir pats gauti ir pats duoti. Tai turbūt jeigu tu darai gerai tai tas pripažinimas ir ateina, jeigu tu darai teisingai.

Per darbus?

Jo.

Viskas iš mano pusės, daugiau klausimų neturiu, fainai pasidalinai savo patirtimi, gal yra dar kažkas ką norėtum pridurti? Gal dar turi paskutinių minčių?

Aš gal tiesiog tą mintį turiu, kad jeigu apie pačias kūrybines industrijas šnekant, negali, nu viskas yra gerai su tuo kiek ten yra visokių studijų programų ir yra tų tikslinių dalykų, bet šitas kūrybines industrijas jeigu dabar manęs kažkas paklaustų “ar man studijuoti ir ką tu iš to gausi?”, tai jeigu tu tik eini į tą pusę ta linkme, tai eik, nes tu gausi labai daug iš visokių skirtingų sluoksnių. Čia yra toks dalykas, kurį gali pritaikyti. Nes tarkim jeigu esi pabaigęs tą pačią matematiką, tu nelabai galėsi pridėti ka-kur kitur. Nes mes gaunam, studijų programose yra ir ta pati apskaita. Mes net apskaitą mokinomės, kur sprendžiam. Tos pačios matematikos gauni ir fizikos, nu ir tada eina visas tas turinio kūrimo, tada čia jau taip, atspindi tą pavadinimą. Bet mes gaunam tiek daug visokių dalykų, kur net nepagalvotum, kad tai galėtų įeiti. Vat toks pastebėjimas, kad tai yra labai platus dalykas ir tame platume nėra nieko blogo, nes tu iš to ir pasiimsi.

Kas tau labiau atlieps?

Taip.